

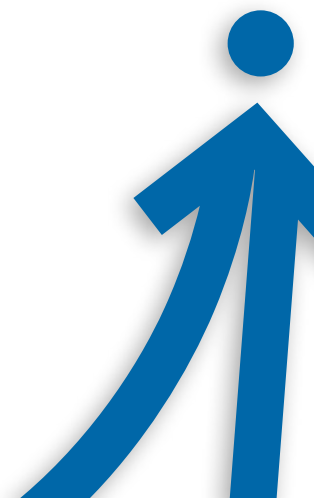

**Bilans
Kapitału
Ludzkiego**

2011

Raport z badań uczniów szkół ponadgimnazjalnych
i analizy kierunków kształcenia
realizowanych w 2010 r. w ramach projektu
„Bilans Kapitału Ludzkiego”

Kogo kształcą polskie szkoły?

Anna Szczucka
Magdalena Jelonek

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „Bilans Kapitału Ludzkiego” jest realizowany przez zespół badawczy w składzie:

Departament Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości:

Anna Świebocka-Nerkowska – kierownik projektu

Maja Dobrzyńska

Beata Michorowska

Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie:

dr hab. Jarosław Górniak, prof. UJ – kierownik projektu

dr Szymon Czarnik

dr Magdalena Jelonek

Karolina Keler

dr Marcin Kocór

Katarzyna Stec

Anna Strzebońska

Anna Szczucka

Dariusz Szklarczyk

Konrad Turek

dr Barbara Worek

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikacja bezpłatna.

Poglądy i opinie przedstawione w publikacji nie odzwierciedlają stanowiska Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości a jedynie stanowiska autorów.

© Copyright by Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński

Wydawca:

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

ul. Pańska 81-83

00-834 Warszawa

tel.: +48 22 432 80 80

fax: +48 22 432 86 20

biuro@parp.gov.pl

www.parp.gov.pl

ISBN 978-83-7633-074-7

Publikacja elektroniczna dostępna na stronie internetowej www.bkl.parp.gov.pl

Wydanie I

Warszawa 2011

Spis treści

1.	Wstęp	5
2.	Główne wnioski	9
2.1.	Kierunki kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych	9
2.2.	Plany edukacyjne uczniów	9
2.3.	Podaż kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych	10
2.4.	Deficyty kompetencyjne	11
2.5.	Dodatkowa aktywność kształceniowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych	11
2.6.	Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych	11
2.7.	Plany zawodowe	12
3.	Główne informacje o badaniu	13
3.1.	Metodologia badania i charakterystyka próby	13
4.	Przegląd wyników badań	17
4.1.	Analiza kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym	17
4.2.	Aktywność edukacyjna uczniów szkół ponadgimnazjalnych	25
4.3.	Tematyka zajęć dodatkowych	29
4.4.	Plany edukacyjne uczniów	32
4.5.	Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych	40
4.6.	Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych	59
	Spis ilustracji	69
	Aneks	71

1. Wstęp

Oddajemy w ręce osób odpowiedzialnych za planowanie polityki w dziedzinie rozwoju kapitału ludzkiego, a także wszystkich gremiów zainteresowanych sytuacją w zakresie zapotrzebowania i dostępności kompetencji na polskim rynku pracy, przegląd wyników uzyskanych w pierwszej fazie badań w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego,” realizowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie. Dane gromadziła firma Millward Brown SMG/KRC. Badania te mają na celu przede wszystkim diagnozę zapotrzebowania przedsiębiorstw na pracowników o określonych kompetencjach oraz dostępności tych kompetencji na rynku pracy, zarówno wśród osób, które już ukończyły edukację, jak i tych, które jeszcze się kształcą, lecz kończą istotny etap tej edukacji: szkołę ponadgimnazjalną lub studia wyższe I czy II stopnia. Są to wyniki pierwszej fazy badań, z cyklu planowanych pięciu, które pozwolą nie tylko uchwycić stan, lecz i trendy w zakresie podaży i popytu na kapitał ludzki.

Wielu ekonomistów i strategów rozwoju przestrzega, że Polska będzie wyczerpywała stopniowo swój potencjał wzrostu wynikający, z jednej strony, z poprawy alokacji zasobów dzięki działaniu mechanizmów rynkowych, z drugiej zaś ze wzrostu produktywności kapitału i pracy, dzięki korzyściom z importu technologii, właściwej dla okresu doganiania wysoko rozwiniętych gospodarek. Dostępność pracowników dysponujących kwalifikacjami wystarczającymi dla absorpcji technologii jest jednym z warunków wykorzystania tego okresu doganiania. Jednocześnie, jeśli nasz kraj ma przejść do następnej fazy rozwoju, opartej nie tylko na absorpcji technologii, ale na jej tworzeniu, będą musiały nastąpić zmiany w wielu wymiarach gospodarki, społeczeństwa i funkcjonowania państwa. Ważne jest to, by w Polsce działało coraz więcej firm, których centra decyzyjne oraz ośrodki badań i rozwoju będą ulokowane w naszym kraju. Taki scenariusz wymaga, jako jednego z warunków, dostępności dobrze przygotowanych kadr menedżerskich i inżynierskich, lecz także pracowników wykonawczych, wyposażonych w kompetencje niezbędne dla funkcjonowania innowacyjnych przedsiębiorstw. Porządek regulacyjny i fiskalny powinien ułatwiać komercjalizację wynalazków, co ciągle jest istotnym problemem. Jeśli rozwój zacznie przebiegać zgodnie z takim scenariuszem, powinniśmy to dostrzec, obserwując trend w zapotrzebowaniu na kompetencje pracowników. Dlatego warto podjąć badanie, które pozwoli taki trend śledzić.

Czekanie na rozwój oparty na innowacjach nie może trwać w nieskończoność, co grozi w sytuacji, jeśli gospodarka nie będzie mogła płynnie przejść pomiędzy fazami rozwoju, zapewniając temu przejściu zasoby wypracowane w gospodarce epoki doganiania. Nawet w sytuacji, gdy uda się uruchomić procesy rozwojowe nowego typu, znaczna część gospodarki będzie oparta na modelu tradycyjnym i będzie potrzebować, obok innych warunków, także odpowiedniego zaplecza kadrowego. To jest argument za tym, że warto, obok badań typu foresight prowadzić badania diagnostyczne, identyfikujące bieżące napięcia i deficyty kompetencyjne na rynku pracy.

Badania, których wyniki prezentujemy, mają dostarczyć informacji przydatnych do podejmowania decyzji. Od organów administracji publicznej, dysponujących środkami publicznymi, oczekuje się prowadzenia trafnej polityki edukacyjnej czy szerzej, rozwijającej kapitał ludzki. Trafność polityk publicznych jest uwarunkowana zdolnością do tworzenia adekwatnych wizji rozwojowych, możliwością odczytywania wyzwań, jednak jest także determinowana dostępnością informacji pozwalających identyfikować problemy, określać ich zasięg i formułować koncepcje interwencji zmierzających do ich rozwiązania. Na tym etapie projektu dysponujemy oczywiście jedynie przekrojową diagnozą stanu rzeczy. W miarę realizacji kolejnych etapów, będą się pojawiały także możliwości identyfikacji zmian.

„Bilans Kapitału Ludzkiego” jest projektem, którego idea narodziła się w Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości – jako reakcja na deficyt informacji odczuwany w toku prac nad planowaniem wsparcia sektora przedsiębiorstw w rozwoju zasobów ludzkich, w oparciu o środki Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Po przeprowadzeniu pilotażu wstępnej wersji koncepcji badania,

PARP zaprosiła do współpracy, jako partnera w projekcie, zespół Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, ściśle związany personalnie z Zakładem Socjologii Gospodarki, Edukacji i Metod Badań Społecznych Instytutu Socjologii UJ. Od samego początku badanie zostało zaplanowane jako wieloaspektowy przegląd popytu i podaży kompetencji na rynku pracy, powtarzany w pięciu kolejnych latach. Badanie to składa się następujących modułów, wyróżnionych ze względu na badaną zbiorowość:

1. Badanie pracodawców (z wyłączeniem administracji publicznej oraz rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa oraz niektórych innych, niedużych sekcji, których wykaz jest w raporcie metodologicznym).
2. Badanie ludności w wieku produkcyjnym.
3. Badanie uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych.
4. Badanie studentów ostatnich lat studiów I i II stopnia.
5. Badanie bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy.
6. Badanie ofert pracy umieszczanych w Powiatowych Urzędach Pracy i na portalach internetowych.
7. Badanie firm i instytucji szkoleniowych.

Te badania oparte na danych pierwotnych, są uzupełnione analizą instytucjonalnych zbiorów danych, takich jak System Informacji Oświatowej i dane gromadzone przez Główny Urząd Statystyczny ze „Sprawozdań o studiach wyższych” (S-10). Szczegółowe informacje na temat wielkości prób i sposobu gromadzenia danych są zawarte w raporcie metodologicznym i poszczególnych raportach tematycznych.

Powyższe zestawienie wskazuje, że udało się przeprowadzić wszechstronne badanie czynników decydujących o sytuacji w zakresie kapitału ludzkiego w Polsce. Badanie jest prowadzone na bardzo dużych próbach, dających możliwość prowadzenia wielu analiz, także na poziomie województw. Pod tym względem jest to niewątpliwie badanie unikalne.

W toku prac koncepcyjnych i konsultacji, a także kolejnych testów, został wypracowany zestaw narzędzi badawczych, które zawsze stanowią kompromis pomiędzy zestawem pytań, na które chciałoby się znać odpowiedź, a możliwościami realizacyjnymi. Nie da się przeprowadzić badań, nie będących ustawowym obowiązkiem, w których długość kwestionariusza powoduje odmowę współpracy po stronie badanych. Mamy świadomość, że z tego powodu część Czytelników może być zawiedziona, iż nie zadaliśmy pewnych pytań, na które chcieliby znać odpowiedź. W tym zakresie łączy nas z nimi niezaspokojona ciekawość. Selekcji zagadnień dokonywaliśmy w oparciu o przeprowadzone przez nas rozpoznanie potrzeb podmiotów, które zamierzają wykorzystywać wyniki tych badań do konstruowania efektywniejszych interwencji publicznych w dziedzinie rozwoju zasobów kapitału ludzkiego w Polsce.

Do potrzeb tych podmiotów będzie dostosowany także właściwy rytm tych badań: będą się one odbywały na przełomie I i II kwartału, tak by do końca czerwca mogły być dostarczone wstępne wyniki, a do września raport finalny, który dzięki temu będzie mógł być wykorzystany w pracach planistycznych. Wyjątkowo, pierwsza faza badań została przeprowadzona w okresie od końca sierpnia do grudnia 2010 r. Druga faza jest obecnie w realizacji.

Pierwszy zestaw raportów, który przekazujemy wszystkim zainteresowanym, to raporty tematyczne, zawierające podsumowanie poszczególnych modułów. Stanowią one przegląd uzyskanych wyników i pozwalają się zorientować w zakresie pozyskanych informacji. Zawierają także wiele – mamy nadzieję – interesujących obserwacji dotyczących zbadanych zbiorowości. W głównej mierze ich celem jest jednak sprawozdanie z wyników – jeszcze bez ich wzajemnego powiązania. Takie powiązanie w skali rynku pracy (ze wskazanymi wyłączeniami po stronie pracodawców) zostanie zaprezentowane w raporcie głównym, który zostanie przedstawiony w odrębnej publikacji.

Siłą rzeczy raporty przeglądowe muszą pozostawać na pewnym poziomie ogólności, zwłaszcza jeśli chodzi o charakterystykę wymagań związanych z pracownikami poszukiwanymi na różne stanowiska pracy. Często wymagania te są unikalne. Charakterystyka działalności firmy jest też bardzo specyficzna. W raportach operuje się klasyfikacjami o stosunkowo wysokim stopniu agregacji. Wynika to m.in. z faktu, że mimo bardzo dużej próby przedsiębiorstw, tylko jedna piąta poszukiwała pracowników, co dawało zdecydowanie mniejszą podstawę do analiz. A nawet jeśli – jak w przypadku badania próby ludności – wielkość analizowanego zbioru danych była zdecydowanie większa, to liczba możliwych zawodów stawiała wymóg ich klasyfikacji. Prezentowany przegląd jest pierwszym przybliżeniem. Bardziej szczegółowe zestawienia Czytelnicy zainteresowani będą mogli samodzielnie wygenerować przy pomocy aplikacji, która zostanie udostępniona na stronie internetowej projektu.

Liczmy na to, że zarówno udostępnione raporty przeglądowe, jak i raport syntetyczny integrujący wyniki badań w poszczególnych modułach pod kątem bilansu kompetencji na polskim rynku pracy, dostarczą ważnych danych, pomocnych w planowaniu działań w zakresie wsparcia rozwoju kapitału ludzkiego w Polsce. Sądzymy, że będzie także użyteczny dla przedsiębiorstw w zakresie planowania rozwoju zasobów ludzkich oraz firm w zakresie kształtowania oferty. Dostrzegamy jego potencjał w dziedzinie formowania polityki kształceniowej w stosunku do osób bezrobotnych, choć reprezentatywne badania segmentu zarejestrowanych bezrobotnych napotykać na istotne trudności. Projekt ten jest komplementarny względem innych badań z tego obszaru, w tym m.in. badań prowadzonych przez Instytut Badań Edukacyjnych, których wspólnym celem jest poprawa jakości działań w dziedzinie kształcenia przez całe życie, od wczesnego dzieciństwa do późnej starości. Działania te są jednym ze strategicznych wyzwań rozwojowych Polski. Powiedzieć za Andrzejem Fryczem-Modrzewskim: „Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie” – to powiedzieć za mało. Bo owo „chowanie” powinno teraz nie tylko młodzieży dotyczyć, lecz i dorosłych. Czy jako społeczeństwo jesteśmy na to gotowi?

2. Główne wnioski

W niniejszym rozdziale są zaprezentowane najważniejsze wnioski z przeglądu kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych oraz kluczowe wyniki badania uczniów, przeprowadzonego w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”.

2.1. Kierunki kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych

- Wzrastają aspiracje edukacyjne młodzieży – kolejność preferencji: licea ogólnokształcące, technika, szkoły zawodowe. Sektor szkolnictwa ponadgimnazjalnego najprościej można podzielić na szkoły, które po ukończeniu dają uprawnienia zawodowe oraz szkoły, które uprawnień tych nie zapewniają (licea ogólnokształcące i licea profilowane). W chwili obecnej zdecydowana większość absolwentów gimnazjów wybiera tę drugą opcję, preferując najczęściej licea ogólnokształcące. Wśród osób, które wybrały wykształcenie zawodowe jest widoczna silna tendencja do ukierunkowywania swojego wyboru w stronę wykształcenia technicznego, a nie rzemieślniczego i robotniczego (m.in. pojawia się silny trend do uzupełniania kwalifikacji zdobytych w ramach zasadniczej szkoły zawodowej). W szkołach ponadgimnazjalnych najwięcej uczniów kształci się na kierunkach dających uprawnienia do wykonywania zawodu z grup: średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych, średni personel do spraw biznesu, średni personel do spraw zdrowia oraz technik informatyk. Szkoły zawodowe kształcą najwyższy odsetek potencjalnych pracowników usług osobistych, robotników obróbki metali, mechaników maszyn i urządzeń, sprzedawców, robotników budowlanych, robotników w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych. W szkołach policealnych najczęściej kształci się w zawodach zaklasyfikowanych do grup: średni personel do spraw zdrowia, średni personel do spraw biznesu i administracji oraz pracownik usług osobistych.
- Spada bezwzględna liczba uczniów szkół zasadniczych zawodowych – niemniej jednak nie zmienia się proporcja uczniów kształcących się w zasadniczych szkołach zawodowych w porównaniu do szkół innego typu, spada natomiast ich liczba bezwzględna. Można podejrzewać, że przyczyną tego stanu rzeczy są niepokojące dla całego rynku pracy trendy demograficzne, które, pomimo ciągłego zainteresowania kształceniem zawodowym będą powodować systematyczne kurczenie się rynku wykwalifikowanych robotników i rzemieślników.
- Płeć to czynnik silnie różnicujący wybory edukacyjne młodzieży – mężczyźni relatywnie częściej kształcą się w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach, kobiety są ukierunkowane na zdobycie średniego wykształcenia ogólnego. Kobiety kształcące się w szkołach zawodowych częściej wybierają profil mniej ścisły, w większym stopniu „zhumanizowany”, widząc siebie zazwyczaj w roli pracowników pełniących funkcje usługowe i opiekuńcze lub administracyjno-biurowe. Mężczyźni częściej decydują się na specjalizacje „ściśle” lub zawody rzemieślnicze i robotnicze.
- Regionalne zróżnicowanie wyborów edukacyjnych młodzieży – największy odsetek uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczy się w zasadniczych szkołach zawodowych w województwach: wielkopolskim, opolskim, kujawsko-pomorskim i pomorskim, a największy odsetek uczących się w technikach zaobserwowano w województwach: świętokrzyskim, lubuskim, śląskim i podkarpackim. Równocześnie stwierdzić należy, że różnice w strukturze kształcenia zawodowego pomiędzy regionami mają charakter incydentalny.

2.2. Plany edukacyjne uczniów

- Dalsza edukacja to dominujący wybór uczniów – wśród ogółu uczniów aż 87% jest zdecydowanych kształcić się dalej bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły. Częściej taką ścieżkę wskazują kobiety niż mężczyźni, uczniowie szkół publicznych niż niepublicznych oraz uczniowie liceów niż szkół policealnych i zasadniczych szkół zawodowych. Odsetek deklarujących chęć dalszej nauki wzrasta także wraz z wykształceniem ojca.

Główne wnioski

- Studia są preferowaną przez uczniów formą dla kontynuowania nauki – kontynuowanie nauki na studiach, niezależnie od ich formy, planuje blisko $\frac{3}{4}$ uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Zdecydowanych na studio-owanie w trybie dziennym jest 50% uczniów, a w trybie zaocznym – 20%. Studiaienne, jako miejsce kontynuacji nauki, najczęściej wskazywali uczniowie liceów ogólnokształcących. W przypadku uczniów techników, liceów profilowanych oraz szkół ponadgimnazjalnych najczęstszym wyborem były studia zaoczne.
- Płeć to czynnik różnicujący plany zawodowe uczniów szkół zasadniczych – uczniowie uczący się w zasadniczych szkołach zawodowych najczęściej planują dalszą edukację w technikach. Jednak u kobiet można zaobserwować silniejszą tendencję do „humanizowania” się, której wyrazem jest częstsze deklarowanie planów uzupełnienia swojego wykształcenia ogólnego. Z kolei ścieżka kształcenia mężczyzn jest częściej wyraźnie ścieżką „techniczną” – szkoła zawodowa jest uzupełniana wykształceniem technicznym.
- Zauważalna jest względna równowaga między wyborami kierunków „technicznych” oraz „humanistyczno-społecznych” – wśród zawodów, w których uczniowie zamierzają się kształcić dominują cztery grupy specjalistów: 1) nauk fizycznych, matematycznych i technicznych (19%), 2) prawa, dziedzin społecznych i kultury (18%), 3) zdrowia (14%) oraz 4) do spraw ekonomicznych i zarządzania (13%). Warto zasygnalizować, że wśród osób wybierających się na studia proporcja między planującymi dwie pierwsze ścieżki, które upraszczająco można nazwać „techniczną” i „humanistyczno-społeczną”, nie zmienia się istotnie.
- Wybory kierunków kształcenia różnią się w zależności od typu kończonej szkoły i płci – uczniowie techników preferowali ścieżkę pierwszą – wskazał na nią co czwarty uczeń tego typu szkoły. Z kolei specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury byli dominującym wyborem dla uczniów obu typów liceów. Wśród uczniów szkół policealnych występuje wyraźne sprofilowanie planów edukacyjnych – blisko połowa z nich zamierza kształcić się w zawodach specjalistów do spraw zdrowia, a częściej niż co czwarty (28%) jako średni personel do spraw zdrowia. Dominujący profil planów edukacyjnych mężczyzn można określić jako techniczny, jednak „nietechniczna” grupa mężczyzn nie jest mała – stanowi bowiem 30% populacji mężczyzn. Dla kobiet struktura planów edukacyjnych wygląda odwrotnie – dominują w niej z kolei kierunki nietechniczne, a uzupełniają ją techniczne.

2.3. Podaż kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

- Istnieje wyraźna zależność między ocenami poziomu posiadania kompetencji oraz skłonnością do podjęcia pracy wymagającej jej wykorzystywania – wyższemu poziomowi na skali oceny umiejętności odpowiada wyższy poziom chęci do podjęcia pracy, w której można daną kompetencję wykorzystać. Można to interpretować jako wyraz racjonalności indywidualnej uczniów – w większym stopniu są skłonni do wykonywania pracy, co do której oceniają, że mają predyspozycje i analogicznie maleje ich chęć do podjęcia pracy wymagającej umiejętności ocenianych niżej.
- Samoocena uczniów w odniesieniu do posiadanych kompetencji jest wysoka – uczniowie wszystkie kompetencje oceniają w granicach poziomu średniego i wysokiego. Co ciekawe, wykazują jednak tendencje, niezależnie od zróżnicowania typów szkół, do pozytywnej, wyższej oceny tych samych kompetencji i jednocześnie wskazują na wysoką skłonność do podejmowania pracy wymagającej ich wykorzystania. Generalnie uczniowie najwyżej oceniają kompetencje komputerowe oraz interpersonalne (powyżej poziomu wysokiego, czyli 4 na 5-punktowej skali). Najniżej, jako jedyne ocenione przez uczniów poniżej poziomu średniego, znalazły się kompetencje techniczne. Pozostałe uformowały grupę kompetencji ocenianych powyżej średniej, ale poniżej poziomu wysokiego.
- Płeć to czynnik najsilniej różnicujący samoocenę kompetencji uczniów – mężczyźni jako swój największy atut postrzegają kompetencje komputerowe, ich ocena odpowiada poziomowi wysokiemu i jest istotnie wyższa od oceny tych kompetencji wśród kobiet. Kobiety zgodnie oceniały, że ich największym atutem są kompetencje interpersonalne, czyli kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania.
- W odwołaniu do kompetencji językowych absolutnym liderem pod względem częstości wskazań jest język angielski – na jego znajomość wskazało aż 95% uczniów, a poziom jego opanowania uczniowie ocenili jako średni-wyższy. Na drugim miejscu znajduje się język niemiecki, którego znajomość zadeklarowało 66% badanych, ale poziom jego znajomości został oceniony znaczenie niżej (między poziomem słabym a niższym-średnim).

2.4. Deficyty kompetencyjne

- Uczniowie są zadowoleni z posiadanych kompetencji. Jedyne około 1/3 uczniów widzi potrzebę uzupełnienia swoich kompetencji przed podjęciem pracy, a najmniej takich osób jest w liceach ogólnokształcących (29%). Może to wynikać z faktu, że ze względu na swój ogólny profil wykształcenia i w większości plany kontynuacji nauki na studiach, praca którą podejmują nie jest związana z ich profilem wykształcenia i ma charakter raczej dorywczy.
- Dominuje przekonanie o potrzebie szkoleń językowych i zawodowych w charakterystycznym podziale na płeć – przed podjęciem pracy zarobkowej uczniowie w największym stopniu odczuwają potrzebę uzupełnienia swoich umiejętności językowych. Zdecydowanie częściej są to jednak kobiety. Tematyka pozostałych szkoleń jest ściśle zawodowa. Wśród pożądaných szkoleń zawodowych wyraźnie jednak wyłaniają się grupy szkoleń typowo „męskich” i „kobięcych”. Wskazania mężczyzn koncentrowały się na dwóch grupach: budownictwo i przemysł oraz prawo jazdy, obsługa i naprawa pojazdów. Kobiety koncentrowały się na zawodowych szkoleniach z zakresu usług – szczególnie popularnym wyborem były kursy kosmetyczne, fryzjerskie i wizaż.

2.5. Dodatkowa aktywność kształceniowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

- Połowa uczniów uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych. Zajęcia dodatkowe zdefiniowano jako zajęcia realizowane w szkole lub poza nią, ale nieobowiązkowe, np. kursy językowe, treningi sportowe, korepetycje, kółka zainteresowań. Biorąc pod uwagę tak szeroką definicję zajęć dodatkowych poziom uczestnictwa uczniów można określić jako średni. Największą aktywność w tym względzie wykazują uczniowie liceów ogólnokształcących, których 69% uczestniczyło w ostatnim roku w zajęciach dodatkowych, podczas gdy jedynie 19% w zasadniczej szkole zawodowej.
- Tematyka zajęć dodatkowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych koncentruje się wokół trzech grup: korepetycji z przedmiotów szkolnych, zajęć językowych, gdzie absolutnie dominował język angielski oraz zajęć nakierowanych na rozwijanie zainteresowań i hobby (z zajęciami sportowymi na czele). Dwie pierwsze grupy są domeną kobiet, natomiast uczestnikami trzeciej są częściej mężczyźni. Zajęcia z przedmiotów szkolnych najczęściej przyciągały uczniów obu typów liceów oraz techników. Wyższy poziom uczestnictwa w tym przypadku jest warunkowany najprawdopodobniej zbliżającym się dla uczniów ostatnich klas egzaminem maturalnym, którego wyniki w obecnym systemie determinują także dalsze możliwości kształcenia na studiach.

2.6. Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

- Ponad połowa wszystkich uczniów realizowała w ostatnim roku jakąś formę pracy zarobkowej.
- Płeć i typ szkoły są czynnikami różnicującymi odsetek pracujących uczniów jednocześnie aktywność edukacyjną i zarobkową częściej podejmowali mężczyźni (68%) niż kobiety (47%). Podejmowanie pracy zarobkowej jest także skorelowane z typem szkoły, w której pobierana jest nauka. Można wyróżnić dwie główne grupy:
 - szkoły, w których uzyskiwane jest wykształcenie ogólne, czyli licea ogólnokształcące i profilowane, tutaj odsetek pracujących jest znacznie niższy (choć i tak wysoki: odpowiednio 47% i 52%)
 - oraz szkoły kształcące zawodowo (ZSZ, technika oraz szkoły policealne), w których udział osób pracujących w całej grupie jest zdecydowanie większy. Prym wiodą tutaj uczniowie szkół zawodowych, wśród których blisko ¾ podjęło pracę zarobkową w ostatnim roku (pozostałe typy szkół po 66%).
- Profil bieżącej aktywności zarobkowej uczniów odbiega od profilu ich wykształcenia – dla olbrzymiej większości (78%) uczniów liceów ogólnokształcących praca nie była wcale związana z kierunkiem kształcenia. Niewiele mniejszy odsetek był wśród uczniów liceów profilowanych. Uczniowie szkół zawodowych, jako ci, którzy już na obecnym etapie edukacji nabywają umiejętności zawodowe, najczęściej korzystali z nich już na rynku pracy (56%).

Główne wnioski

- Dwie kluczowe przeszkody w podjęciu pracy można scharakteryzować jako „immanentną” i „zewnętrzną” – pierwsza wiąże się z faktem bycia uczniem szkoły dziennej, co utrudnia lub uniemożliwia zdaniem uczniów podjęcie pracy zarobkowej. Z kolei kluczową przyczyną zewnętrzną jest w opinii uczniów brak ofert pracy w okolicy (59%). Z tym problemem zetknęło się jednak zdecydowanie mniej mężczyzn niż kobiet (51% w stosunku do 62%) oraz mniej uczniów szkół zawodowych niż innych typów szkół (49% w stosunku do 60%). Warto podkreślić, że uczniowie nie zgłaszali rozbieżności pomiędzy swoimi aspiracjami płacowymi a oferowanym im przez pracodawców wynagrodzeniem. Wyniki wskazują bowiem, że płaca nie była częstą przeszkodą dla podjęcia pracy przez uczniów – wskazało na nią jedynie 7% wszystkich uczniów.
- Najlepszym sposobem znalezienia pracy jest, zdaniem uczniów, wykorzystywanie kontaktów i znajomości, czyli uruchomienie, nazwijmy to, indywidualnego kapitału społecznego. To rekomendacje i referencje są drogą do celu, o czym świadczy tak duża liczba wskazań na tę kategorię (76%). Jednocześnie istnieje niski poziom zaufania do skuteczności instytucjonalnych służb rynku pracy – ścieżki poszukiwania pracy poprzez urząd pracy wybrało zaledwie 11%, a inne biuro pośrednictwa pracy zaledwie 8%. Są to marginalne odsetki zważywszy na kluczowe znaczenie urzędów pracy w instytucjonalnym otoczeniu rynku pracy.

2.7. Plany zawodowe

- Plany zawodowe uczniów są w dużym stopniu zbieżne z wyuczonym zawodem – w odniesieniu do szkół policealnych, zawodowych i techników, czyli dających uprawnienia zawodowe, większość uczniów jest zdecydowana na podjęcie pracy w wyuczonym zawodzie. Wyróżniają się tu w szczególności uczniowie szkół policealnych, gdzie odsetek ten wynosi aż 86%. Dla pozostałych dwóch typów szkół oscyluje w granicach 60%.
- Istnieje wyraźna zależność między wyborami zawodowymi a płcią – możemy wskazać grupy zawodów, które zdecydowanie chętniej są wybierane przez kobiety i takie, które są zdecydowanie bardziej popularne wśród mężczyzn. Wybory dokonywane przez grupy określone przez płeć raczej są komplementarne względem siebie niż podobne. Wśród planowanych przez mężczyzn zawodów wyraźnie rysuje się profil techniczny. Dominującą grupą są specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych, a uzupełniają go grupy: specjalistów ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz średniego personelu nauk fizycznych, chemicznych i technicznych. Kobiety orientują swoje wybory zawodowe na kilka tradycyjnie już sfeminizowanych grup zawodów, niemniej na podstawie grupy dominującej profil tych wyborów możemy określić jako humanistyczny.

3. Główne informacje o badaniu

Niniejszy raport zawiera prezentację kluczowych wyników badania uczniów szkół ponadgimnazjalnych, przeprowadzonego w ramach I edycji badań terenowych projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”, które zostały uzupełnione wynikami analizy kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym.

Badanie to było jednym z siedmiu modułów realizowanych w ramach projektu. Uczniowie zostali objęci badaniem, ponieważ są oni uczestnikami rynku pracy po jego podażowej stronie. Część z tych osób już w chwili obecnej pracuje, a część wejdzie na rynek pracy po zakończeniu edukacji, dlatego tak ważna jest obserwacja, jakie umiejętności i kwalifikacje wynoszą ze szkół i tym samym, jakie już oferują i jakie będą oferować w przyszłości. Niemniej ważne, zwłaszcza w analizach rynku pracy w ujęciu dynamicznym, jest to, jakie mają plany edukacyjne, jakie ścieżki kształcenia przewidują dla siebie oraz jakie są ich aspiracje zawodowe.

Zasadnicze cele realizowanego w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego” badania uczniów szkół ponadgimnazjalnych zostały więc sformułowane następująco:

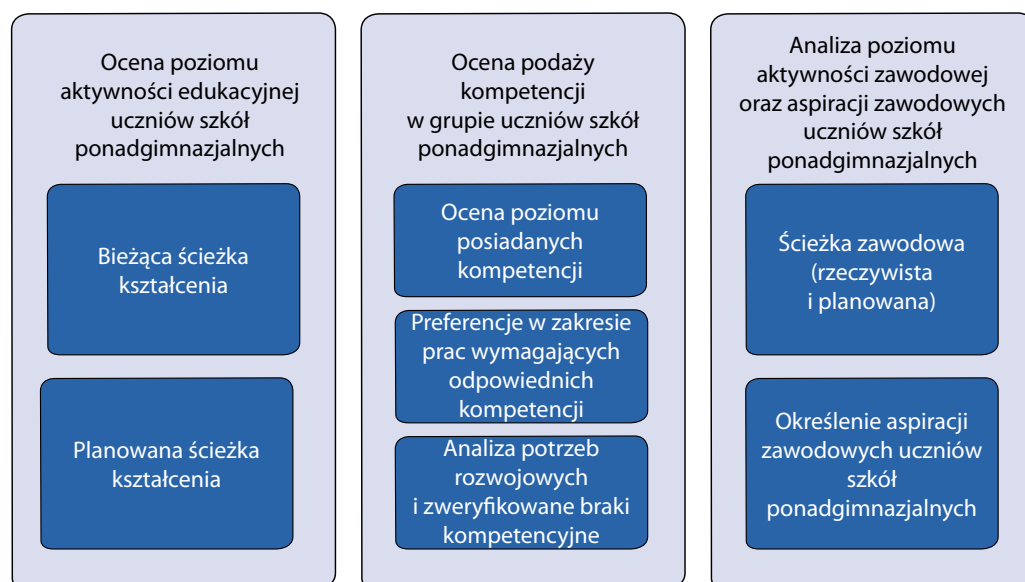
1. Analiza poziomu aktywności edukacyjnej uczniów szkół ponadgimnazjalnych.
2. Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych.
3. Analiza poziomu aktywności zawodowej uczniów szkół ponadgimnazjalnych (analiza ścieżki zawodowej – rzeczywistej i planowanej) oraz ocena aspiracji zawodowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Dla każdego z tych celów ogólnych można wskazać cele szczegółowe. Ich struktura została przedstawiona na rysunku 1.

Wyspecyfikowane w ten sposób cele ogólne i szczegółowe przełożono na pytania kwestionariuszowe, które z kolei są podstawą do konstruowania wskaźników wykorzystywanych w analizach przekrojowych i porównawczych. Badanie uczniów jest modułem, którego kolejna edycja będzie miała miejsce w 2015 r.

Rysunek 1.

Cele główne i szczegółowe (obszary) badania uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowana powyżej struktura celów znalazła, w miarę możliwości, odzwierciedlenie w układzie rozdziałów w raporcie. Rozdziałem rozpoczynającym opis wyników jest analiza kierunków kształcenia uczniów szkół ponadgimnazjalnych, która, z jednej strony, daje Czytelnikowi wgląd w strukturę aktywności edukacyjnej na poziomie ponadgimnazjalnym, a jednocześnie stanowi kontekst dla prezentowanych wyników badania uczniów. Rozdział ten powstał jednak przede wszystkim w oparciu o dane gromadzone w Systemie Informacji Oświatowej (SIO).

3.1. Metodologia badania i charakterystyka próby

Badanie właściwe uczniów było realizowane w okresie od 1 września do 22 października 2010 r. Badanie przeprowadzono przy wykorzystaniu techniki ankiety audytoryjnej, na próbie uczniów ostatnich roczników szkół ponadgimnazjalnych z następujących typów szkół:

- zasadniczych szkół zawodowych,
- liceów ogólnokształcących,
- liceów profilowanych,
- techników
- szkół policealnych (ponadgimnazjalnych)¹.

Dobór próby

Oddziały (klasy) zostały dobrane w sposób systematyczny, losowy, w warstwach wyróżnionych ze względu na województwo na zbiorze posortowanym według województw i typu szkoły.

Przed losowaniem operat został zoptymalizowany pod kątem realizacji badań. Wyłączone zostały z niego szkoły, które w ostatnich klasach mają mniej niż 20 uczniów oraz takie, w których na oddział przypada średnio mniej niż 20 uczniów. Szkoły takie obejmują marginalny odsetek uczniów – są specyficzne i chęć ich zbadania wymagałaby stworzenia odrębnej, nadreprezentowanej warstwy, co nie wpisuje się w podstawowe cele badania.

Charakterystyka próby

Charakterystyka struktury próby w podziale na województwa została przedstawiona w tabeli 1, natomiast w podziale na typy szkół oraz klasę, wielkości miejscowości w tabeli 2. Wszystkie szczegółowe informacje w zakresie metodologii doboru próby i jej charakterystyki przedstawiono w odrębnym raporcie metodologicznym.

Tabela 1.

Liczba zbadanych szkół, oddziałów i liczba zrealizowanych ankiet w poszczególnych województwach

Nazwa województwa	Liczba zbadanych szkół		Liczba zbadanych oddziałów	Liczba ankiet
	N	%	N	N
Dolnośląskie	99	6,8%	101	2 192
Kujawsko-pomorskie	99	6,8%	100	2 134
Lubelskie	97	6,6%	100	2 283
Lubuskie	77	5,3%	100	2 115
Łódzkie	99	6,8%	100	2 185
Małopolskie	100	6,8%	100	2 241
Mazowieckie	101	6,9%	101	2 228
Opolskie	65	4,4%	101	2 156
Podkarpackie	99	6,8%	101	2 432
Podlaskie	76	5,2%	104	2 381
Pomorskie	98	6,7%	100	2 232
Śląskie	102	7,0%	102	2 154
Świętokrzyskie	73	5,0%	101	2 389
Warmińsko-mazurskie	83	5,7%	100	2 221
Wielkopolskie	100	6,8%	101	2 300
Zachodniopomorskie	93	6,4%	102	2 069
Ogółem	1 461	100,0%	1 614	35 712

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.

Charakterystyka próby

Metodologia badania i charakterystyka próby

Wylosowanych oddziałów		2 240
Liczba zbadanych oddziałów		1 614
– według typu szkoły	Zasadnicza szkoła zawodowa	250
	Liceum ogólnokształcące	752
	Liceum profilowane	51
	Technikum	508
	Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	53
– według publiczna/niepubliczna	Publiczna	1 579
	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	35
Liczba zbadanych szkół		1 461
– według klasy wielkości miejscowości	Wieś	65
	Miasta do 10 tys.	112
	Miasta 10–19 tys.	218
	Miasta 20–49 tys.	328
	Miasta 50–99 tys.	195
	Miasta 100–199 tys.	180
	Miasta 200–499 tys.	222
	Miasta ponad 500 tys.	106
	Warszawa	35

Źródło: opracowanie własne.

W efekcie realizacji badania zebrano ankiety od 35 712 uczniów z pięciu typów szkół. Liczebność i udział uczniów z danego typu szkoły w próbie został przedstawiony w poniższej tabeli. Najliczniejszą kategorię stanowią uczniowie liceów ogólnokształcących – 50% wszystkich przebadanych uczniów. Drugą pod względem liczebności grupą są uczniowie techników – 31%. Osoby kształcące się w zasadniczych szkołach zawodowych stanowią 13% badanych, natomiast najmniejszy udział w próbie stanowią licea profilowane oraz szkoły policealne – po 3%.

Tabela 3.

Liczba przebadanych uczniów w ramach każdego z typów szkół

Typ szkoły z korektą	Liczba	Procent	Procent ważnych
Zasadnicza szkoła zawodowa	4691	13%	13%
Liceum ogólnokształcące	17909	50%	50%
Liceum profilowane	1011	3%	3%
Technikum	10941	31%	31%
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	1160	3%	3%
Ogółem	35712	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne.

Uwagi do interpretacji wyników

Należy zaznaczyć, że wyniki badania są przedstawione w formie danych nieważonych. Istotą ważenia danych jest konieczność korekty wyników, wynikająca z dysproporcji między udziałem określonych kategorii w zrealizowanej próbie i w populacji, co może wpływać na uzyskiwane wyniki. W przypadku badania w module uczniów zdecydowano się na niewykorzystywanie wag w analizie, ponieważ nie wpływały one istotnie na uzyskiwane rozkłady. Różnica w wynikach między danymi ważonymi i nieważonymi wynosiła w większości przypadków co najwyżej 1-2%.

4. Przegląd wyników badania

4.1. Analiza kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym

System szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce składa się ze szkół, takich jak: zasadnicze szkoły zawodowe (nauka trwa 2 lub 3 lata), licea ogólnokształcące (3 lata), licea profilowane (3 lata) i technika (4-letnie, na podbudowie programowej gimnazjum), szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, szkoły policealne, a także jednostki, które powstały na przełomie 2004/2005, czyli dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące, trzyletnie technika uzupełniające (na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej) oraz trzyletnie specjalne szkoły przysposabiające do pracy². Zgodnie z danymi GUS, w roku szkolnym 2009/2010 funkcjonowało 11,1 tys. szkół ponadgimnazjalnych, z czego 44% stanowiły licea ogólnokształcące, 29% – technika i ogólnokształcące szkoły artystyczne, 21% – zasadnicze szkoły zawodowe i przysposabiające do pracy, a 6% licea profilowane³. Scharakteryzowanie podaży określonych kwalifikacji w ramach systemu szkolnictwa ponadgimnazjalnego dla przytoczenia kilku wstępnych informacji na temat tego sektora. Informacje te są niezbędne dla zrozumienia procesów mających w nim miejsce⁴:

- Po pierwsze, jest to sektor, który od 20 lat podlega intensywnym reformom (decentralizacja zarządzania w oświacie, wprowadzenie gimnazjów w roku szkolnym 2001/2002 itp.).
- Po drugie, w ramach tego sektora można uzyskać zarówno wykształcenie ogólne, jak i zawodowe. Zdecydowanie największą popularnością wśród uczących się cieszą się jednak licea ogólnokształcące, w których kształcą się prawie połowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Nasila się też tendencja uzupełniania wykształcenia przez absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w liceach uzupełniających.
- Po trzecie, zainteresowanie wykształceniem zawodowym utrzymuje się od kilku lat na w miarę stabilnym poziomie (w szkołach zawodowych kształcą się podobna proporcja osób co kilka lat temu). Zmniejsza się jednak bezwzględna liczba uczących się w tych szkołach, co może mieć istotne konsekwencje dla rynku pracy (spadek ten jest jednak spowodowany zmianami demograficznymi, a nie mniejszym zainteresowaniem tym typem wykształcenia). Natomiast od dłuższego czasu maleje zainteresowanie liceami profilowanymi, które nie dają uprawnień do wykonywania zawodu, a jedynie ogólną orientację w danym zawodzie.
- Po czwarte, największy odsetek uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczy się w zasadniczych szkołach zawodowych w województwach: wielkopolskim, opolskim, kujawsko-pomorskim i pomorskim, a największy odsetek uczących się w technikach zaobserwowano w województwach: świętokrzyskim, lubuskim, śląskim i podkarpackim (ponad 30% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Można zatem powiedzieć, że w województwach tych uczniowie szkół ponadgimnazjalnych są w największym stopniu zorientowani zawodowo.
- Po piąte, można zaobserwować wyraźne zróżnicowanie wyborów ścieżek edukacyjnych ze względu na płeć (Tabela 1). Mężczyźni relatywnie częściej decydują się na kontynuowanie nauki w zasadniczych szkołach zawodowych (współczynnik skolaryzacji netto na poziomie 19%) i technikach (33%) niż kobiety (zasadnicze szkoły zawodowe – 9%, technika – 23%). Kobiety częściej celują wybierają ogólne (współczynnik skolaryzacji netto na poziomie 59%, w porównaniu do 35% w grupie mężczyzn).

² *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2009/2010 (2010)*, GUS: Warszawa, s. 22.

³ *Ibidem*, s. 61.

⁴ *Ibidem*.

Tabela 4.

Współczynniki skolaryzacji w szkołach ponadgimnazjalnych

Szkoły	Współczynnik skolaryzacji brutto ¹			Współczynnik skolaryzacji netto ²		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Zasadnicze zawodowe	16,5	22,5	10,1	14,2	19,2	8,9
Licea ogólnokształcące i profilowane	60,4	49,3	71,9	46,7	34,6	59,4
Technika	39,5	47,3	31	28,1	33	22,9

¹ Współczynnik skolaryzacji brutto jest to relacja liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności w grupie wieku odpowiadającego temu poziomowi nauczania.

² Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (w wieku odpowiednim dla określonego poziomu nauczania) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Niniejszy rozdział został poświęcony analizie podaży określonych, poszukiwanych na rynku kwalifikacji zawodowych. Omówione zostaną w nim przede wszystkim takie problemy, jak: wielkość podaży zawodów i jej regionalne zróżnicowanie, a także zmiany w podaży, jakie miały miejsce na przestrzeni ostatnich lat. W raporcie, w związku z ukierunkowaniem badań na podaż kwalifikacji zawodowych, uwzględniliśmy takie szkoły, jak: zasadnicze szkoły zawodowe, technika (włącznie z technikami uzupełniającymi dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych), szkoły policealne. Do analizy nie weszły m.in. licea profilowane, które dają wykształcenie ogólne i jedynie orientację w zawodzie – bez żadnych uprawnień do jego wykonywania. Po pierwsze podano analizie podaż określonych kwalifikacji w ujęciu ogólnopolskim (zawody w jakich najczęściej kształcą szkoły ponadgimnazjalne oraz liczba oddziałów oferujących kształcenie w określonym zawodzie). Po drugie, scharakteryzowano typowe profile kształcenia kobiet i mężczyzn poprzez pokazanie tego, jaki odsetek z nich wybiera taki, a nie inny zawód. Po trzecie, przedstawiono zmiany w częstotliwości kształcenia w określonym zawodzie pomiędzy rokiem 2008 a 2009 (analiza zmiany procentowej liczby absolwentów posiadających uprawnienia do wykonywania danego zawodu). Po czwarte, omówiono regionalny układ profili kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych.

Poniższa tabela (nr 5) pokazuje wyraźnie, że zawodowy profil kształcenia uczniów szkół ponadgimnazjalnych jest ukierunkowany na zawody średnie (techniczne), a nie rzemieślnicze i robotnicze. Nic w tym zaskakującego, zważywszy na wyższe współczynniki skolaryzacji w technikach (ok. 28%) niż szkołach zawodowych (ok. 14%). W szkołach ponadgimnazjalnych uczy się najwięcej: przyszłych przedstawicieli średniego personelu nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (22% ogółu uczących się w tych szkołach), średniego personelu do spraw biznesu (16%), średniego personelu do spraw zdrowia (10%) oraz techników informatyków (7%). Możemy przypuszczać, że znaczący odsetek potencjalnych kadr średniego szczebla będzie kontynuować kształcenie na studiach wyższych w celu uzyskania statusu specjalisty. Opisana powyżej podaż kwalifikacji technicznych niekoniecznie musi więc wiązać się z chęcią wykonywania takiego zawodu w przyszłości. Jednocześnie szkoły zawodowe kształcą najwyższy odsetek pracowników usług osobistych (14% uczących się tych zawodów w ramach wszystkich szkół) i nieco mniej robotników obróbki metali, mechaników maszyn i urządzeń pokrewnych (7%). Równocześnie relatywnie najmniej uczniów kształcił się w zawodach prostych, takich jak np.: pomoce domowe i sprzętaczki, rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni, operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych (poniżej 1%).

Każdemu typowi szkół odpowiada określony profil kształcenia. I tak, w szkołach zasadniczych zawodowych uczą się głównie: pracownicy usług osobistych (26% kształcących się w tych szkołach), robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń, sprzedawcy, robotnicy budowlani – z wyłączeniem elektryków, robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych. W technikach przeważa potencjalny: średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (40% kształcących się w tych szkołach), średni personel do spraw biznesu, średni personel do spraw zdrowia oraz technicy informatycy. W 2009 r. w szkołach policealnych najczęściej kształcił się: średni personel do spraw zdrowia (24% uczących się w tych szkołach), średni personel do spraw biznesu i administracji oraz potencjalni pracownicy usług osobistych.

Tabela 5.**Zawody, w jakich najczęściej kształcą się w szkołach ponadgimnazjalnych****Analiza kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym**

Kierunek kształcenia	Liczba uczniów	Procent absolwentów	Liczba jednostek oferujących kierunek	Procent jednostek oferujących dany kierunek kształcenia
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	59470	21,66%	3075	15,86%
Średni personel do spraw biznesu i administracji	42873	15,62%	2250	11,60%
Pracownicy usług osobistych	38131	13,89%	2575	13,28%
Średni personel do spraw zdrowia	27532	10,03%	1392	7,18%
Technicy informatycy	19967	7,27%	1121	5,78%
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	18298	6,67%	1739	8,97%
Pracownicy obsługi klienta	12397	4,52%	590	3,04%
Sprzedawcy i pokrewni	10562	3,85%	666	3,43%
Robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków	10363	3,77%	1573	8,11%
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	9630	3,51%	2052	10,58%
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	6441	2,35%	393	2,03%
Elektrycy i elektronicy	6086	2,22%	900	4,64%
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	3108	1,13%	128	0,66%
Pracownicy usług ochrony	2468	0,90%	188	0,97%
Rolnicy produkcji towarowej	1866	0,68%	202	1,04%
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	1790	0,65%	169	0,87%
Kierowcy i operatorzy pojazdów	1554	0,57%	131	0,68%
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	849	0,31%	79	0,41%
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	387	0,14%	35	0,18%
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	361	0,13%	58	0,30%
Pomoce domowe i sprzątaczkę	196	0,07%	32	0,17%
Monterzy	143	0,05%	37	0,19%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Podaż kwalifikacji w ramach szkolnictwa ponadgimnazjalnego nie ogranicza się jedynie do podaży jak największej liczby absolwentów określonych zawodów. Zdecydowanie istotniejsze mogą być te kierunki kształcenia, które okazują się być niszowe, a tym samym dostarczają na rynek pracy trudno dostępnych, rzadko spotykanych specjalistów. Zawody takie zostały umieszczone na poniższym rysunku w podziale na te zawody, do wykonywania których co roku zdobywa kwalifikacje maksymalnie 50 osób, oraz te zawody, do wykonywania których kwalifikacje zdobywa od 51 do 100 absolwentów. Zastanawiające jest dlaczego tak mało osób kształci się w zawodach takich, jak opiekun osoby starszej (zawód, na który systematycznie wzrasta popyt) czy monter instalacji gazowych, obuwnik, które to zawody bynajmniej nie straciły swojego społecznego znaczenia.

Rysunek 2.

Najrzadsze kierunki kształcenia (poniżej 100 absolwentów na rok)

DO 50 ABSOLWENTÓW SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

- aktor cyrkowy (5-10 osób), blacharz izolacji przemysłowych (9-17) osób, kaletnik (ok. 40-50 osób), kominiarz (4 osoby), kowal (ok. 5 osób), mechanik maszyn i urządzeń drogowych (35-40 osób), koszykarz plecionkarz (10-20 osób), kowal (ok. 5 osób), mechanik maszyn i urządzeń drogowych (35-40 osób), monter instalacji gazowych (2 osoby), obuwnik (ok. 20 osób), operator maszyn i urządzeń do obróbki przemysłu szklarskiego (2 osoby), opiekun osoby starszej (od 15-30 osób), optyk - mechanik (1-2 osoby), renowator zabytków architektury i rękodzielnik wyrobów włókienniczych (20-25 osób), technik automatyzacji sterowania ruchem kolejowym (ok. 7 osób), technik dźwięku (3-5 osób), technik obuwnik (3-7 osób), technik organizacji produkcji filmowej i telewizyjnej (15-20 osób), technik przetwórstwa mleczarskiego (15-20 osób), technik realizacji dźwięku (10-13 osób), technik rybactwa śródlądowego (4-7 osób), technik sztukatorstwa i kamieniarsstwa artystycznego (ok. 12 osób), technik technologii ceramicznej (ok. 10 osób), technik technologii szklad (26 osób), technik technologii wyrobów skórzanymi (9 osób)

OD 51 DO 100 ABSOLWENTÓW SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

- bibliotekarz (60-70 osób), kamieniarz (70-80 osób), mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych (ok. 80-90 osób), mechanik precyzyjny (60-70 osób), monter konstrukcji budowlanych (75-90 osób), monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych (75-90 osób), monter systemów rurociągowych (10-20 osób), monter-instalator urządzeń technicznych w budownictwie wiejskim (60-70 osób), operator maszyn i urządzeń przemysłowych (64 osoby), operator maszyn w przemyśle włókienniczym (ok. 40-45 osób), technik elektroenergetyki transportu szynowego (ok. 60-70 osób), technik gazownictwa (40-70 osób), technik hutnik (30-35 osób), technik instrumentów muzycznych (ok. 90 osób), technik odlewnik (55-60 osób), technik papiernictwa (15-51 osób), technik transportu kolejowego (ok. 55-60 osób), technik turystyki wiejskiej (60-80 osób), złotnik-jubiler (ok. 55-85 osób)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Powiedziane zostało, że kobiety częściej decydują się na wykształcenie ogólne, tym samym relatywnie częściej po szkole gimnazjalnej wybierają licea ogólnokształcące. Ta tendencja do „humanizowania się” kobiet jest widoczna także wśród tych pań, które kształcą się w ramach szkół zawodowych. Poniższa tabela wyraźnie pokazuje różnice pomiędzy męskim i żeńskim profilem kształcenia. Mężczyźni częściej decydują się na specjalizacje „ściste” (np. średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych, technicy informatycy) oraz zawody rzemieślnicze i robotnicze (np. robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń, robotnicy budowlani – z wyłączeniem elektryków, robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych, elektrycy i elektronicy).

Tabela 6.

Zawody, w których kształci się największy odsetek kobiet i mężczyzn⁵.

Zawód	Mężczyźni	Kobiety
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	31,60%	8,46%
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	11,66%	0,03%
Technicy informatycy	11,27%	1,96%
Średni personel do spraw biznesu i administracji	9,47%	23,78%
Średni personel do spraw zdrowia	6,64%	14,53%
Robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków	6,59%	0,04%
Pracownicy usług osobistych	6,18%	24,13%
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	4,59%	2,08%
Elektrycy i elektronicy	3,87%	0,02%

Analiza kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym

Pracownicy obsługi klienta	1,95%	7,92%
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	1,30%	3,74%
Pracownicy usług ochrony	1,25%	0,43%
Kierowcy i operatorzy pojazdów	0,99%	0,00%
Rolnicy produkcji towarowej	0,89%	0,40%
Sprzedawcy i pokrewni	0,86%	7,82%
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	0,24%	0,01%
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	0,16%	0,10%
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	0,14%	1,33%
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	0,12%	2,47%
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	0,08%	0,61%
Monterzy	0,08%	0,02%
Pomoce domowe i sprzątaczk	0,05%	0,10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Kobiety natomiast widzą siebie w roli: pracowników pełniących funkcje usługowe i opiekuńcze (średni personel do spraw zdrowia, pracownicy usług osobistych, pracownicy obsługi klienta, sprzedawcy, pracownicy opieki osobistej) lub pełniących zadania administracyjno-biurowe (np. średni personel do spraw biznesu i administracji, pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej, sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni).

Profile kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych nie ulegają zazwyczaj drastycznym transformacjom, są jednak wrażliwe na wszelkie zmiany w preferencjach uczniów wybierających konkretny zawód po ukończeniu gimnazjum.

Wykres 1.

Największe wzrosty procentowe liczby absolwentów poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych (rok 2009 do 2008)

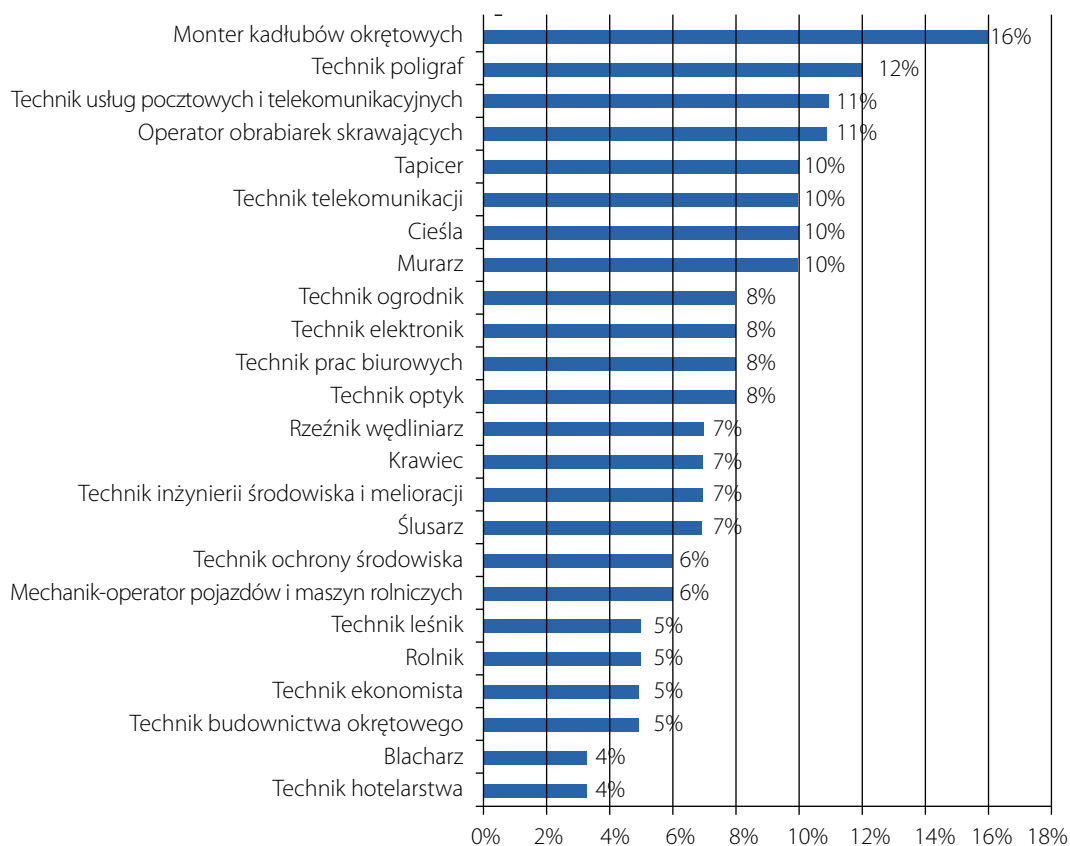
Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Analiza kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym

Jeśli spojrzymy na zmiany procentowe (rok do roku) zauważymy, że zdecydowanie więcej absolwentów opuściło szkoły ponadgimnazjalne legitymując się wykształceniem technicznym: np. technika usług pocztowych i finansowych, technika włókienniczych wyrobów dekoracyjnych, technika archiwisty, technika elektroradiologa, technika księgarstwa, dietetyka itp. (Wykres 1). Jeśli jeszcze uwzględnimy fakt zmniejszania się z roku na rok bezwzględnej liczby uczących się we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych (trendy demograficzne), to możemy wyciągnąć wniosek o dużym wzroście popytu wśród uczących się na wymienione powyżej kierunki kształcenia. Wzrost ten niekoniecznie musi się wiązać z zawodowym ukierunkowaniem uczniów szkół ponadgimnazjalnych, ale z umasowieniem wykształcenia na poziomie wyższym (wzrasta zainteresowanie wykształceniem technicznym, które, z jednej strony, dostarcza kwalifikacji zawodowych, a z drugiej – umożliwia kontynuację kształcenia na poziomie wyższym). Nie wszystkie zawody cieszą się równie dużym zainteresowaniem. Poniższy wykres pokazuje spadek zapotrzebowania na określone kierunki kształcenia (tzw. spadek procentowy rok do roku).

Wykres 2.

Największe spadki procentowe liczby absolwentów poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych (rok 2009 do 2008)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Jak widać, w przypadku niektórych kierunków kształcenia spadki te są na tyle duże, że nie można ich wytłumaczyć niżej demograficznym. Drastycznie spadła podaż absolwentów posiadających następujące kwalifikacje: monter kadłubów okrętowych, technika poligrafa, technika usług pocztowych i telekomunikacyjnych, operatora obrabiarek skrawających, tapicera, technika telekomunikacji, cieśli i murarza. Warto zwrócić uwagę na to, że scharakteryzowane wcześniej wzrosty podaży absolwentów określonych kierunków kształcenia dotyczyły głównie zawodów technicznych, a spadki wiążą się zdecydowanie częściej z zawodami robotniczymi lub rzemieślniczymi.

Znając już podstawowe trendy w zakresie kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym w skali całego kraju, warto przyjrzeć się pokrótce regionalnemu zróżnicowaniu podaży rynkowo cennych kwalifikacji. Zamieszczona poniżej tabela porównuje profile kształcenia w poszczególnych regionach Polski. Jak widać, profile te różnią się w sposób istotny między różnymi obszarami geograficznymi.

Analiza potwierdza, że widoczny jest powszechny trend w kierunku zwiększania podaży techników (w miejsce zmniejszania podaży robotników i rzemieślników).

Mimo że wszystkie regiony posiadają względnie podobny profil kształcenia ponadgimnazjalnego, możliwe jest zidentyfikowanie kilku kluczowych różnic pomiędzy nimi:

- Po pierwsze, najmniejszy odsetek średniego personelu do spraw biznesu i administracji kształci się w regionie południowym i wschodnim⁶. W tych samych regionach najwięcej techników informatyków opuściło szkoły ponadgimnazjalne.
- Po drugie, relatywnie najmniej pracowników usług osobistych zostało wykształconych w regionie południowo-zachodnim, za to region ten obfituje w elektryków i elektroników.
- Po trzecie, zdecydowanie więcej pracowników do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej kształci się w regionach: południowym i północnym.
- Po czwarte, relatywnie najmniej kierowców i operatorów pojazdów oraz rolników produkcji towarowej kształci się na południu kraju w regionach: południowo-zachodnim i południowym.
- Ponadto, największy odsetek sprzedawców opuścił szkoły ponadgimnazjalne w regionie południowo-zachodnim, północnym i zachodnim.

⁶ Podział na regiony zgodny z klasyfikacją GUS.

Tabela 7.

Struktura wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym w poszczególnych regionach.

Zawód	Centralny	Południowy	Wschodni	Północno-zachodni	Północny	Wschodni
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	9492 22,2%	14481 24,2%	13710 24,8%	9325 19,7%	7574 17,2%	4888 19,4%
Średni personel do spraw biznesu i administracji	7551 17,7%	8529 14,2%	7360 13,3%	7521 15,9%	7577 17,2%	4335 17,2%
Pracownicy usług osobistych	6277 14,7%	8668 14,5%	8036 14,5%	6144 13,0%	6091 13,8%	2915 11,6%
Średni personel do spraw zdrowia	4359 10,2%	5931 9,9%	6264 11,3%	4942 10,4%	3838 8,7%	2198 8,7%
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	2930 6,8%	3321 5,5%	3635 6,6%	3280 6,9%	3128 7,1%	2004 8,0%
Technicy informatycy	2872 6,7%	4750 7,9%	4437 8,0%	3185 6,7%	2919 6,6%	1804 7,2%
Pracownicy obsługi klienta	1628 3,8%	2724 4,5%	2484 4,5%	2154 4,5%	2225 5,1%	1182 4,7%
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	1334 3,1%	1855 3,1%	1541 2,8%	1957 4,1%	2001 4,5%	942 3,7%
Robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków	1159 2,7%	2663 4,4%	2025 3,7%	1978 4,2%	1425 3,2%	1113 4,4%
Spzedawcy i pokrewni	1155 2,7%	1910 3,2%	780 1,4%	2521 5,3%	2847 6,5%	1349 5,4%
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i okrewny	992 2,3%	1177 2,0%	1224 2,2%	1277 2,7%	1139 2,6%	632 2,5%
Elektrycy i elektronicy	777 1,8%	1250 2,1%	1148 2,1%	1242 2,6%	843 1,9%	826 3,3%
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	487 1,1%	536 0,9%	727 1,3%	456 1,0%	609 1,4%	293 1,2%
Pracownicy usług ochrony	473 1,1%	619 1,0%	537 1,0%	334 0,7%	288 0,7%	217 0,9%
Rolnicy produkcji towarowej	376 0,9%	270 0,5%	438 0,8%	300 0,6%	386 0,9%	96 0,4%
Kierowcy i operatorzy pojazdów	354 0,8%	146 0,2%	413 0,7%	226 0,5%	356 0,8%	59 0,2%
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	238 0,6%	478 0,8%	247 0,4%	242 0,5%	452 1,0%	133 0,5%
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	132 0,3%	148 0,2%	230 0,4%	118 0,2%	134 0,3%	87 0,3%
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	90 0,2%	101 0,2%	44 0,1%	45 0,1%	64 0,1%	17 0,1%
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	34 0,1%	198 0,3%	45 0,1%	32 0,1%	48 0,1%	30 0,1%
Monterzy	27 0,1%	50 0,1%	6 0,0%	31 0,1%	21 0,0%	8 0,0%

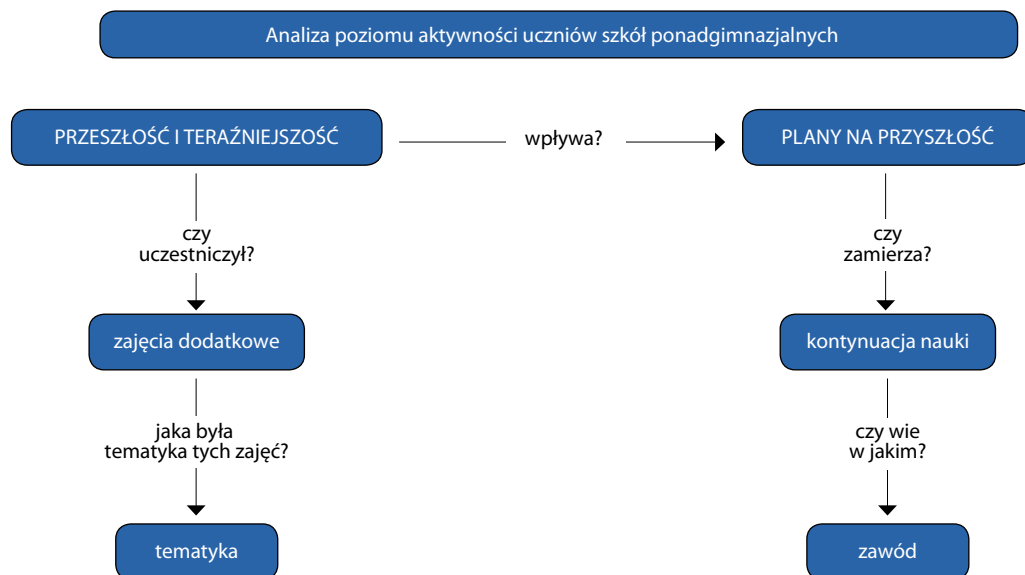
Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO)

4.2. Aktywność edukacyjna uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Analiza aktywności edukacyjnej została skoncentrowana wokół dwóch wymiarów – pierwszy z nich tworzy obecna i przeszła aktywność edukacyjna uczniów, natomiast drugi dotyczy planów odnośnie przyszłości edukacyjnej.

Rysunek 3.

Aktywność edukacyjna uczniów szkół ponadgimnazjalnych – schemat kluczowych zagadnień

Źródło: opracowanie własne.

Bieżącą aktywność edukacyjną uczniów można ustrukturyzować wokół dwóch aspektów:

1. Edukacji formalnej z uwzględnieniem jej profilu i typu szkoły, w ramach której jest realizowana oraz
2. Edukacji dodatkowej (niewymaganej przez szkołę) aktywności zorientowanej na podnoszenie umiejętności i kwalifikacji.

Pierwszy z wymiarów, czyli charakterystyka szkolnictwa ponadgimnazjalnego została przedstawiona w rozdziale pierwszym raportu. Udział poszczególnych typów szkół w niniejszym badaniu został zaprezentowany we fragmencie charakteryzującym próbę badanych uczniów.

Umiejętności i kwalifikacje mogą być także zdobywane i uzupełniane poza systemem edukacji formalnej i na tym skupiono uwagę w tym rozdziale. Aby uchwycić ten wymiar aktywności edukacyjnej uczniów zapytano ich o uczestnictwo w jakichkolwiek zajęciach dodatkowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Zajęcia dodatkowe zdefiniowano jako zajęcia realizowane w szkole lub poza nią, ale nieobowiązkowe, np. kursy językowe, treningi sportowe, korepetycje, kółka zainteresowań. Biorąc pod uwagę tak szeroką definicję zajęć dodatkowych poziom uczestnictwa uczniów można określić jako średni – niewiele ponad połowę z nich zadeklarowało jakąkolwiek aktywność na tym polu.

Analiza wyników w obszarze dodatkowej aktywności edukacyjnej uczniów pozwala wyodrębnić kilka kluczowych czynników wpływających na poziom uczestnictwa uczniów w zajęciach dodatkowych. Są to przede wszystkim:

- wielkość miejscowości, w której znajduje się szkoła,
- typ szkoły, do której uczęszcza obecnie uczeń,
- wykształcenie ojca/rodziców.

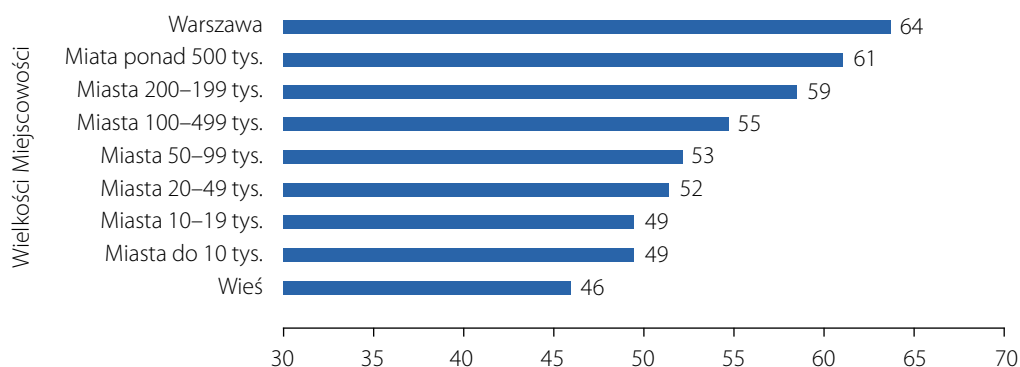
Poniżej przedstawiono szczegółowe wyniki dla każdego z tych czynników.

Aktywność edukacyjna uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Można zaobserwować liniową zależność między klasą wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła, a odsetkiem uczniów biorących udział w dodatkowych zajęciach. Odsetek ten jest najmniejszy dla terenów wiejskich, gdzie mniej niż połowa uczniów (46%) była zaangażowana w taką dodatkową aktywność edukacyjną, a najwyższy dla największych miast – ponad 60%, w tym dla Warszawy, gdzie wynosił 64%.

Wykres 3.

Odsetek uczniów uczestniczących w dodatkowych szkoleniach ze względu na wielkość miejscowości, w której znajduje się szkoła (N=35712)

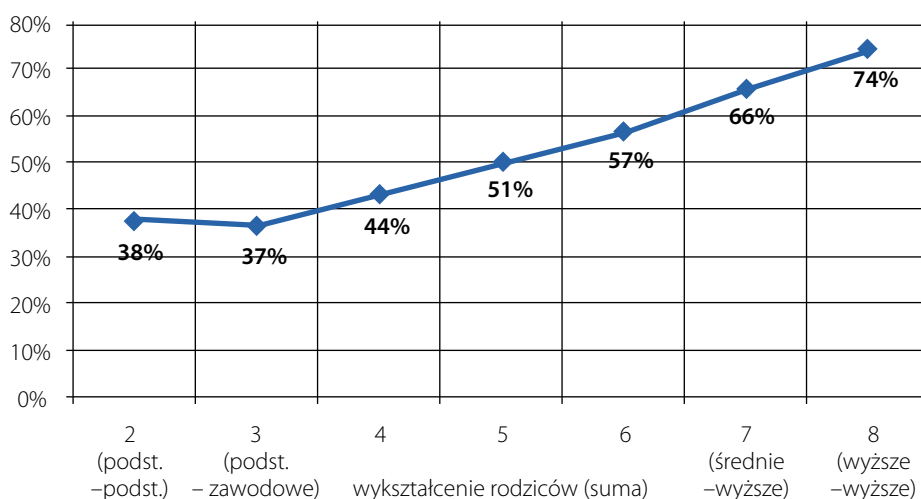

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Jeszcze bardziej wyraźna zależność ma miejsce, jeśli powiążemy uczestnictwo ucznia w dodatkowych zajęciach z wykształceniem rodziców⁷. Najniższy odsetek notowany jest dla uczniów, których obydwój rodzice mają wykształcenie podstawowe lub podstawowe i zawodowe (ok. 38%) i wzrasta liniowo wraz ze wzrostem wykształcenia rodziców. W przypadku uczniów, których rodzice posiadają wykształcenie wyższe, 3 na 4 uczestniczyło w dodatkowych zajęciach w roku poprzedzającym badanie.

Wykres 4.

Odsetek uczniów uczestniczących w dodatkowych zajęciach względem wykształcenia rodziców (N=35712)

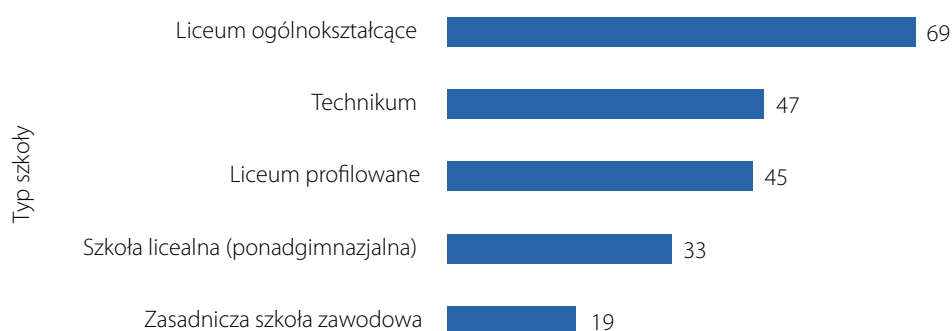
Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

⁷ Wykształcenie rodziców jest wyrażane jako suma wartości liczbowych przypisanych poziomom wykształcenia ojca i matki, gdzie 1 oznacza wykształcenie podstawowe, 2 – zasadnicze zawodowe, 3 – średnie, 4 – wyższe.

W odwołaniu do typu szkoły zdecydowanie największą aktywność w tym względzie wykazują uczniowie liceów ogólnokształcących, których 69% uczestniczyło w ostatnim roku w zajęciach dodatkowych. Na kolejnych pozycjach plasują się uczniowie techników i liceów profilowanych – poniżej połowy uczniów zaangażowało się w ostatnim roku w takie zajęcia. W przypadku szkoły policealnej – co trzeci uczeń, i jedynie co piąty w zasadniczej szkole zawodowej. Wyprzedzając nieco analizy tematyki/profilu tych zajęć dodatkowych, warto zasignalizować, że dużą część tych zajęć stanowiły korepetycje z przedmiotów szkolnych, co wyjaśnia wyższą aktywność edukacyjną uczniów w tych szkołach, w których ostatnie klasy podchodzą do egzaminu maturalnego. Ich zwiększona aktywność na tym polu wiąże się więc w dużym stopniu ze zbliżającym się egzaminem i kwestią ewentualnej przepustki na studia.

Wykres 5.

Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych w podziale na typ szkoły (%)

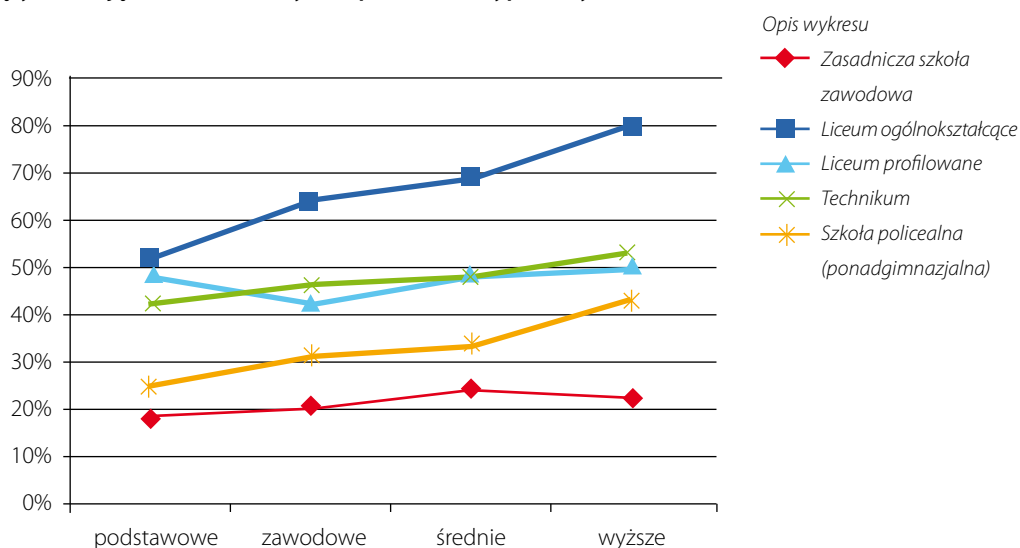

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bilans Kapitału Ludzkiego w Polsce – badanie uczniów, 2010.

Jeśli zestawimy typ szkoły i wykształcenie ojca (które jest częściej stosowanym predyktorem w analizach aktywności edukacyjnej niż wykształcenie rodziców), to zróżnicowanie jeszcze wzrasta – dla uczniów liceów ogólnokształcących, których ojciec ma wyższe wykształcenie odsetek uczestników dodatkowych zajęć wynosi 80, a na drugim krańcu znajdują się uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, których ojciec ma wykształcenie podstawowe (odsetek spada do 18%).

Wykres 6.

Odsetek uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych w podziale na typ szkoły i wykształcenie ojca

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Aktywność edukacyjna uczniów szkół ponadgimnazjalnych

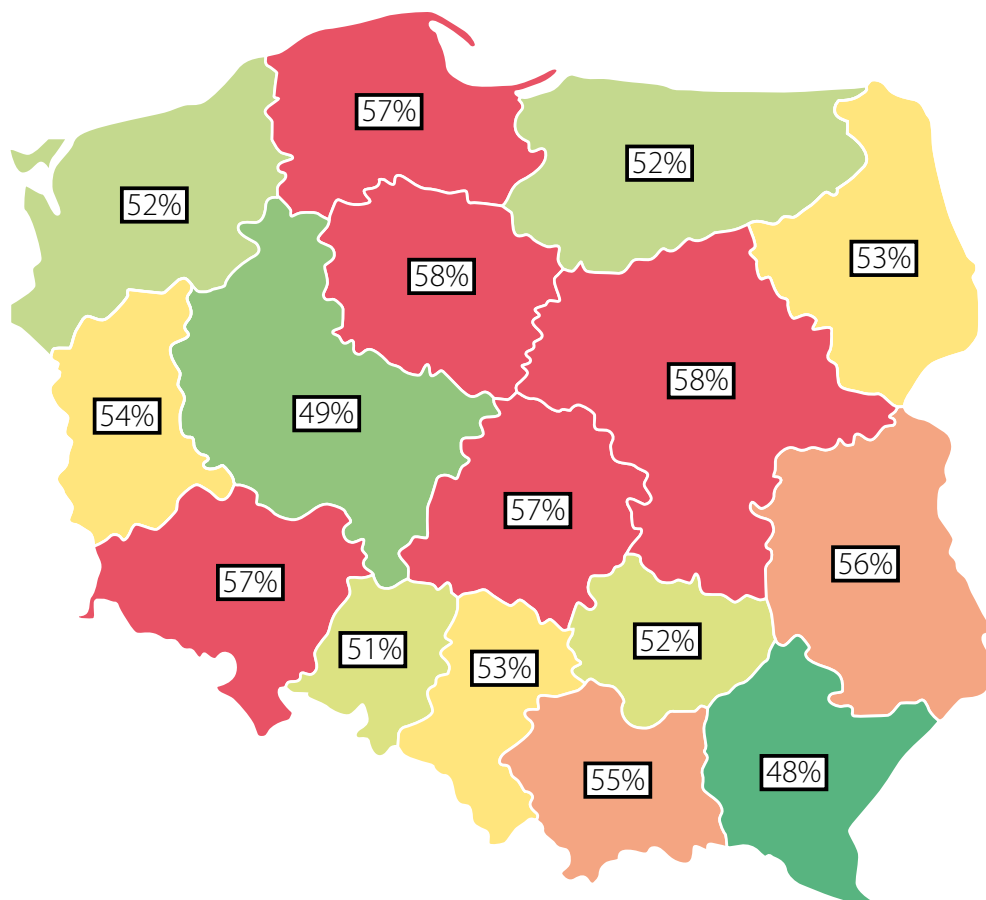
Wśród innych czynników, które potencjalnie mogły różnicować dodatkową, pozalekcyjną aktywność kształceniową uczniów wzięto pod uwagę także: płeć, zaplecze instytucjonalne szkoły (doradca zawodowy i szkolny ośrodek kariery) oraz fakt wykonywania dodatkowo pracy zarobkowej w roku poprzedzającym badanie. W odwołaniu do zróżnicowania dodatkowej aktywności edukacyjnej ze względu na płeć należy podkreślić, że kobiety co prawda uczestniczyły nieco częściej w dodatkowych zajęciach niż mężczyźni, ale różnica nie jest duża, gdyż wynosi tylko 5 punktów procentowych (56% do 51%).

Co wydaje się interesujące, nie zaobserwowano istotnego związku między udziałem uczniów w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych a zapleczem instytucjonalnym szkoły w tym obszarze, rozumianym jako dysponowanie wsparciem doradcy zawodowego dla uczniów lub funkcjonowaniem szkolnego ośrodka kariery. Wyniki badania wskazują także, że w szkołach, w których działa szkolny ośrodek kariery nie występuje większy odsetek uczniów, którzy kształcili się dodatkowo poza szkołą, niż w tych, które nie posiadają takiego ośrodka – w obydwu przypadkach jest to 54%. Natomiast wśród tych, którzy korzystali z usług ośrodka jest więcej osób, które uczęszczały na dodatkowe zajęcia niż w grupie osób, które nie korzystały z takiej usługi (odpowiednio 57% i 52%), mimo jej dostępności w swojej szkole (N=3604). Również nieco więcej uczestników dodatkowych szkoleń było wśród tych, którzy korzystali z usług szkolnego doradcy zawodowego (56%) względem tych, którzy nie korzystali, mimo takiej możliwości (52%) (N= 8553). Niemniej jednak szkoły, w których pracował doradca zawodowy nie wyróżniały się uczestnictwem uczniów w dodatkowych zajęciach względem szkół, w których doradca nie pracował, a nawet w tych drugich odsetek był nieco wyższy (53% względem 55%).

Interesujący jest także wynik obrazujący, że niewielkie znaczenie dla dodatkowej aktywności szkoleniowej/ edukacyjnej miał fakt wykonywania pracy zarobkowej przez ucznia w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Dla uczniów, którzy nie pracowali w tym czasie odsetek uczestniczących w dodatkowych szkoleniach wynosił 55, a wśród pracujących był jedynie o 2 punkty procentowe niższy.

Rysunek 4.

Uczestnictwo w dodatkowych szkoleniach w podziale na województwa

W ujęciu regionalnym (Rysunek 5) zróżnicowanie nie jest wysokie – różnica między skrajnymi wartościami wynosi 10%. Najwyższe odsetki osób biorących udział w dodatkowych szkoleniach można odnotować w regionie północno-centralnym Polski: województwa mazowieckie i kujawsko-pomorskie 58%, pomorskie i łódzkie 57% oraz w województwie dolnośląskim 57%. Z kolei najniższe odsetki można zaobserwować w województwach: podkarpackim (48%) i wielkopolskim (49%).

4.3. Tematyka zajęć dodatkowych

W ujęciu ogólnym tematyka zajęć dodatkowych podejmowanych w ostatnim roku przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych koncentruje się wokół 4 głównych grup. Najliczniej wskazywaną kategorią są korepetycje i pozalekcyjne zajęcia z przedmiotów szkolnych, co jednak nie jest zaskakujące z tego powodu, że badani byli uczniami ostatnich roczników w swoich szkołach (w tym np. przygotowujący się do matury uczniowie liceów ogólnokształcących, profilowanych czy techników). Pozostałe 3 z najliczniej reprezentowanych grup to: zajęcia językowe, gdzie absolutnie dominował język angielski, rozwijanie zainteresowań, hobby, z zajęciami sportowymi na czele, oraz zajęcia rozwijające artystycznie, związane z kulturą i sztuką.

Jak zostało wskazane powyżej, odsetek uczestników zajęć dodatkowych wśród kobiet i mężczyzn jest porównywalny i w obydwu przypadkach wynosi ponad 50%. Ale jeśli porównane zostanie uczestnictwo poprzez pryzmat tematyki zajęć, można zauważyć, że kobiety wyraźnie częściej koncentrowały się na zajęciach związanych z przedmiotami szkolnymi – 56% z nich wskazało na tę kategorię w porównaniu do 44% mężczyzn – oraz na dodatkowych zajęciach z języków obcych – 48% w stosunku do 32%. W dominującej większości były to zajęcia z języka angielskiego (ogólnie co trzeci badany brał w nich udział), w dalszej kolejności były to zajęcia z języka niemieckiego, francuskiego, rosyjskiego i hiszpańskiego.

Kobiety znacznie częściej brały także udział w zajęciach rozwijających artystycznie, z obszaru kultury i sztuki – 17% w stosunku do 7% wśród mężczyzn. Jako dominujące formy aktywności na tym polu można wskazać dwie kategorie: „taniec” oraz „śpiew i grę na instrumentach”.

Mężczyźni natomiast zdecydowanie wyróżniali się aktywnością dodatkową zdefiniowaną jako rozwijanie zainteresowań i hobby – blisko dwukrotnie więcej mężczyzn wskazało na dodatkową aktywność na tym polu w porównaniu do kobiet (co drugi uczeń i co czwarta uczennica). Analizując jednostkowe odpowiedzi można stwierdzić, że różnice te wynikają z faktu zdecydowanej dominacji wśród wszystkich wskazań w tej kategorii zajęć związanych ze sportem i aktywnością fizyczną. Nieco więcej mężczyzn niż kobiet uczestniczyło także w zajęciach informatycznych (odpowiednio 5% mężczyzn i 1% kobiet), z zakresu prawa jazdy i obsługi pojazdów (5% mężczyzn i 2% kobiet) oraz z zakresu budownictwa i przemysłu. Szczegółowe wartości dla każdej kategorii przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8.

Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych ze względu na tematykę zajęć i płeć

Tematyka zajęć dodatkowych	Kobiety		Mężczyźni	
	% wskazań wśród wszystkich odpowiedzi	% uczniów, którzy wskazali na daną kategorię	% wskazań wśród wszystkich odpowiedzi	% uczniów, którzy wskazali na daną kategorię
Zajęcia/korepetycje z przedmiotów szkolnych	35%	56%	29%	44%
Językowe	30%	48%	21%	32%
Rozwianie zainteresowań, hobby i inny rozwój osobisty	16%	25%	31%	48%
Kultura, sztuka, artystyczne	11%	17%	5%	7%
Prawo jazdy, obsługa i naprawa pojazdów	2%	2%	3%	5%
Inne	2%	3%	2%	4%
Informatyczne	1%	1%	3%	5%
Gastronomia, turystyka, hotelarstwo, rekreacja, czas wolny	1%	2%	1%	1%
Budownictwo i przemysł	0%	0%	2%	3%
Inne specjalistyczne zawodowe	0%	0%	1%	1%
Związane z usługami	1%	1%	0%	0%
Księgowość i rachunkowość	1%	1%	0%	0%
Zarządzanie finansami, kontroling, kosztorysowanie	0%	1%	0%	1%
Medyczne, praca socjalna, psychologia	0%	1%	0%	0%

W tabeli przedstawione zostały najczęstsze odpowiedzi. Procent wskazań wśród uczniów nie sumuje się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić więcej niż 1 dodatkowe zajęcia.

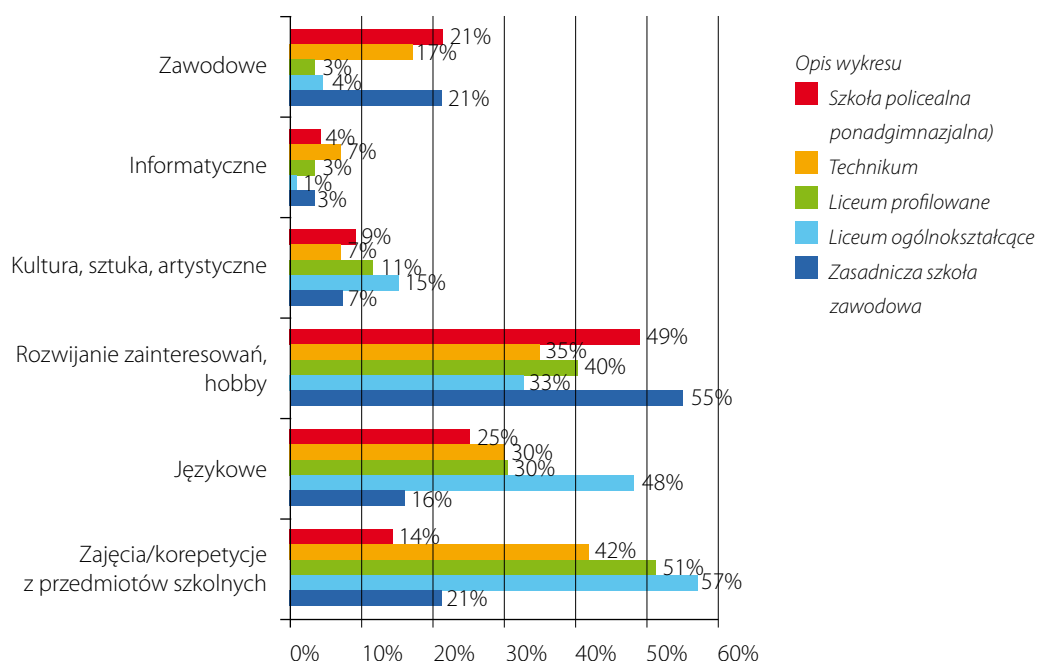
Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Analizując uczestnictwo w dodatkowych zajęciach ze względu na typ szkoły, do jakiej uczęszcza uczeń skoncentrowano się na grupach kategorii, które uzyskały najwyższą liczbę wskazań. Zdecydowano się także wskazać na wykresie kategorię „szkolenia zawodowe”, która powstała poprzez zaagregowanie tych najczęściej wskazywanych: „Prawo jazdy, obsługa i naprawa pojazdów”, „Gastronomia, turystyka, hotelarstwo, rekreacja, czas wolny”, „Budownictwo i przemysł”, „Związane z usługami”, „Księgowość i rachunkowość” oraz kategorię „Inne specjalistyczne zawodowe”. Uzasadnieniem jest fakt, że choć pojedynczo mają niewielkie znaczenie, to w połączeniu tworzą już znaczącą grupę zajęć, zwłaszcza dla określonych kategorii (np. zasadniczych szkół zawodowych).

Wykres 7.

Tematyka zajęć dodatkowych

Odsetek uczniów, którzy uczestniczyli w zajęciach dodatkowych ze względu na tematykę zajęć i typ szkoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Zajęcia z przedmiotów szkolnych najczęściej przyciągały uczniów liceów ogólnokształcących (57%), profilowanych (51%), a także techników (42%), czyli tych typów szkół, gdzie ostatnia klasa kończy się dla większości uczniów egzaminem dojrzałości. A zatem uzasadniony wydaje się wniosek, że duża aktywność uczniów na tym polu wynikała z motywacji osiągnięcia satysfakcjonującego wyniku maturalnego. Uczniowie liceów ogólnokształcących zdecydowanie górowali nad pozostałymi w częstotliwości wskazań w przypadku języków obcych – uczestniczył w nich blisko co drugi uczeń LO, podczas gdy zaledwie co szósty uczeń zasadniczej szkoły zawodowej. Pomiędzy tymi skrajnymi kategoriami znaleźli się uczniowie techników, liceów profilowanych i szkół ponadgimnazjalnych, gdzie wynik oscylował wokół 30%. Pewnym wyjaśnieniem wysokiego (najwyższego) wyniku zasadniczych szkół zawodowych w kategorii rozwijanie zainteresowań i hobby jest fakt, że zostały tu włączone wszystkie zajęcia o charakterze sportowym (które stanowią największą część z odpowiedzi). W obszarze zajęć z kategorii kultura i sztuka ponownie dominowali uczniowie liceów ogólnokształcących (15% uczniów), na drugim miejscu pozostawiając licea profilowane (11%). Odwrotna tendencja ma miejsce w przypadku szkoleń zawodowych, gdzie, co zrozumiałe, najliczniej uczestniczyli uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, liceów profilowanych (po 21%) i techników (17%), podczas gdy dla obu typów liceów taka dodatkowa aktywność miała marginalne znaczenie.

Biorąc pod uwagę dekompozycję ze względu na klasę wielkości miejscowości szkoły, największe różnice można zaobserwować w kategorii dodatkowych zajęć językowych. Najniższy odsetek jest wśród osób kształcących się w szkołach wiejskich, w których nieznacznie częściej niż co trzeci uczeń (36%) brał udział w zajęciach w tym zakresie, podczas gdy dla uczniów szkół warszawskich – częściej niż co drugi (52%). Podobny trend, choć o mniejszej rozpiętości skrajnych wartości, można zaobserwować dla uczestnictwa w zajęciach z obszaru kultury i sztuki – uczniowie szkół wiejskich zajmują najniższą lokatę (9%). Odsetek wzrasta stopniowo wraz z wielkością miejscowości – dla dużych miast wynosi od 16%, a dla Warszawy 22%. Generalnie uczniowie szkół wiejskich uczestniczyli średnio nieco częściej niż rówieśnicy ze szkół miejskich w szkoleniach zawodowych (różnice wynoszą poniżej 4%), ale bezwzględna liczba wskazań dla tych kategorii zajęć nie była wysoka.

Niemniej takie zróżnicowanie w obrębie opisanych kategorii rysuje pewne profile rozwoju edukacyjnego, gdzie w szkołach wiejskich już na tym etapie widać większe profilowanie w kierunku zdobycia konkretnego zawodu i związanych z tym umiejętności. Natomiast w miastach (szczególnie dużych), większy nacisk kładziony jest na rozwój ogólny, w tym umiejętności językowe i możliwości rozwijania swoich pasji artystycznych.

4.4. Plany edukacyjne uczniów

Z perspektywy analiz rynku pracy, zwłaszcza w ujęciu dynamicznym, równie interesujący, jak stan obecny wykształcenia i posiadanych przez uczniów kompetencji jest także kontekst ich najbliższych planów w obszarze edukacji i szkoleń. Z tego powodu uczniowie zostali zapytani o następujące kwestie:

- plany kontynuowania nauki bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły,
- rodzaj szkoły, w jakiej chcieliby/planują kontynuować edukację i tryb tej nauki,
- zawód/kierunek, w jakim chcieliby kontynuować naukę.

Plany dotyczące kontynuowania nauki w najbliższej przyszłości

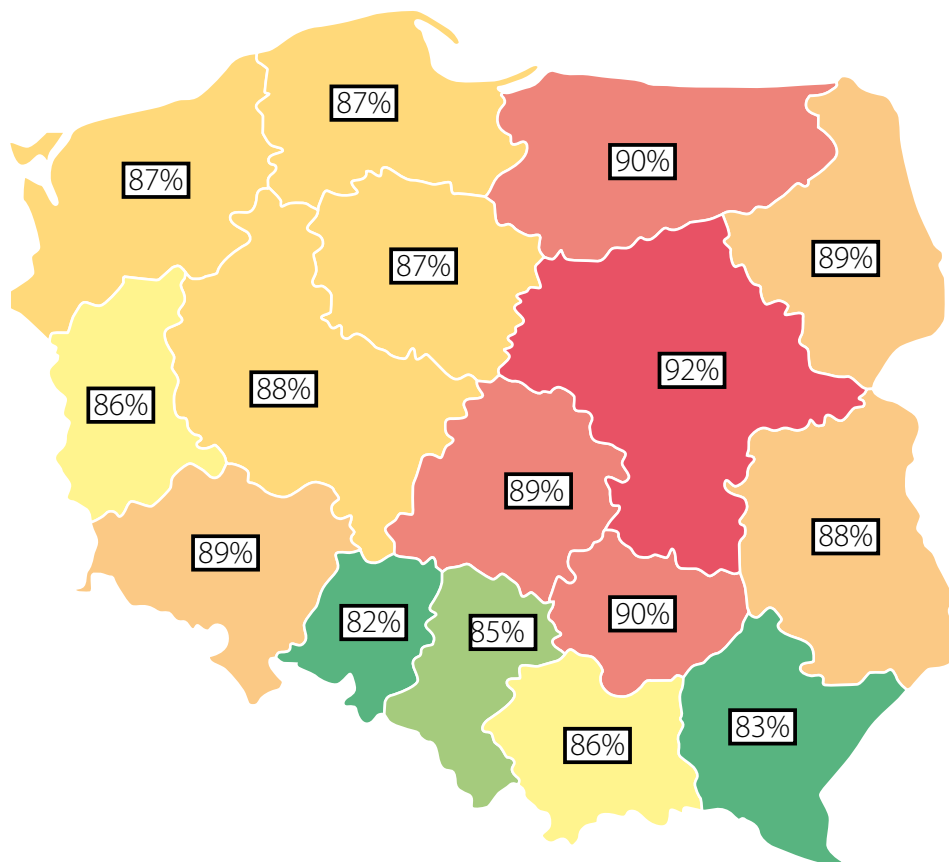
Wśród ogółu uczniów większość – aż 87% – jest zdecydowana kształcić się dalej bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły, 8% jeszcze nie podjęło decyzji, a jedynie co 20 deklaruje brak dalszych planów edukacyjnych w najbliższej przyszłości. Chęć dalszego kształcenia częściej deklarują uczniowie szkół publicznych (88%) niż niepublicznych (74%).

Niewielkie zróżnicowanie można zaobserwować na poziomie poszczególnych województw. Największy odsetek zdecydowanych na dalszą edukację odnotowujemy w województwie mazowieckim (92%), gdzie jednocześnie jest najniższa wartość wskaźnika zdecydowanych na zakończenie nauki na obecnym poziomie wykształcenia (3%). W województwach świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim odsetek deklarujących kontynuację jest niższy o 2 punkty procentowe. Najniższe odsetki są w województwach opolskim i podkarpackim, gdzie wynoszą odpowiednio 82% i 83%.

Rysunek 5.

Plany edukacyjne uczniów

Odsetek uczniów deklarujących chęć dalszego kształcenia się bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły

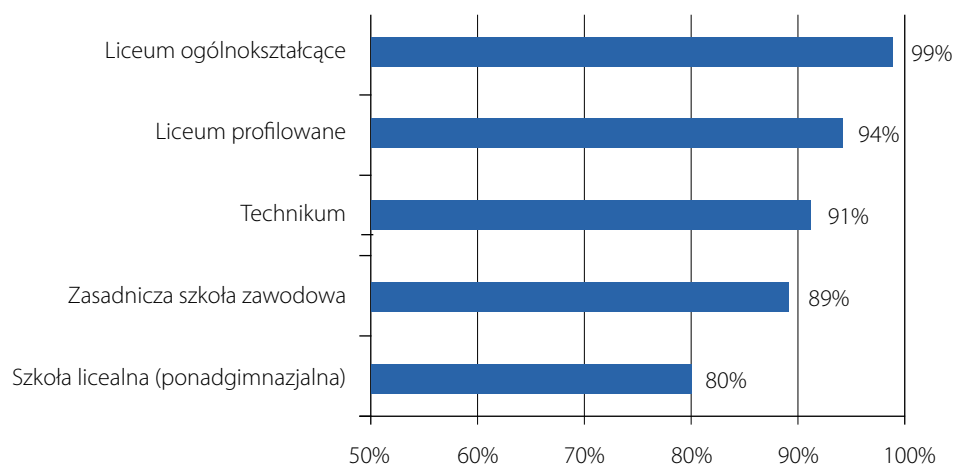

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Analizując chęć dalszego kształcenia się przez pryzmat obecnej szkoły ucznia, widać wyraźne zróżnicowanie wyników pomiędzy poszczególnymi kategoriami. Niemal wszyscy uczniowie liceów ogólnokształcących planują kontynuować edukację. Nieco mniej zdecydowanych na taką ścieżkę (o 5%) jest wśród uczniów liceów profilowanych. Odsetek ten znowu zmniejsza się o kilka procent dla uczniów techników i zasadniczych szkół zawodowych, a najniższy udział planujących dalszą edukację jest w grupie uczniów szkół policealnych (80%).

Wykres 8.

Odsetek uczniów deklarujących chęć dalszego kształcenia się względem typu szkoły (n=35712)

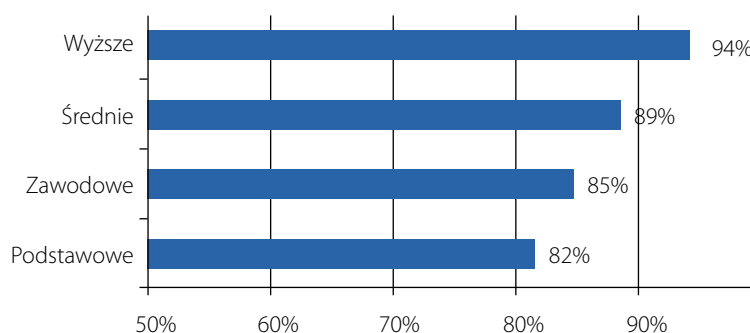

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Podobnie jak w przypadku uczestnictwa w dodatkowych formach zajęć występuje dodatni związek między chęcią dalszej nauki w najbliższej przyszłości (bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły) a wykształceniem ojca: osoby, których ojciec ma wykształcenie podstawowe najrzadziej deklarowały chęć dalszego kształcenia (82%), a odsetek zdecydowanych na kontynuację nauki był najwyższy wśród dzieci ojców z wyższym wykształceniem. Warto jednak zaznaczyć, że wpływ ten maleje, jeśli uwzględnimy typ szkoły, do której uczęszcza uczeń.

Wykres 9.

Odsetek uczniów deklarujących chęć dalszego kształcenia się względem wykształcenia ojca (n=35712)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Forma dalszej nauki

Wykształcenie ojca pozostaje w zależności nie tylko z samą deklaracją kontynuacji nauki, ale także różnicuje deklaracje respondentów odnośnie tego, gdzie nauka będzie podjęta (Tabela 9)

Tabela 9.

Gdzie uczeń zamierza kontynuować naukę – podział ze względu na wykształcenie ojca

Gdzie uczeń zamierza kontynuować naukę?	Wykształcenie ojca			
	Podstawowe	Zasadnicze	Średnie	Wyższe
Studia dzienne	33%	42%	53%	76%
Jeszcze nie wiem	28%	24%	19%	10%
Studia zaoczne (weekendowe)	26%	24%	21%	10%
Technikum	7%	6%	5%	3%
Szkoła policealna	4%	3%	3%	2%
Liceum ogólnokształcące	2%	2%	2%	1%
Studia wieczorowe	1%	2%	2%	1%
Liceum profilowane	0%	0%	0%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Dzieci ojców z wyższym wykształceniem w zdecydowanej większości wybierają się na studia dzienne po zakończeniu obecnej szkoły (76%). Spośród tych, których ojciec ma wykształcenie średnie zdecydowanych na studia dzienne jest już znacznie mniej, choć wciąż stanowią oni ponad połowę w tej kategorii (53%). Dzieci ojców z wykształceniem zawodowym i podstawowym wskazywały na plany kontynuacji nauki na studiach dziennych odpowiednio w 42% i 33%. Warto podkreślić, że studia dzienne były dominującym wyborem w każdej z grup wyróżnionych na podstawie wykształcenia ojca. Niemniej w grupach dzieci ojców z wykształceniem średnim i niższym rosło znaczenie studiów zaocznych – tę kategorię wskazało: 26% uczniów ojców z wykształceniem podstawowym, 24% uczniów ojców z wykształceniem zawodowym i 19% ze średnim. W grupie dzieci ojców z wykształceniem wyższym tę formę dalszej nauki rozważał jedynie co dziesiąty uczeń. Warto te dane analizować w szerszym kontekście, np. Social Situation in the European Union 2007 wskazuje, że w krajach Unii Europejskiej prawdopodobieństwo, że osoba w wieku od 25 do 65 lat będzie miała wyższe wykształcenie, jeśli jej ojciec miał wykształcenie wyższe jest ponad dwukrotnie wyższe niż w przypadku osób, których ojciec posiadał jedynie wykształcenie podstawowe. W Polsce prawdopodobieństwo, że osoba uzyska wyższe wykształcenie, w sytuacji gdy jej ojciec miał wykształcenie podstawowe jest bardzo niskie i wynosi mniej niż 10%, podczas gdy w takich krajach, jak Niemcy, Finlandia czy Wielka Brytania wynosi ono niemal 30%. Prawdopodobieństwo to jest siedem razy niższe niż w przypadku osób, których ojciec posiadał wykształcenie wyższe⁸. Zależność ta wynika między innymi z materialnych możliwości zapewnienia dzieciom odpowiednich warunków kształcenia (są oczywiście także inne uwarunkowania, jak transmisja pewnych wzorców funkcjonowania na rynku pracy i szerzej w społeczeństwie, typ postawy, którą przyjmujemy itp.).

Interesujące dla dopełnienia obrazu zjawiska będzie spojrzenie na zależność między deklaracją dalszego kształcenia a sytuacją zawodową ojca. Dla osób, których ojciec pracuje zawodowo odsetek ten jest najwyższy (88%), dla dzieci niepracujących ojców, którzy pozostają na rencie lub emeryturze wynosi 85%, a najniższy jest dla dzieci ojców bezrobotnych (82%). Jeśli sytuację ucznia zanalizujemy zarówno w oparciu o sytuację zawodową ojca, jak i matki, to zróżnicowanie będzie jeszcze większe – w przypadku, kiedy oboje rodzice pracują zawodowo aż 90% ich dzieci będzie kontynuować naukę, natomiast w przypadku, kiedy rodzice pozostają bez pracy odsetek ten wynosi 77%.

Analizując wybory form dalszego kształcenia przez pryzmat obecnych szkół i płci ucznia (Tabela 3) można zauważyć, że studia dzienne najczęściej wskazywali uczniowie liceów ogólnokształcących (76% wśród kobiet i 75% wśród mężczyzn).

Pomijając kategorię niezdecydowanych, w przypadku uczniów techników, liceów profilowanych oraz szkół ponadgimnazjalnych najczęstszym wyborem były studia zaoczne – dla wszystkich kategorii odsetek deklarujących taki wybór był nieco wyższy dla kobiet niż dla mężczyzn (odpowiednio: 41%, 41% i 33% dla kobiet

⁸ Za: A. Kurowska, *Skąd się bierze bieda?*, „Zeszyty FOR” Warszawa 2008.

Plany edukacyjne uczniów

w stosunku do 30%, 26% i 29% dla mężczyzn). Drugim najczęstszym wyborem w tych typach szkół były studia dzienne, dla których tendencja była odwrotna – takiego wyboru dokonywało więcej mężczyzn niż kobiet. Technika najczęściej wybierali uczniowie zasadniczych szkół zawodowych. Wśród nich wyraźnie częściej takiego wyboru dokonywali jednak mężczyźni (43%), niż kobiety (37%). Z kolei kobiety uczące się w tym typie szkoły znacznie częściej niż mężczyźni wskazywały na plany dalszej ogólnej edukacji, wybierając naukę w liceum ogólnokształcącym (17% w stosunku do 9%). Podsumowując, u kobiet uwiadcza się tendencja do „humanizowania” się poprzez uzupełnianie swojego wykształcenia ogólnego, a ścieżka kształcenia mężczyzn jest ścieżką „techniczną” – szkoła zawodowa uzupełniana jest wykształceniem technicznym.

Odsetek planujących studia zaoczne w grupie uczniów szkół zawodowych był niewielki i wynosił po 7% dla kobiet i mężczyzn chcących studiować dziennie oraz po 3% zaocznie i po 1% wieczorowo. Koncentracja na szkołach innych niż szkoły wyższe wynika z konieczności uprzedniego uzupełnienia wykształcenia ogólnego przez uczniów szkół zawodowych i złożenia egzaminu maturalnego przed planami podjęcia studiów. Wśród uczniów liceów profilowanych co siódma kobieta planowała dalszą naukę w szkole policealnej, a wśród mężczyzn taką drogę planowało 7%. Generalnie, w najbliższej perspektywie najmniejszym zainteresowaniem uczniów cieszyły się licea profilowane i studia wieczorowe.

Tabela 10.

Gdzie zamierza kontynuować naukę – podział ze względu na typ szkoły i płeć

Gdzie zamierza kontynuować naukę?	Typ szkoły, do której obecnie uczęszcza											
	Zasadniczaszkoła zawodowa		Liceum ogólnokształcące		Liceum profilowane		Technikum		Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)		Ogółem	
	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna
Studia dzienne	3%	3%	76%	75%	30%	19%	23%	34%	19%	23%	55%	45%
Jeszcze nie wiem	34%	36%	8%	12%	19%	43%	44%	34%	43%	44%	17%	25%
Studia zaoczne (weekendowe)	7%	7%	15%	11%	41%	33%	29%	30%	33%	29%	22%	17%
Technikum	37%	43%	0%	0%	0%	1%	0%	1%	1%	0%	3%	9%
Szkoła policealna	2%	2%	3%	2%	14%	3%	3%	1%	3%	3%	4%	2%
Liceum ogólnokształcące	17%	9%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	2%
Studia wieczorowe	1%	1%	1%	1%	3%	3%	4%	2%	3%	4%	2%	2%
Liceum profilowane	2%	2%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Procenty nie sumują się do 100 w kolumnach, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Zawody, w których uczniowie planują edukację

Pytaniem, które dopełnia obraz planów edukacyjnych uczniów, jest pytanie o zawód i związane z nim dalsze kształcenie. Wśród zawodów, którymi uczniowie są zainteresowani dominują cztery grupy:

1. Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych (19%).
2. Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury (18%).
3. Specjaliści do spraw zdrowia (14%).
4. Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania (13%).

Plany edukacyjne uczniów

Jak widać, najatrakcyjniejsze z perspektywy uczniów są dwie grupy zawodów znajdujące się, zgodnie z klasyfikacją zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy (ISCO-08), w ramach grupy wielkiej specjalistów. Dominacja tych grup wynika z faktu, że większość zawodów z tego poziomu klasyfikacji jest wybierana przez uczniów liceów ogólnokształcących, którzy stanowią duży odsetek w strukturze próby (jak i populacji). Szczegółowy rozkład wyborów w podziale na typy szkół został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 11.

Planowany kierunek dalszego kształcenia w podziale na typ szkoły (N=17479)

Zawód, w którym zamierza się kształcić (ISCO)	Zasadnicza szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Szkoła ponadgimnazjalna	Ogółem
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni	1%	2%	3%	3%	1%	2%
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	6%	20%	9%	26%	5%	19%
Specjaliści do spraw zdrowia	2%	17%	13%	7%	45%	14%
Specjaliści nauczania i wychowania	0%	9%	13%	5%	4%	7%
Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania	1%	13%	16%	21%	5%	13%
Specjaliści do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych	1%	3%	6%	9%	0%	4%
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury	1%	25%	16%	8%	2%	18%
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	26%	1%	1%	4%	1%	5%
Średni personel do spraw zdrowia	2%	2%	3%	2%	28%	2%
Średni personel do spraw biznesu i administracji	2%	3%	4%	4%	1%	3%
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	2%	2%	4%	2%	1%	2%
Technicy informatycy	1%	0%	1%	1%	0%	1%
Pracownicy usług osobistych	24%	1%	6%	4%	5%	5%
Sprzedawcy i pokrewni	6%	0%		0%		1%
Pracownicy usług ochrony	1%	1%	2%	1%	1%	1%
Robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków	6%	0%	0%	0%	0%	1%
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	10%	0%	0%	1%	0%	1%
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	5%	0%	0%	0%	0%	1%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ w tabeli wyszczególnione zostały tylko te grupy zawodów, dla których odsetek wskazań ogółem wynosił co najmniej 1%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Na pierwszym miejscu, co interesujące, znaleźli się specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Ta ścieżka była najczęstszym wyborem uczniów techników – wskazała na nią co czwarty uczeń tego typu szkoły, ale warto podkreślić, że duży odsetek zadeklarowanych na ten kierunek kształcenia był także wśród uczniów liceów ogólnokształcących (co piąty uczeń). Drugim pod względem liczby wskazań wyborem uczniów techników były zawody w grupie specjalistów ds. ekonomicznych i zarządzania (21%). Odnosząc to do strony podażowej rynku pracy, czyli zapotrzebowania pracodawców na określone grupy zawodów, można stwierdzić, że uczniowie techników mieliby dobre perspektywy na zdobycie zatrudnienia po uzyskaniu planowanego wykształcenia (zakładając niezmiennosc profilu zapotrzebowania do tego czasu) – dwie wskazywane przez nich grupy są wśród zawodów, w których najczęściej poszukiwani są pracownicy⁹. Z kolei grupa zawodów specjalistów z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury była dominującym wyborem dla uczniów obu typów liceów – w przypadku ogólnokształcącego odsetek wynosi 25%, a dla profilowanego 16%. Warto w tym miejscu zasygnalizować potencjalny problem, który może pojawić się w momencie wkroczenia tych osób na rynek pracy. Duże zainteresowanie tym profilem specjalizacji zawodowej przez najliczniejszą kategorię uczniów, którą są uczniowie liceów ogólnokształcących, nie znajduje swojego odzwierciedlenia po stronie popytowej, czyli zawodów poszukiwanych przez pracodawców – zaledwie 2% pracodawców poszukujących pracowników wskazało na tę grupę.

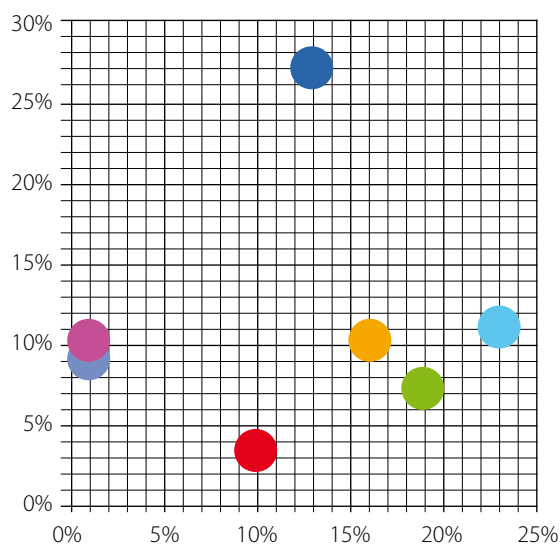
Z kolei wśród uczniów szkół policealnych widoczne jest wyraźne sprofilowanie planów edukacyjnych – blisko połowa z nich zamierza kształcić się w zawodach specjalistów do spraw zdrowia, a częściej niż co czwarty (28%) jako średni personel do spraw zdrowia.

Wśród wskazań uczniów zasadniczych szkół zawodowych dotyczących planowanych kierunków kształcenia dominowały dwie grupy zawodów: średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych oraz pracownicy usług osobistych (26% i 24% wskazań), które nie plasują się wysoko w rankingu zawodów poszukiwanych (4% wskazań w badaniu pracodawców). Co dziesiąty natomiast wskazywał na chęć dalszego kształcenia w zawodzie w grupie robotników obróbki metali, mechaników maszyn i urządzeń i pokrewnych, czyli grupie najczęściej poszukiwanej na rynku pracy (12%).

Plany edukacyjne uczniów są także istotnie warunkowane przez płeć (Wykres 10).

Wykres 10.

Zawód, w którym uczeń zamierza kontynuować naukę w podziale na płeć

Opis wykresu

- Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
- Specjaliści do spraw zdrowia
- Specjaliści nauczania i wychowania
- Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania
- Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury
- Specjaliści do spraw informacyjno-komunikacyjnych
- Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

⁹ Por. raport z badania pracodawców, realizowanego w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Profil planów edukacyjnych mężczyzn można określić jako techniczny. Ścieżka wyznaczana jest przez nauki ścisłe i techniczne – dominującym wśród wskazań kierunkiem kształcenia są specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych (aż 27%), a uzupełniają ją dwie kategorie: specjalistów ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (9% i 10% wskazań). Profile ekonomiczny i humanistyczny rzadziej się wpisują w strukturę preferencji edukacyjnych mężczyzn (10% i 12%), ale jednak należy podkreślić, że co piąty uczeń wskazał na jeden z tych kierunków. Jeśli uzupełnimy tę grupę uczniami, którzy wybierali specjalizacje w dziedzinie zdrowia oraz nauczania, okaże się, że „nietechniczna” grupa mężczyzn nie jest mała – stanowi bowiem 30% ich populacji. Dla kobiet struktura planów edukacyjnych wygląda odwrotnie – dominują w niej z kolei kierunki nietechniczne. Poza specjalizacjami nauk ścisłych, które planuje 13% kobiet, pozostałe kierunki techniczne mają marginalne znaczenie. Dominującym wyborem kobiet są kierunki humanistyczne – 23% wskazuje na plan kształcenia w specjalizacjach z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury. Wśród preferowanych specjalizacji znajdują się także zdrowie oraz ekonomia i zarządzanie.

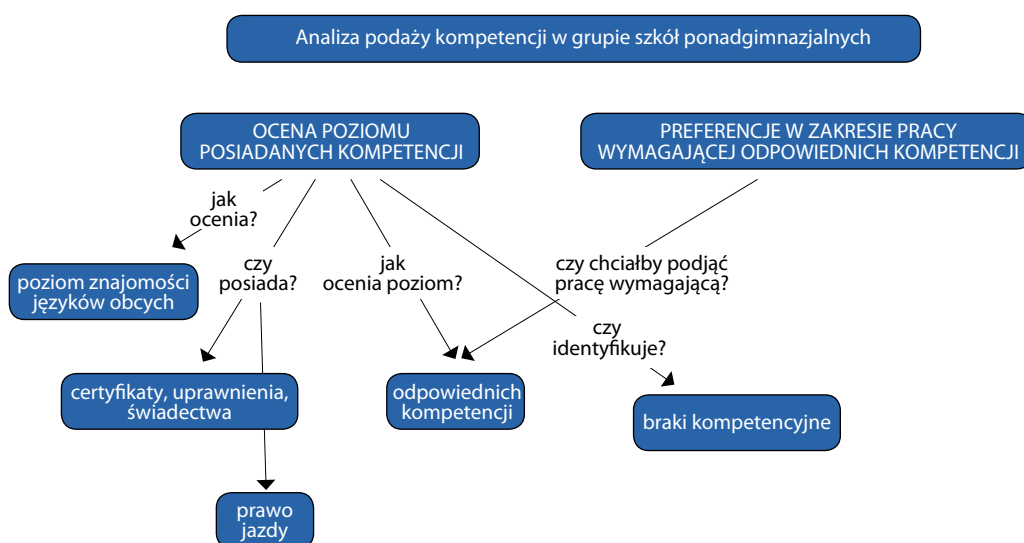
4.5. Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Analiza podaży kompetencji posiadanych przez uczniów koncentruje się wokół kilku elementów konstruujących „profil kompetencyjny” tej grupy, czyli:

- oceny poziomu własnych kompetencji na predefiniowanych skalach dla 11 grup kompetencji,
 - samooceny uczniów w zakresie deficytów kompetencyjnych,
 - stopnia znajomości języków obcych,
 - posiadania dodatkowych kwalifikacji: certyfikatów przydatnych do przyszłej pracy oraz/lub prawa jazdy.
- Elementem uzupełniającym ten profil, ale równie ważnym z perspektywy funkcjonowania uczniów na rynku pracy są preferencje do wykonywania pracy wymagającej wykorzystania określonych umiejętności.

Rysunek 6.

Schemat analizy obszaru

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Ocena kompetencji i skłonności do wykonywania pracy wymagającej danej kompetencji

W toku prowadzonych prac konceptualizacyjnych przyjęto na potrzeby projektu rozróżnienie 11 ogólnych klas kompetencji odnoszących się do różnych sfer pracy¹⁰:

Kompetencje	Sformułowanie w kwestionariuszu
Kognitywne	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków
Techniczne	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń
Matematyczne	Wykonywanie obliczeń
Komputerowe	Obsługa komputera i wykorzystanie internetu
Kulturalne	Zdolności artystyczne i twórcze
Fizyczne	Sprawność fizyczna
Samooorganizacyjne	Samooorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, terminowość
Interpersonalne	Kontakty z innymi ludźmi
Biurowe	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych
Kierownicze	Zdolności kierownicze i organizacja pracy
Dyspozycyjne	Dyspozycyjność

Ocena kompetencji uczniów opierała się o ich subiektywne deklaracje dotyczące poziomu posiadania danej kompetencji na skalach 5-punktowych (odpowiadały im poziomy: niski, podstawowy, średni, wysoki oraz bardzo wysoki). Oceny były dokonywane dla 11 głównych klas kompetencji, a dla części z nich wy zostały specyfikowane szczegółowe umiejętności wchodzące w ich skład. Dla analogicznych kompetencji uczniowie oceniali swoją skłonność do wykonywania pracy wymagającej wykorzystania danej umiejętności. Warto jeszcze dodać dwa słowa wyjaśniające sposób interpretacji tych wyników. W przyjętej definicji kompetencje to wypadkowa wiedzy, umiejętności i postawy związanej z wykonywaniem określonych czynności niezależnie od tego, w jakim trybie zostały nabyte i czy są potwierdzone w wyniku procedury walidacyjnej. Niemniej, w obliczu wyników badania, a konkretnie wysokiej korelacji między stopniem posiadania umiejętności a postawą/skłonnością do jej wykorzystywania w pracy, w dalszych analizach ocena stopnia posiadania danej umiejętności została uznana za wskaźnik kompetencji.

Analiza wyników tej części pozwala sformułować następujące podstawowe wnioski:

1. Istnieje wyraźna zależność między ocenami poziomu posiadania kompetencji oraz skłonnością do podjęcia pracy wymagającej jej wykorzystywania. Wyższemu poziomowi na skali oceny umiejętności odpowiada wyższy poziom chęci do podjęcia pracy, w której można daną kompetencję wykorzystać. Można to interpretować jako wyraz racjonalności indywidualnej uczniów – w większym stopniu są skłonni do wykonywania pracy, co do której oceniają, że mają predyspozycje, i analogicznie maleje ich chęć do podjęcia pracy wymagającej umiejętności ocenianych niżej.
2. Uczniowie wykazują jednak tendencje, niezależnie od zróżnicowania typów szkół, do pozytywnej, wysokiej oceny tych samych kompetencji i jednocześnie wskazują na wysoką skłonność do podejmowania pracy wymagającej ich wykorzystania.
3. Uczniowie względnie wysoko oceniają wszystkie swoje kompetencje. Dla większości z nich są to oceny w granicach poziomu średniego i wysokiego.

W dalszej części rozdziału przedstawiono szczegółowe wyniki uzyskane w tym obszarze. Generalnie, uczniowie najwyżej – średnio nieco powyżej poziomu odpowiadającego na skali wysokiemu – oceniają takie kompetencje, jak: obsługa komputera i wykorzystanie internetu (4,09) oraz kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania (4,03). Najniżej w tym zestawieniu, jako jedyna kompetencja w ogólnym rozkładzie oceniona średnio poniżej poziomu średniego (2,58), znalazła się obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych. Zaledwie nieco powyżej, ale wciąż w grupie deficytowych w tym zestawieniu znalazły się: zdolności artystyczne i twórcze (3,05) oraz wykonywanie obliczeń (3,08). Pozostałe uformowały grupę kompetencji ocenianych powyżej średniej, ale poniżej poziomu wysokiego.

¹⁰ Zaproponowana klasyfikacja kompetencji została przygotowana po analizie różnych ujęć kompetencji zawodowych stosowanych przez rozmaite instytucje na całym świecie – od instytucji zajmujących się danymi statystycznymi (np. Australian Bureau of Statistics), poprzez podmioty skupiające się na tworzeniu standardów kompetencji (np. Krajowe Standardy Klasyfikacji Zawodowych), po przedsięwzięcia odpowiadające za rozwój kompetencji zawodowych (np. O*NET. The Occupational Information Network). Pełne omówienie wypracowanej klasyfikacji zostanie przedstawione w raporcie podsumowującym pierwszą edycję badań.

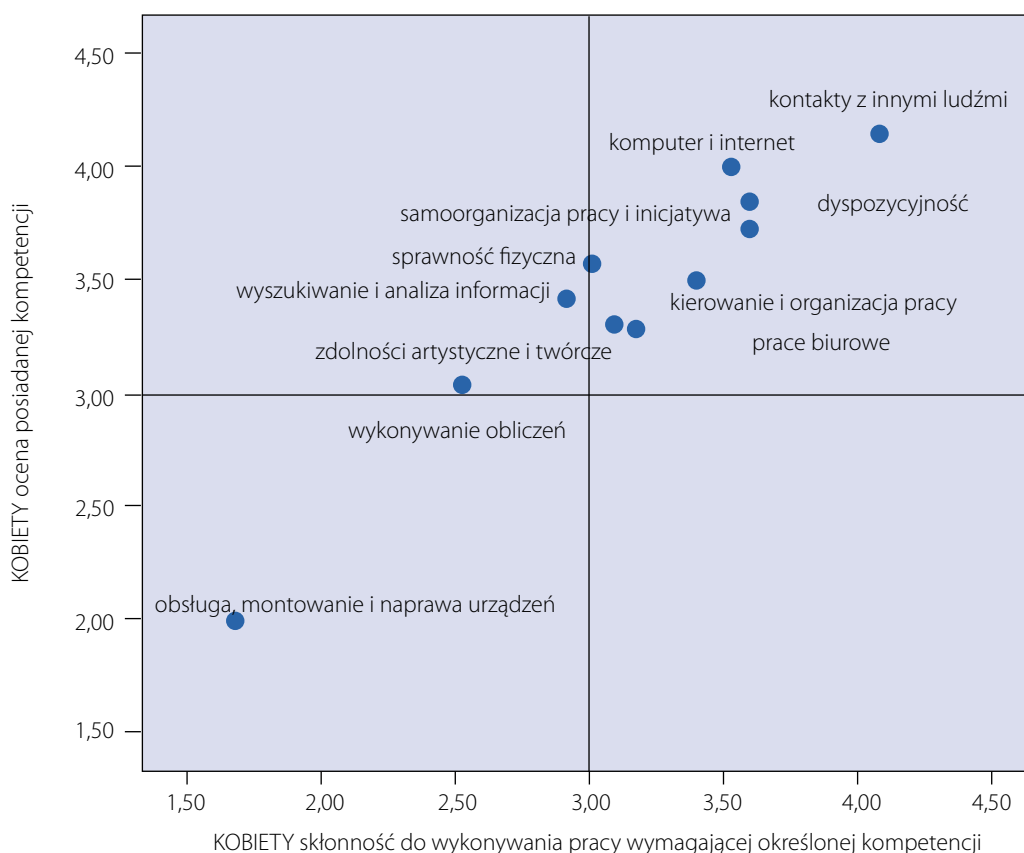
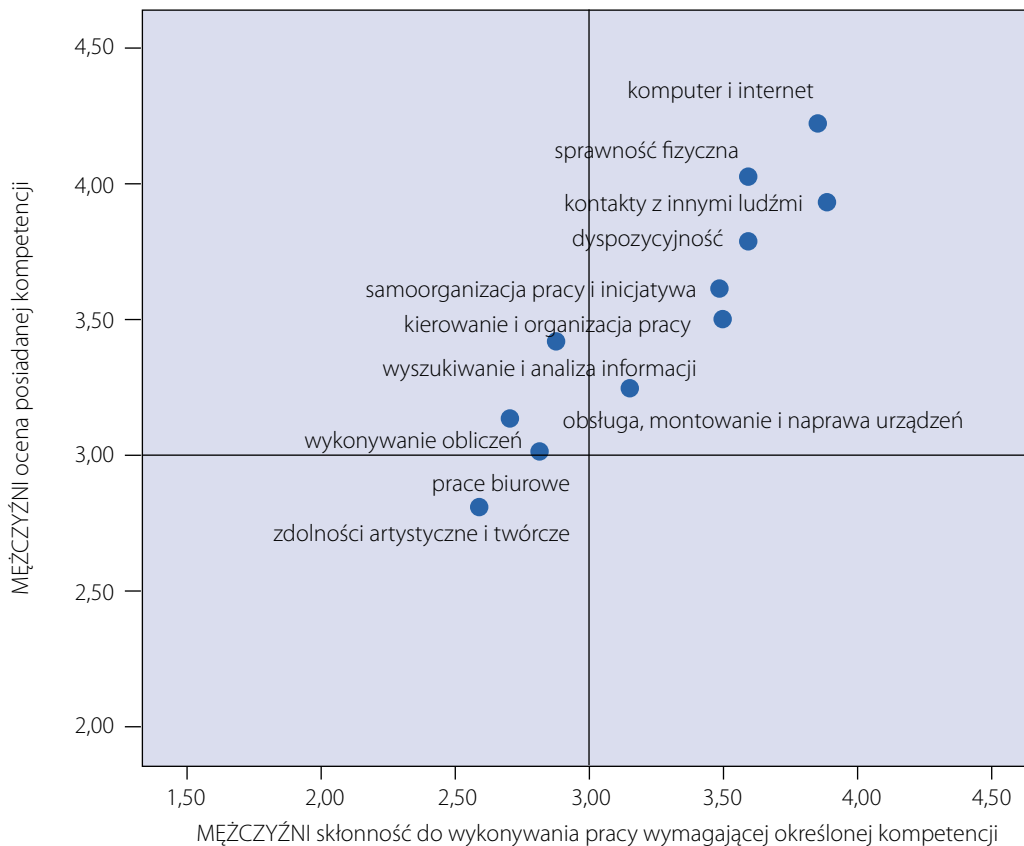
**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

Największe zróżnicowanie możemy zaobserwować pomiędzy ocenami dokonywanymi przez kobiety i mężczyzn. Na poniższych mapach i w tabeli przedstawiono porównanie ocen kompetencji i chęci do wykonywania pracy związanej z daną kompetencją dla tych dwóch grup.

Rysunek 7.

Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji (ze względu na płeć)

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela 12.

Średnia ocena kompetencji i chęci wykonywania pracy w podziale na płeć

KOMPETENCJA	MĘŻCZYŹNI		KOBIEТЫ	
	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji
Dyspozycyjność	3,8	3,57	3,82	3,65
Kierowanie i organizacja prac	3,51	3,46	3,46	3,46
Komputer i Internet	4,24	3,84	3,97	3,6
Kontakty z innymi ludźmi	3,94	3,86	4,12	4,12
Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń	3,26	3,14	1,97	1,76
Prace biurowe	3,02	2,81	3,28	3,19
Samoorganizacja pracy i inicjatywa	3,61	3,44	3,73	3,64
Sprawność fizyczna	4,02	3,58	3,57	3,07
Wykonywanie obliczeń	3,14	2,7	3,03	2,62
Wyszukiwanie i analiza informacji	3,43	2,89	3,4	2,96
Zdolności artystyczne i twórcze	2,8	2,59	3,28	3,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Mężczyźni jako swoje największe atuty postrzegają umiejętność obsługi komputera i internetu – średnia dla tych kompetencji przekracza 4, co odpowiada poziomowi wysokiemu i jest istotnie wyższa od oceny tych kompetencji wśród kobiet. Grupę najwyżej ocenionych kompetencji dopełniają kontakty z innymi ludźmi oraz dyspozycyjność. Jako najbardziej deficytową kompetencję, której towarzyszy najmniejsza skłonność do podjęcia pracy w tym obszarze identyfikują zdolności artystyczne i twórcze – jako jedyna uzyskała średnią ocenę poniżej poziomu przeciętnego. Przeciętną ocenę otrzymały także prace biurowe i wykonywanie obliczeń. Choć są to subtelne różnice, to warto zauważyć, że wykonywanie obliczeń było oceniane wyżej niż kompetencje w zakresie prac biurowych, ale skłonność do podjęcia pracy wymagającej ich wykorzystania była niższa.

U kobiet w sposób analogiczny można wyróżnić 3 grupy lokujące się na różnych poziomach skali – grupa najwyżej ocenionych kompetencji jest podobna jak u mężczyzn, ale sprawność fizyczną u kobiet zastąpiła samoorganizacja pracy i inicjatywa. Inaczej również rozkładają się akcenty ważności w tej grupie. Kobiety zgodnie oceniały, że ich największym atutem są kompetencje interpersonalne, czyli kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania. Oceniają siebie jako osoby posiadające ponadprzeciętne, wysoki poziom zwłaszcza dwóch składowych kompetencji interpersonalnych: umiejętności współpracy w grupie oraz łatwego nawiązywania kontaktów¹¹. Jako drugi swój atut kobiety uznały umiejętność obsługi komputera i wykorzystania internetu, jednak oceny były wyraźnie niższe niż u mężczyzn. Warto jed-

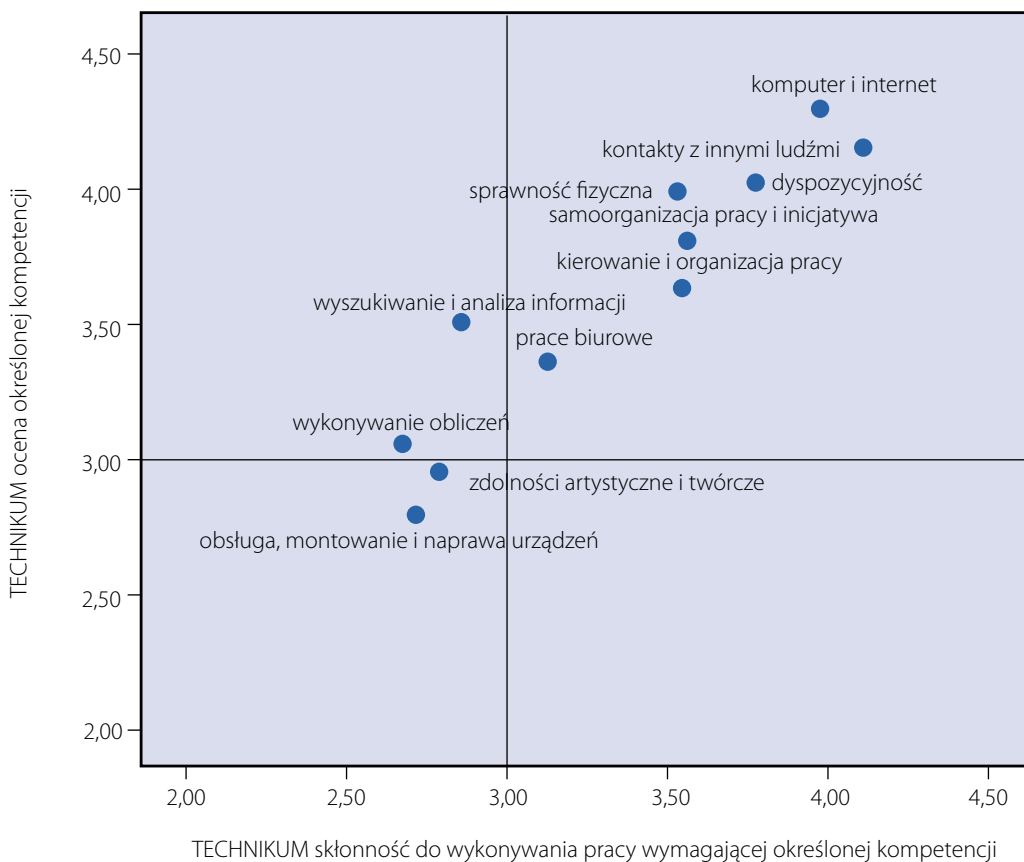
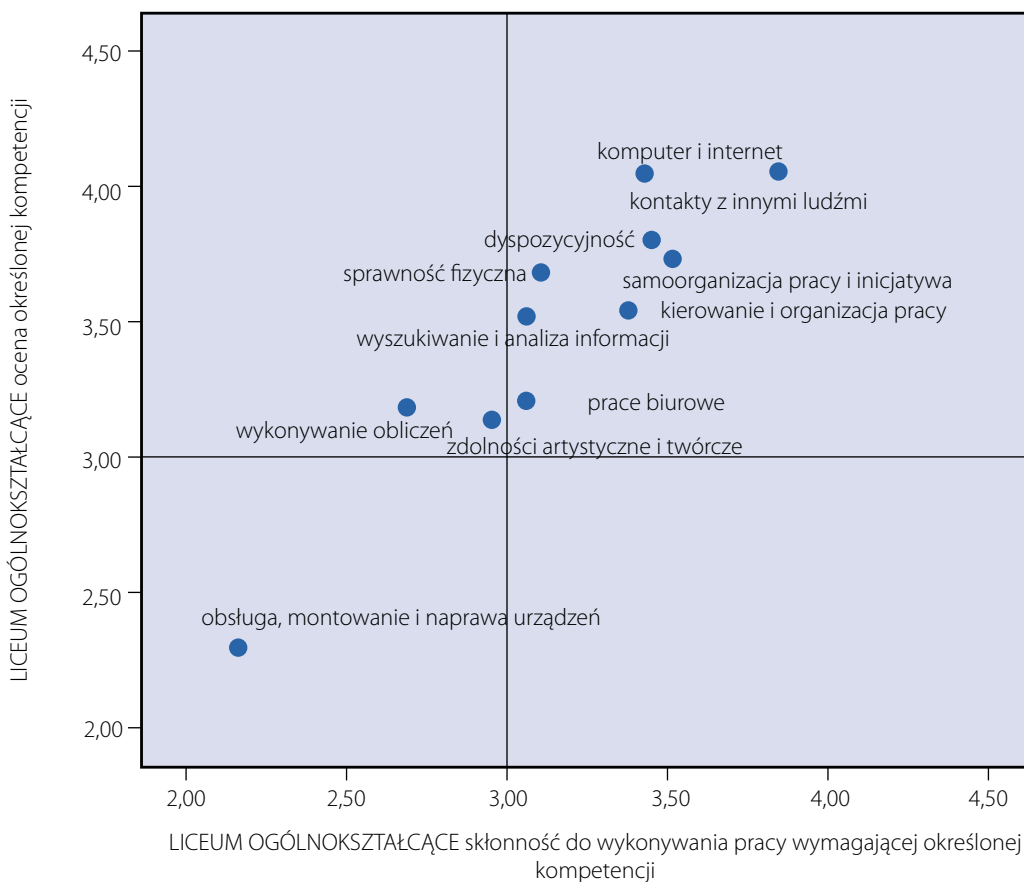
nak podkreślić, że wysoka ocena obu grup umiejętności obsługi komputera i wykorzystania internetu nie idzie w parze z bardziej zaawansowanymi umiejętnościami w tym obszarze. Wysoka nota wynika prawdopodobnie z faktu, że większość uczniów jest użytkownikami internetu i czują się swobodnie w przypadku takich czynności, jak sprawdzanie poczty czy przeglądanie stron (najwyższa ocena dla tej właśnie podkategorii), ale znajomość specjalistycznych programów, umiejętność ich pisanie czy tworzenie stron internetowych została oceniona zaledwie jako podstawowa – dla mężczyzn była to najniżej oceniona umiejętność w całym wachlarzu kompetencji wraz ich podkategoriami, a dla kobiet druga od końca. Największe różnice między kompetencjami u mężczyzn i kobiet można dostrzec dla dwóch przypadków: 1) obsługi, montowania i naprawy urządzeń (ocena u kobiet spadła poniżej poziomu podstawowego i bardzo wyraźnie odstawała od reszty) oraz 2) zdolności artystycznych i twórczych (czyli największego deficytu u mężczyzn w obszarze kompetencji, a u kobiet – ocena powyżej poziomu średniego).

**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

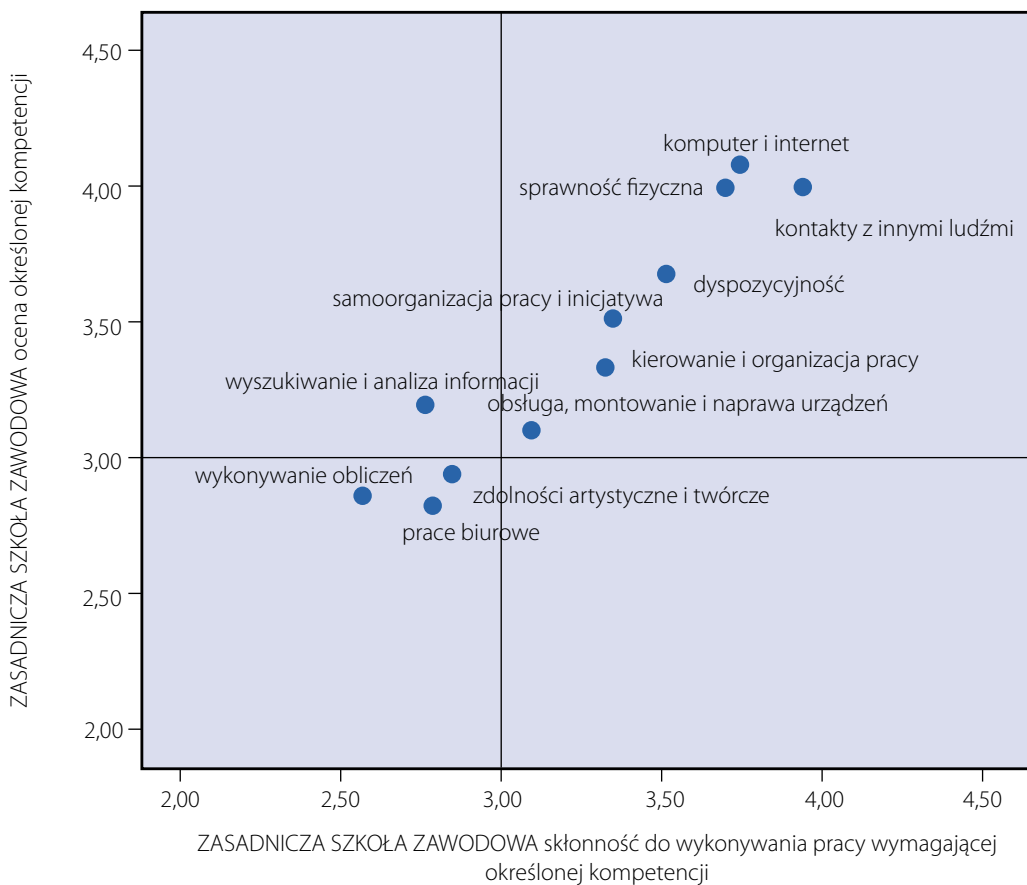
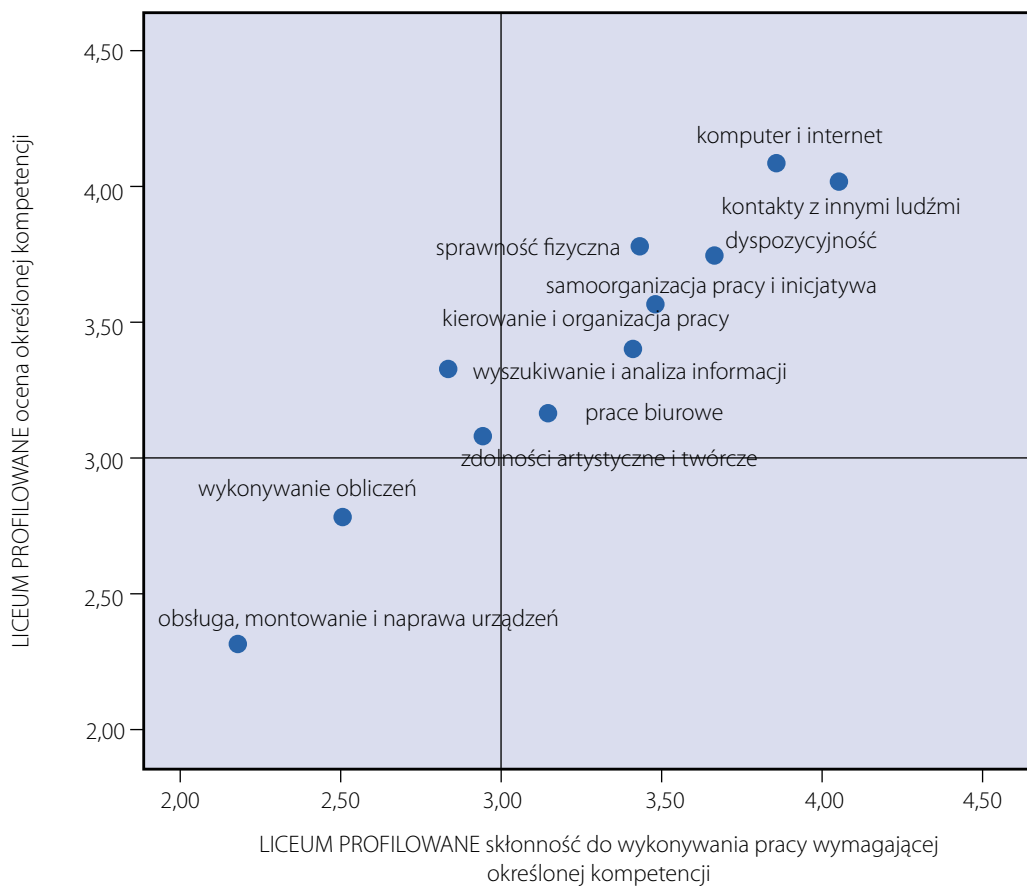
**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

Rysunek 8.

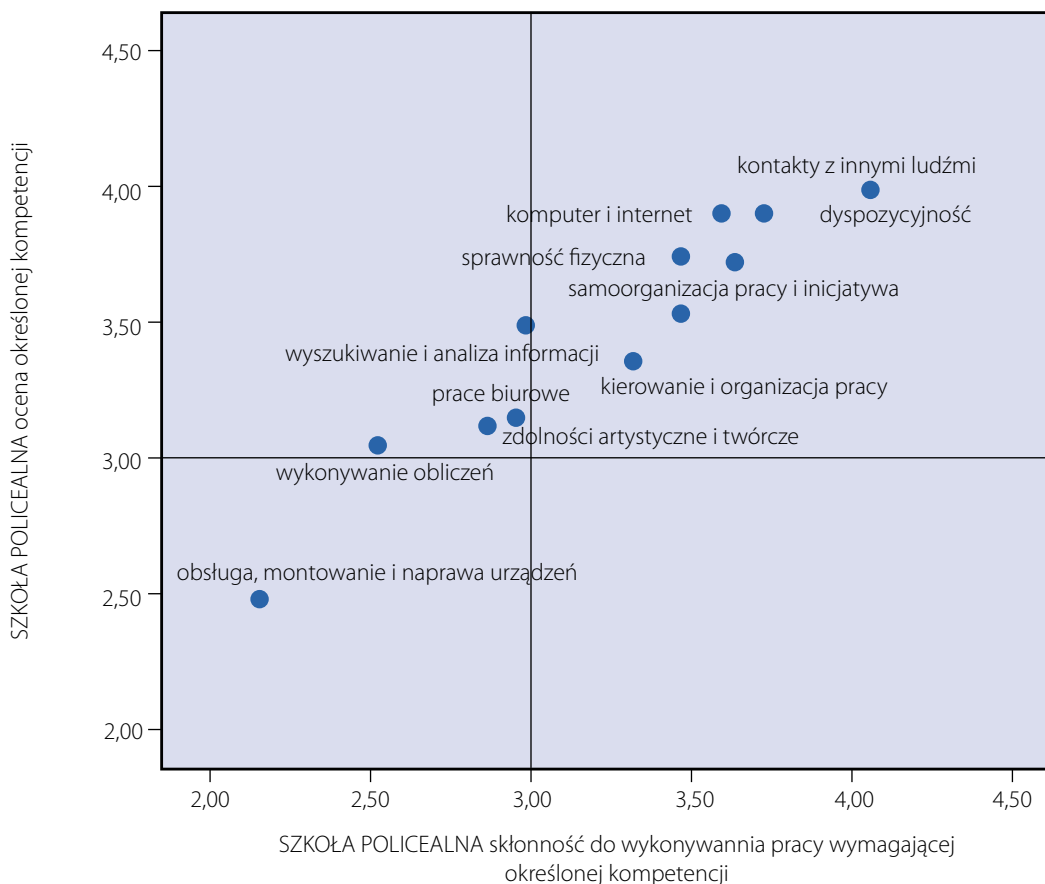
Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji
(ze względu na typ szkoły)

**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Analizując kompetencje w układzie wyznaczonym przez typ szkoły kończonej przez ucznia, możemy stwierdzić, że:

- najwyższą ocenę swoje kompetencje uczniowie liceów ogólnokształcących i uczniowie szkół policealnych, a najniższe oceny wystawili sobie uczniowie szkół zawodowych,
- rysuje się wyraźna tendencja, w której kompetencje techniczne i ściśle nie są preferowaną ścieżką przez uczniów w ich rozwoju zawodowym; obsługa, montowanie i naprawa urządzeń oraz wykonywanie obliczeń są najbardziej deficytowymi umiejętnościami uczniów i towarzyszy im niska skłonność do podjęcia związanej z nimi pracy (odpowiedź raczej nie dla pierwszej z nich i nieco wyżej dla drugiej),
- kompetencja, jaką najchętniej widzieliby jako kluczową w swojej pracy zawodowej to kontakty z innymi ludźmi, a w szczególności współpraca w grupie,
- kompetencje z dziedziny wykorzystania komputera i Internetu w obrębie składających się na nie podkategorii są oceniane w najbardziej zróżnicowany sposób; uczniowie oceniają wysoko swój poziom umiejętności podstawowej obsługi internetu (przeglądanie stron www, korzystanie z poczty), ale najniższą spośród całego wachlarza typów szczegółowych kompetencji: umiejętności specjalistyczne w tym zakresie.

Dla LO i szkół policealnych zaledwie jedna z klas kompetencji została oceniona poniżej poziomu średniego. W przypadku obydwu tych typów szkół najbardziej deficytową kompetencją jest obsługa, montowanie i naprawa urządzeń, przy czym dla uczniów liceów jest ona najniższa i lokuje się na poziomie podstawowym (2,32).

Dla uczniów liceów ogólnokształcących poza wspomnianą już kategorią możemy wyróżnić jeszcze 3 grupy kompetencji ze względu na ocenę ich poziomu. Najwyżej oceniane są umiejętności obsługi komputera i wykorzystania internetu oraz umiejętności interpersonalne, które plasują się powyżej 4, czyli poziomu wysokiego. Co ciekawe, skłonność do podjęcia pracy wymagającej kompetencji interpersonalnych jest nieco wyższa niż w przypadku obsługi komputera i internetu. Wynika to zapewne z faktu, że wysoka ocena tej kompetencji bierze się z bardzo wysokiej noty dla umiejętności wykorzystywania internetu, przeszukiwania stron i obsługi poczty elektronicznej, ale nie ma przełożenia na specjalistyczne umiejętności z tego zakre-

**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

su. Ocena znajomości specjalistycznych programów, umiejętność pisania programów czy tworzenia stron internetowych była najniżej ocenionym pojedynczym wymiarem kompetencji (niżej nawet niż obsługa maszyn zidentyfikowana jako deficytowa).

Grupą drugą są kompetencje lokujące się wokół oceny średniej. Są to: prace biurowe, wykonywanie obliczeń oraz zdolności artystyczne i twórcze. Wśród nich uczniowie LO najmniej chętni byłiby do podjęcia pracy związanej z wykonywaniem obliczeń. Należy natomiast zauważyć, że w relacji do uczniów innych typów szkół tę kompetencję uczniowie liceów ogólnokształcących ocenili najwyżej, zarówno na poziomie ogólnym, jak i szczegółowych kategorii. Najbardziej deficytową umiejętnością w tym obszarze jest wykonywanie zaawansowanych obliczeń matematycznych – uczniowie ze wszystkich typów szkół oceniali swój poziom jako lokujący się w przedziale podstawowy i średni-niższy, ale uczniowie LO ocenili tutaj swoje umiejętności nieco wyżej od pozostałych.

Uczniowie szkół zawodowych jako najbardziej deficytowe u siebie uznają organizowanie i prowadzenie prac biurowych (najniższa ocena spośród wszystkich), wykonywanie obliczeń oraz zdolności artystyczne i twórcze. Ta grupa uczniów jako jedyna oceniła obsługę maszyn jako plasującą się na średnim poziomie, natomiast dla pozostałych przesuwała się ona na skali w kierunku poziomu podstawowego.

Silną stroną uczniów techników i szkół policealnych jest z kolei dyspozycyjność, którą ocenili u siebie najwyżej i jednocześnie zadeklarowali największą chęć do podjęcia pracy, która będzie tego od nich wymagała.

Sprawność fizyczna jest z kolei domeną uczniów szkół zawodowych i techników, ale warto zauważyć, że zróżnicowanie oceny było dla tej kompetencji mniejsze niż chęć wykorzystywania jej w pracy. Najniższą wykazywali uczniowie liceów ogólnokształcących, choć poziom jej posiadania ocenili jedynie nieznacznie niżej.

Tabela 13.

Ocena poziomu kompetencji i skłonności do ich wykorzystywania w praktyce w podziale na typ szkoły

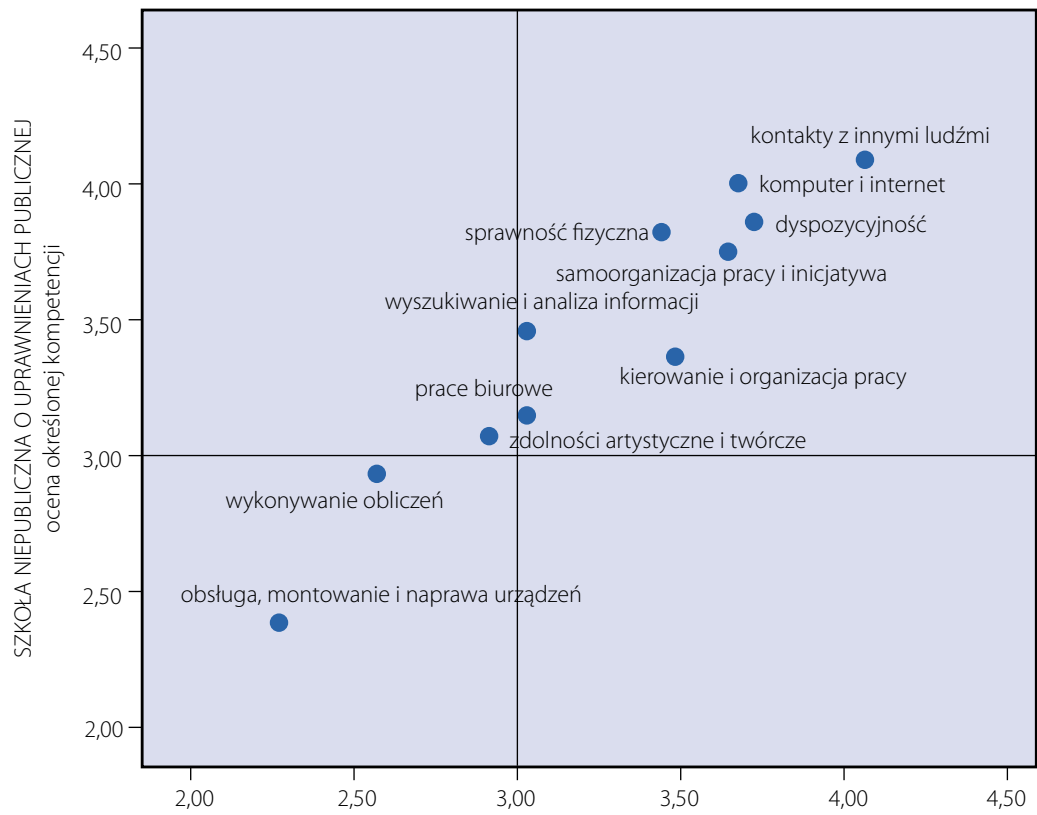
Kompetencja	Szkoła zawodowa		Liceum ogólnokształcące		Liceum profilowane		Technikum		Szkoła policealna	
	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji	Ocena posiadanej kompetencji	Skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji
Wyszukiwanie i analiza informacji	3,16	2,75	3,53	3,04	3,32	2,82	3,33	2,82	3,53	2,99
Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń	3,07	3,06	2,32	2,07	2,35	2,18	2,81	2,71	2,47	2,19
Wykonywanie obliczeń	2,86	2,55	3,2	2,7	2,83	2,49	3,03	2,66	3,04	2,55
Komputer i internet	4,02	3,66	4,07	3,61	4,15	3,82	4,17	3,89	4	3,61
Zdolności artystyczne i twórcze	2,94	2,8	3,14	2,95	3,06	2,93	2,96	2,79	3,11	2,89
Sprawność fizyczna	3,94	3,61	3,69	3,12	3,8	3,41	3,86	3,45	3,81	3,48
Samoorganizacja pracy i inicjatywa	3,45	3,27	3,75	3,65	3,57	3,45	3,65	3,5	3,78	3,66
Kontakty z innymi ludźmi	3,94	3,85	4,05	4,03	4,05	4,02	4,03	4,01	4,08	4,08
Prace biurowe	2,82	2,75	3,22	3,04	3,17	3,12	3,2	3,08	3,16	2,96
Kierowanie i organizacja prac	3,28	3,26	3,56	3,52	3,4	3,37	3,48	3,47	3,36	3,33
Dyspozycyjność	3,61	3,45	3,81	3,59	3,78	3,63	3,88	3,7	3,97	3,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

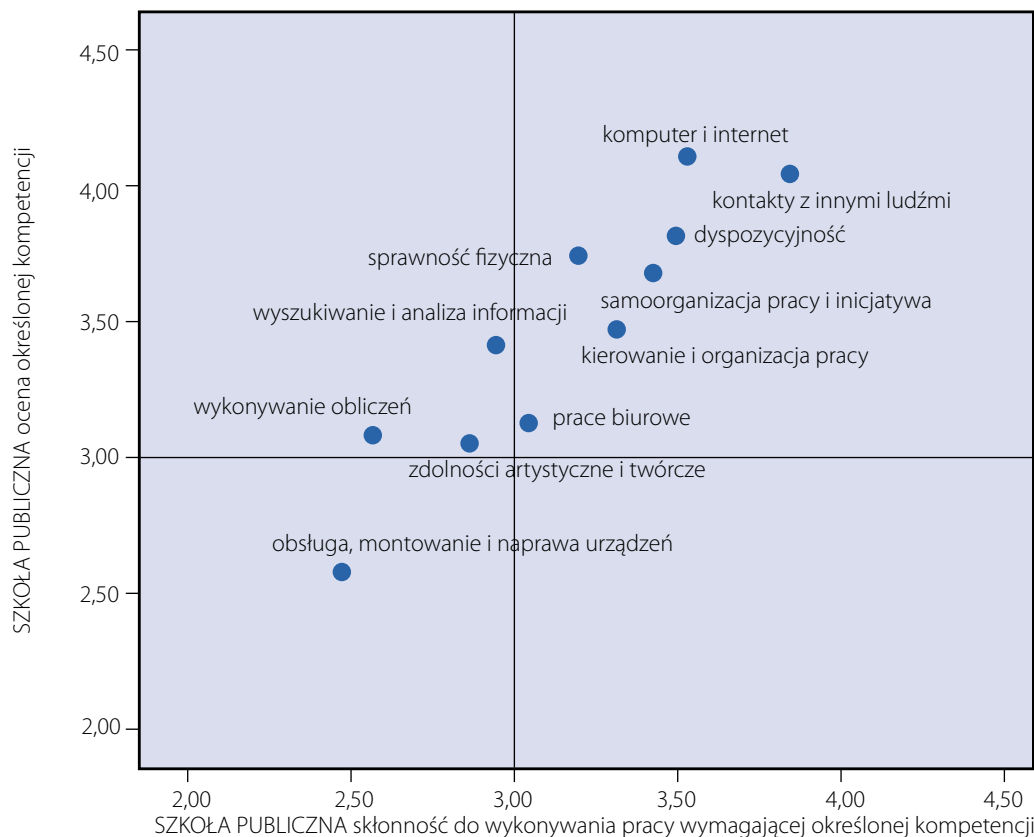
Rysunek 9.

Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji (ze względu na charakter szkoły – publiczna/niepubliczna)

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

SZKOŁA NIEPUBLICZNA O UPRAWNIENIACH PUBLICZNEJ skłonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

**Analiza podaży
kompetencji
w grupie
uczniów szkół
ponadgimnazjalnych**

Kompetencja	Szkoła publiczna			
	Ocena posiadanej kompetencji	Sklonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji	Ocena posiadanej kompetencji	Sklonność do wykonywania pracy wymagającej określonej kompetencji
Wyszukiwanie i analiza informacji	3,41	2,93	3,45	3,02
Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń	2,58	2,41	2,44	2,26
Wykonywanie obliczeń	3,09	2,66	2,95	2,56
Komputer i internet	4,09	3,71	4,01	3,66
Zdolności artystyczne i twórcze	3,05	2,88	3,05	2,9
Sprawność fizyczna	3,78	3,31	3,82	3,45
Samoorganizacja pracy i inicjatywa	3,67	3,54	3,75	3,66
Kontakty z innymi ludźmi	4,03	4	4,09	4,08
Prace biurowe	3,15	3,01	3,12	3,01
Kierowanie i organizacja prac	3,49	3,46	3,4	3,45
Dyspozycyjność	3,81	3,61	3,86	3,71

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

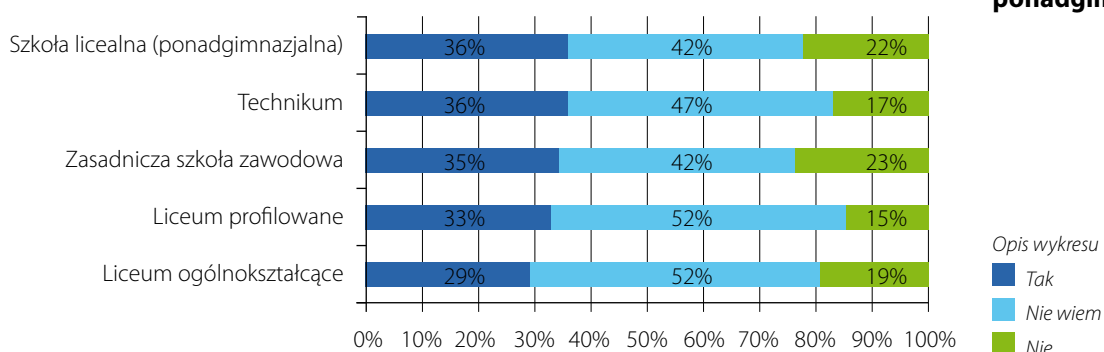
Uwzględnienie podziału na szkoły publiczne i niepubliczne w największym stopniu różnicowało dwie kompetencje: 1) obsługę, montowanie i naprawę urządzeń oraz 2) wykonywanie obliczeń. Dla obydwu wyższy stopień ich posiadania zadeklarowali uczniowie szkół publicznych. W obydwu przypadkach byli bardziej skłonni wykorzystywać te kompetencje w pracy niż uczniowie szkół niepublicznych (choć w kategoriach bezwzględnych chęć ta była bardzo niska). Z kolei uczniowie ze szkół niepublicznych deklarowali nieznacznie wyższy poziom samoorganizacji pracy i przejawiania inicjatywy oraz kontaktów z innymi ludźmi. Analogicznie jak powyżej, podążała za tą tendencją wyższa skłonność do podjęcia takiej pracy.

Deficyty kompetencyjne

Samoocena posiadanych kompetencji przez uczniów została uzupełniona próbą dokonania przez nich samych identyfikacji własnych deficytów kompetencyjnych. Odsetki osób zgłaszających taką potrzebę w podziale na typ szkoły, w której obecnie się uczą zostały przedstawione na poniższym wykresie.

Wykres 11.

Potrzeba uzupełnienia kompetencji przed podjęciem pracy w podziale na typ szkoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Duża część uczniów, około 1/3, odczuwa potrzebę uzupełnienia swoich kompetencji przed podjęciem pracy, ale co ciekawe, najmniej takich osób jest w liceach ogólnokształcących (29%). Może to wynikać z faktu, że ze względu na swój ogólny profil wykształcenia i w większości plany kontynuacji nauki na studiach, praca którą podejmują nie jest związana z ich profilem wykształcenia i ma charakter raczej dorywczy. Do podjęcia pracy w zawodzie, jaki planują potrzebują więc raczej kontynuacji nauki szkolnej i zwiększania poziomu formalnego wykształcenia niż szkolenia czy kursu. Częstsze wskazania na potrzebę uzupełnienia swoich kompetencji w ramach kursu czy szkolenia wskazują właśnie uczniowie szkół, które dają uprawnienia zawodowe i możliwość uzyskania pracy warunkowana jest posiadaniem konkretnych uprawnień, np. do prowadzenia wózka widłowego (jedno z częstszych wskazań, opisane niżej). Za taką interpretacją przemawia też fakt, że potrzebę szkolenia częściej widzieli Ci, którzy w ostatnim roku wykonywali pracę w bardzo dużym stopniu związaną już z zawodem (40% z nich), a rzadziej Ci, którzy pracowali, ale w pracy zupełnie nie związanej z tym czego uczy się w szkole (34%).

Z kolei średnio co piąty uczeń uważa, że dodatkowe szkolenie czy kurs nie jest mu potrzebny. W najmniejszym stopniu taką potrzebę mają uczniowie szkół zawodowych – blisko co czwarty nie widzi konieczności doszkolenia się. Wśród nich najczęściej byli to uczniowie kształcący się w zawodach, gdzie uprawnienia wyniesione ze szkoły są wystarczające do podjęcia pracy np. pracownicy usług i sprzedawcy (kasjerzy, kucharze) czy robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń (mechanik pojazdów samochodowych, monter maszyn i urządzeń).

Uczniowie w dużym stopniu nie są w stanie jednak ocenić swoich deficytów kompetencyjnych pod kątem przyszłej pracy. Odsetek wybierających odpowiedź 'nie wiem' był dominującą odpowiedzią we wszystkich kategoriach, a dla uczniów liceów przekraczał połowę. W przypadku uczniów liceów może to wynikać z niepewności dotyczącej tego, jaki zawód będzie w przyszłości wykonywany, ale w przypadku uczniów szkół dających już w tym momencie uprawnienia zawodowe może to świadczyć o niezajomości oczekiwań pracodawców odnośnie poszukiwanych kwalifikacji i umiejętności w poszczególnych zawodach.

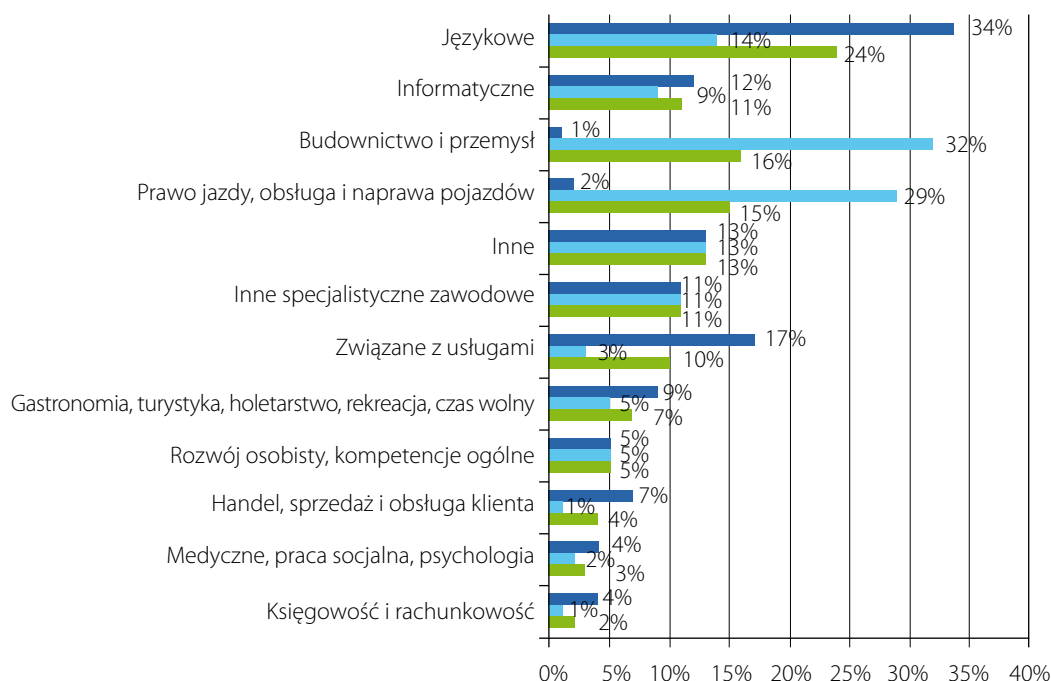
Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Opis wykresu

- Tak
- Nie wiem
- Nie

Wykres 12.

Tematyka szkoleń, których potrzebują uczniowie w podziale na płeć

Opis wykresu

- Kobieta
- Mężczyzna
- Ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

W przekroju tematycznym uczniowie w największym stopniu odczuwają potrzebę uzupełnienia swoich umiejętności językowych. Zdecydowanie częściej są to jednak kobiety – aż co trzecia przedstawicielka płci pięknej widzi konieczność wzięcia udziału w kursie językowym przed rozpoczęciem pracy. Dla mężczyzn odsetek ten był znacznie niższy (14%). Analiza poziomu kompetencji językowych dla uczniów została przedstawiona w dalszej części rozdziału.

Tematyka pozostałych szkoleń jest ściśle zawodowa. Uczniowie nie widzą potrzeby rozwijania swoich kompetencji ogólnych czy uczestniczenia w szkoleniach „miękkich”, co wiąże się ze wskazaną wyżej ich wysoką samoocena w wymiarze kompetencji interpersonalnych. Wśród pożądanych szkoleń zawodowych wyraźnie jednak wyłaniają się grupy szkoleń typowo dla mężczyzn i tych „kobięcych”. Wskazania mężczyzn koncentrowały się w zasadzie na dwóch grupach, dla których łączna liczba wskazań przekraczała 60%:

- budownictwo i przemysł – wśród nich dużą liczbę wskazań uzyskały, np. kursy dla spawaczy, kursy operatorów ładowarek, koparek, dźwigów i innych pojazdów, operatorów maszyn produkcyjnych, obsługi urządzeń produkcyjnych oraz z obszaru elektromontaż, elektryka, energetyka, instalacje elektryczne,
- prawo jazdy, obsługa i naprawa pojazdów – dominowały tutaj kursy dające uprawnienia do kierowania pojazdami (różne kategorie prawa jazdy, w tym często łączone z kategorią E oraz kursy dla kierowców wózków widłowych).

Kobiety w marginalnym zakresie wyrażały chęć uczestnictwa w kursach z tej tematyki. Ich wybór koncentrował się na zawodowych szkoleniach z zakresu usług – szczególnie popularnym wyborem były kursy kosmetyczne, fryzjerskie i wizaż.

Warto zwrócić uwagę, że relatywnie wysoki odsetek wyborów dla obu płci stanowiły kursy informatyczne, pomimo faktu, że swoje kompetencje w tym zakresie uczniowie ocenili wysoko. Może to więc wynikać z konieczności podniesienia swoich umiejętności w konkretnych, specyficznych wymiarach, potrzebnych do pracy zawodowej (np. obsługa konkretnych programów).

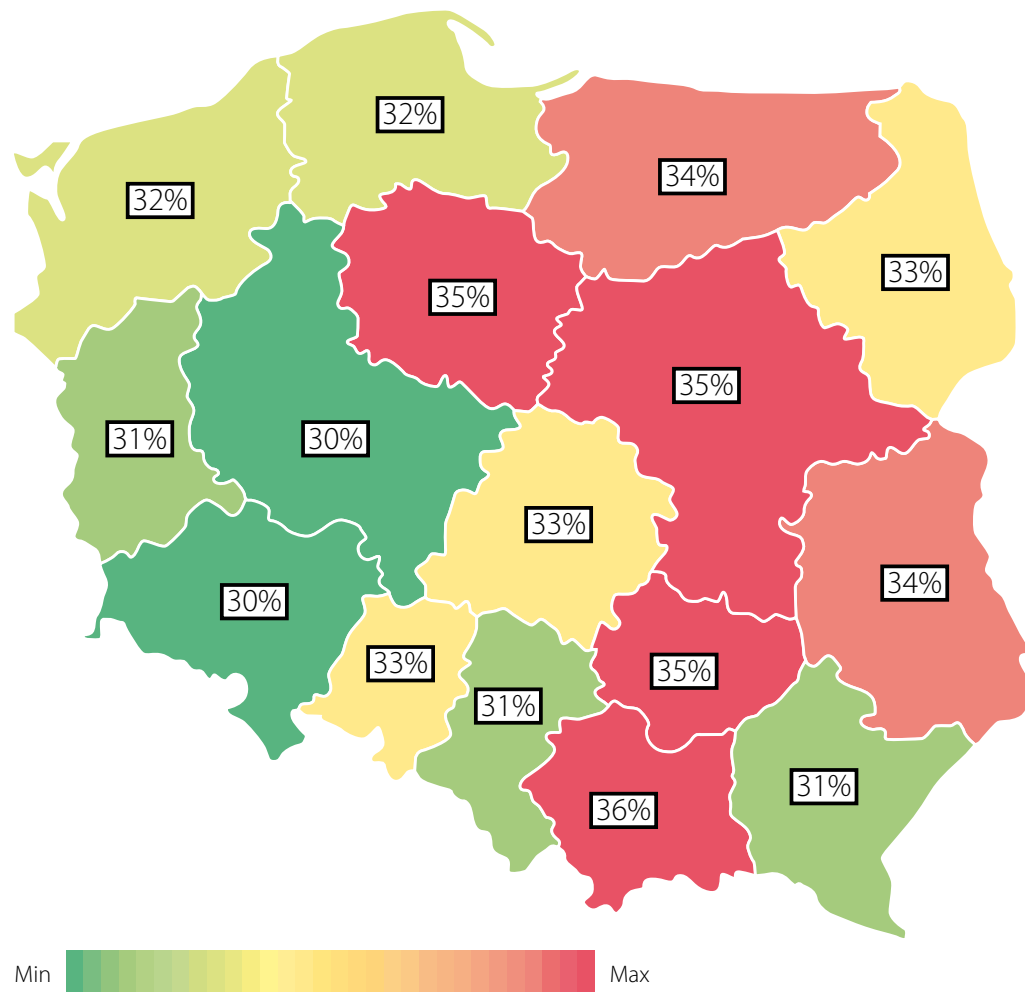
Szkolenia z zakresu prawa jazdy, obsługi i naprawy pojazdów najbardziej potrzebne były w województwie opolskim oraz lubuskim. Największa liczba wskazań na szkolenia językowe jest w województwach mazowieckim i świętokrzyskim, z kolei szkolenia informatyczne najbardziej potrzebne są w województwach małopolskim i mazowieckim. Szkoleń związanych z usługami najbardziej potrzebują mieszkańcy województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego.

Największe odsetki osób deklarujących w ogóle potrzebę uczestnictwa w kursie przed podjęciem pracy są województwach: kujawsko-pomorskim, mazowieckim, świętokrzyskim i małopolskim.

Analiza podaży kompetencji uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Rysunek 10.

Procent wskazujących na potrzebę dodatkowych szkoleń przed rozpoczęciem pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Dopełnieniem obrazu kompetencji, którymi dysponują uczniowie jest analiza znajomości języków obcych. Uczniowie zostali zapytani o to, jakie języki znają i jaki jest poziom umiejętności posługiwania się nimi w podziale na czytanie, pisanie, mówienie i rozumienie ze słuchu.

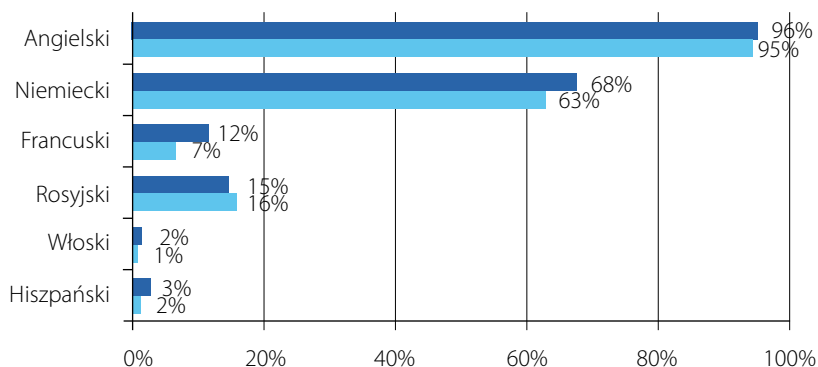
Aż 94% uczniów wskazało, że zna (przynajmniej jeden) język obcy, co 20 uczeń nie może pochwalić się znajomością żadnego języka obcego. Na znajomość dwóch języków obcych (w jakimkolwiek stopniu) wskazało 74% badanych, a trzech – 16% uczniów.

Absolutnymi liderami pod względem częstości wskazań okazały się dwa języki: angielski – na jego znajomość wskazało aż 96% kobiet i 95% mężczyzn oraz język niemiecki, którego znajomość zadeklarowało 68% badanych kobiet i 63% mężczyzn. Dystans między tymi językami a kolejnymi z wymienionych jest bardzo wyraźny – na trzecim miejscu znalazł się język rosyjski, na który wskazało tylko 15% uczniów. Na język francuski, który zajmuje kolejną pozycję, wskazało nieco więcej kobiet (12%) niż mężczyzn (7%). Około 2–3% uczniów wskazało na znajomość języka włoskiego i hiszpańskiego. Różnice między kobietami i mężczyznami dla tych języków są nieznaczne i wynoszą w granicach 1 punktu procentowego. Wskazania na pozostałe języki nie przekraczały jednego procenta.

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Wykres 13.

Znajomość języków obcych. Odsetek respondentów wskazujących na znajomość danego języka w zróżnicowaniu ze względu na płeć (N=33160)

Opis wykresu
 ■ Kobieta
 ■ Mężczyzna

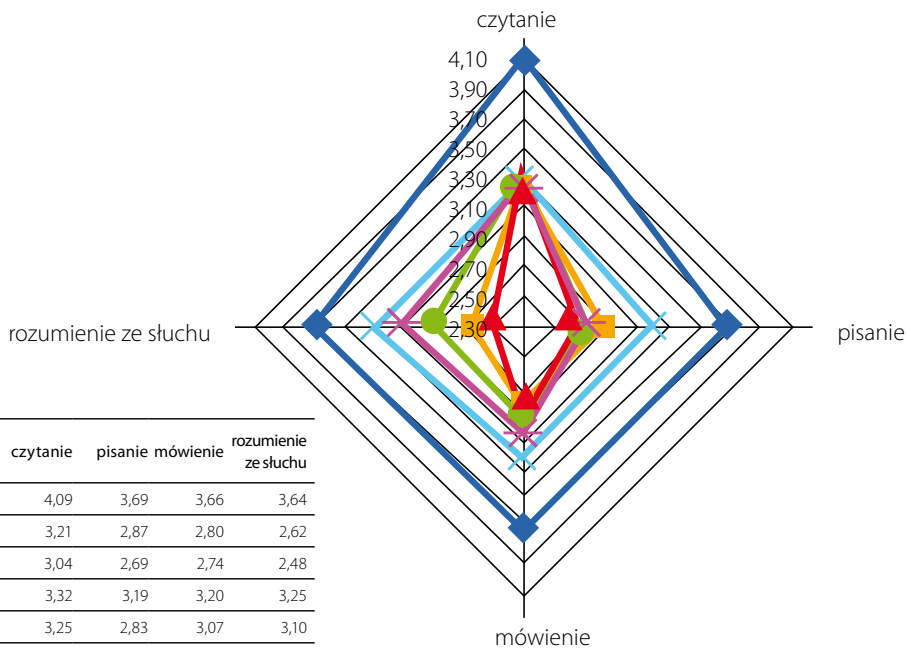
Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Kompetencje językowe uczniów można ocenić jako średnie, a w przypadku angielskiego jako poziom średni-wyższy (odpowiada mu 4 na 6-punktowej skali wykorzystywanej w badaniu). Uczniowie wedle własnej oceny najlepiej radzą sobie z czytaniem w obcych językach – ocena tego wymiaru odpowiada poziomowi średniemu, a dla angielskiego – średniemu wyższemu. Najślabiej wypada rozumienie ze słuchu, choć jest to wartość bardzo zbliżona dla ocen dotyczących mówienia i pisania (3 na 6-punktowej skali). Istnieje wyraźne zróżnicowanie w deklarowanym poziomie znajomości między językiem angielskim i pozostałymi we wszystkich czterech wymiarach (por. Wykres 11). Warto zauważyć, że w przypadku języka niemieckiego jego powszechna znajomość (66%) nie przekłada się, tak jak w przypadku angielskiego, na stopień jego znajomości. Uśredniona ocena dla wszystkich wymiarów (2,88) lokuje go między poziomem słabym a średnim-niższym, nieco gorzej wypada jedynie znajomość języka francuskiego (2,74).

Wykres 14.

Średnie oceny dla 4 wymiarów znajomości najczęściej wskazywanych języków

Opis wykresu
 ◆ Angielski
 ■ Niemiecki
 ▲ Francuski
 ✕ Rosyjski
 ✕ Włoski
 ● Hiszpański

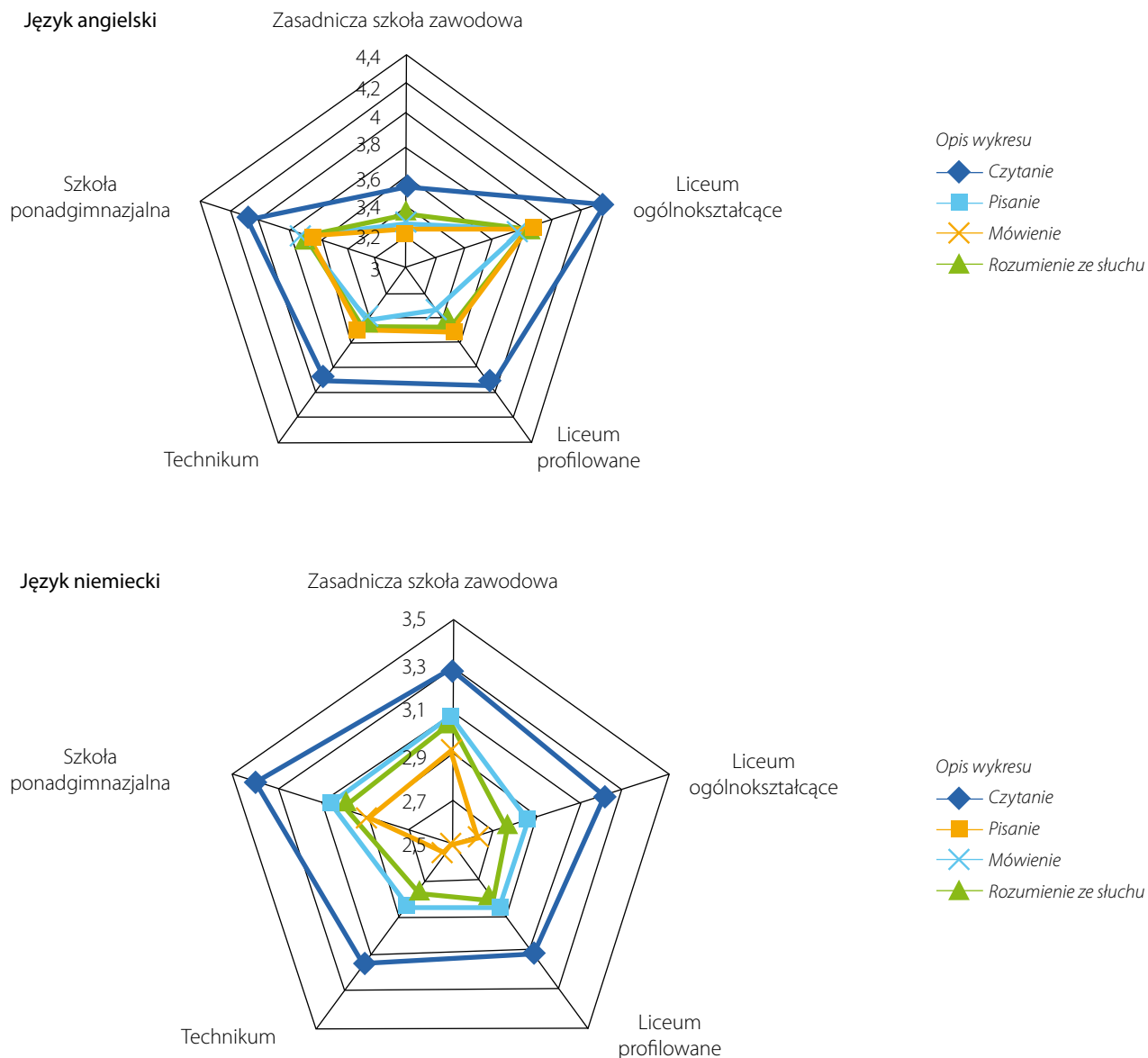

Na poniższych wykresach przedstawiono średnie poziomy znajomości dwóch najczęściej wskazywanych języków obcych: angielskiego i niemieckiego w zróżnicowaniu wynikającym z typu kończącej szkoły.

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Wykres 15.

Średnia znajomość języka angielskiego i niemieckiego w 4 wymiarach w podziale na typ szkoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Analiza powyższych informacji pozwala stwierdzić, że:

- angielski jest językiem obcym, który uczniowie, niezależnie od typu szkoły, deklarują, że opanowali w stopniu wyższym niż drugi najczęściej wskazywany z języków, czyli niemiecki,
- najwyżej oceniana jest umiejętność czytania zarówno dla języka angielskiego, jak i niemieckiego, niezależnie od typu szkoły,
- w przypadku języka angielskiego pozostałe wymiary oceniane są podobnie, ale w przypadku niemieckiego na przeciwległym krańcu wobec czytania lokuje się rozumienie ze słuchu – ta umiejętność została najniżej oceniona przez uczniów wszystkich typów szkół: między poziomem niskim, a średnim-niższym,
- język angielski najlepiej znają (w swojej ocenie) uczniowie liceów (najwyższy poziom średniej oceny dla każdego z wymiarów), a zdecydowanie najslabiej posługują się nim uczniowie szkół zawodowych. Uczniowie liceów oceniają swoją umiejętność czytania w przedziale średnim-wyższym i wyższym,

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

a pozostałe wymiary oceniają jako poziom średni-wyższy, natomiast uczniowie szkół zawodowych plasują się w okolicach poziomu średniego-niższego,

- ocena kompetencji językowych dla języka angielskiego jest porównywalna dla pozostałych typów szkół (średnia znajomość na 6-ppunktowej skali lokuje się między 3,56 a 3,77),
- uczniowie szkół zawodowych najlepiej, obok uczniów szkół policealnych, znają język niemiecki w porównaniu do uczniów pozostałych typów szkół, jednak różnica nie jest tak wyraźna jak w przypadku języka angielskiego (średnia ocena dla wszystkich wymiarów 3,07 w porównaniu do najsłabiej wypadających w tym języku uczniów liceów ogólnokształcących i techników ze średnią oceną 2,82)

Dodatkowe kwalifikacje uczniów

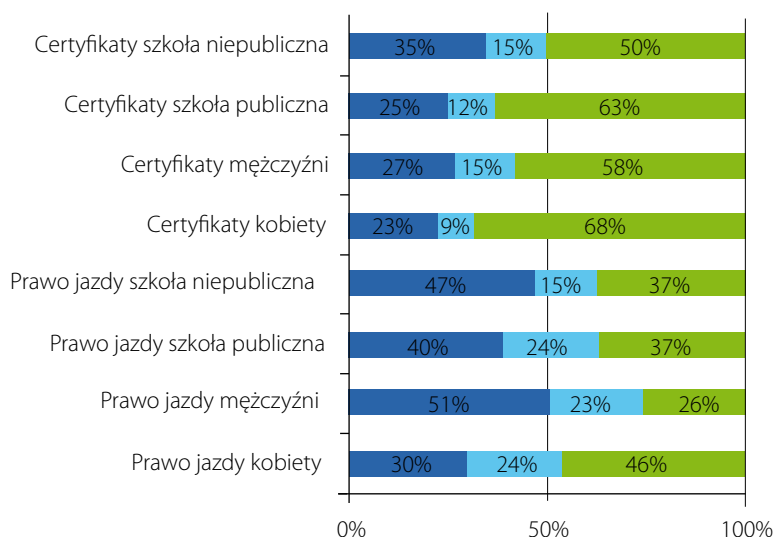
W celu dopełnienia obrazu kompetencji, którymi dysponują uczniowie, zapytano ich także o fakt posiadania jakichkolwiek dodatkowych uprawnień, świadectw czy certyfikatów, które mogłyby być przydatne w poszukiwaniu przyszłej pracy oraz osobno o fakt posiadania prawa jazdy. Na poniższym wykresie przedstawiono odsetki odpowiedzi w podziale ze względu na płeć oraz typ szkoły (publiczna/niepubliczna).

Wykres 16.

Posiadanie prawa jazdy (N=35598) i innych certyfikatów (N=35613). Odsetki w podziale na płeć.

Opis wykresu

- Tak
- Jestem w trakcie uzyskiwania
- Nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

W przypadku dodatkowych certyfikatów nie obserwujemy istotnych różnic (4 punkty procentowe) między kobietami i mężczyznami w szkołach ponadgimnazjalnych. W przybliżeniu, co czwarta osoba już posiada przynajmniej jeden taki dokument. Z kolei w trakcie uzyskiwania takich uprawnień w momencie badania było 15% uczniów i 9% uczennic. Posiadaniem certyfikatów częściej wykazywali się także uczniowie szkół niepublicznych, konkretnie liceów i zasadniczych szkół zawodowych¹², niż publicznych odpowiedników tych typów szkół.

W przypadku prawa jazdy odsetek nieposiadających tego uprawnienia jest taki sam dla uczniów szkół publicznych i niepublicznych. Natomiast dużą różnicę, co nie jest jednak zaskoczeniem, można zauważyć dla płci – posiadanie stosownych uprawnień deklarował co drugi mężczyzna, a w przypadku kobiet rzadziej niż co trzecia. Poniżej przedstawiono posiadanie prawa jazdy dla uczniów różnych płci i typów szkół. Zde-

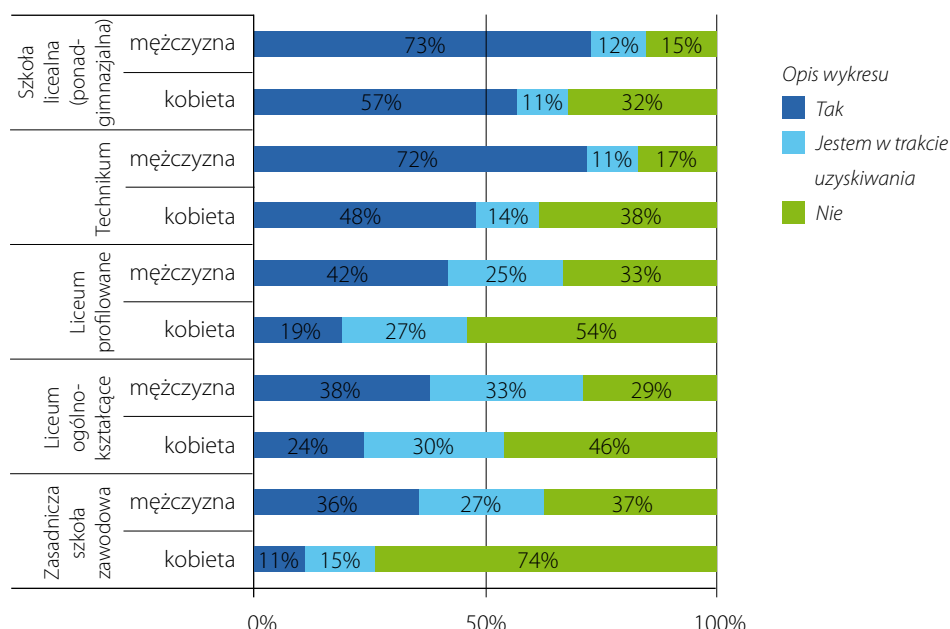
¹² Ograniczeniem dla wnioskowania i interpretacji jest jednak niewielka liczebność tych kategorii w próbie – 34 i 37 odpowiedzi na tak odpowiednio dla niepublicznej szkoły zawodowej i niepublicznego liceum ogólnokształcącego.

cydowanie wybijają się w tym zestawieniu uczniowie szkół ponadgimnazjalnych i techników, i to zarówno mężczyźni (blisko 3 na 4 posiada prawo jazdy), jak i kobiety (mniej więcej co druga) w porównaniu do pozostałych typów szkół. Co ciekawe, najslabiej wypadają uczniowie szkół zawodowych i to również dla obu płci (36% mężczyzn i 11% kobiet). Warto jednak zwrócić uwagę, że w tych kategoriach, gdzie odsetki posiadających prawo jazdy są relatywnie niskie, wysoki jest odsetek osób, które obecnie starają się uzyskać stosowne uprawnienia – w przypadku uczniów liceów ogólnokształcących średnio co trzeci jest w trakcie tego procesu (33% dla mężczyzn i 30% dla kobiet). Analizując te dwie kategorie (posiadających i w trakcie uzyskiwania) istotnie wyróżniają się tylko kobiety uczące się w szkołach zawodowych – niemal 3 na 4 nie posiada prawa jazdy i nie stara się go otrzymać.

Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Wykres 17.

Posiadanie prawa jazdy (N=35697). Odsetki w podziale na typ szkoły

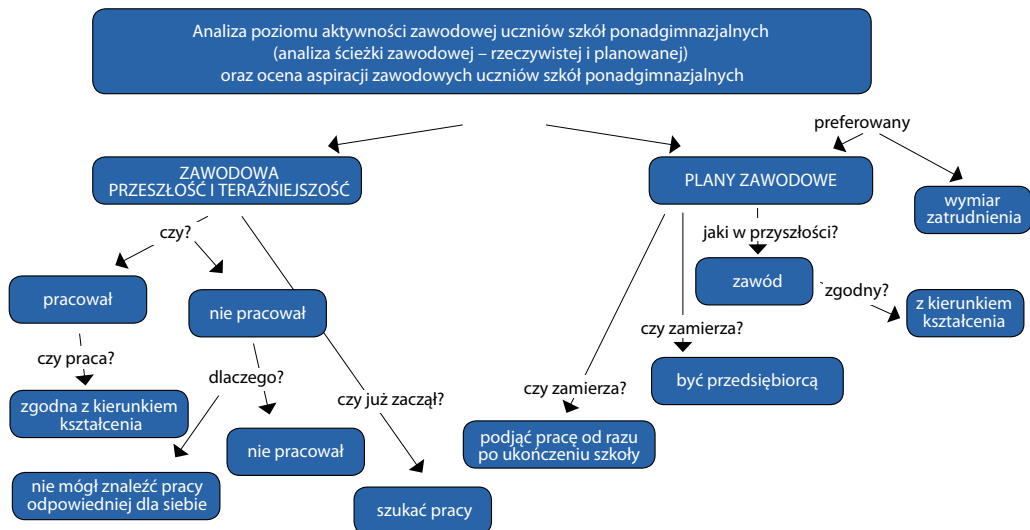
Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

4.6. Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Zawodowa aktywność uczniów została zogniskowana w obrębie dwóch wymiarów: pierwszym jest ich dotychczasowa aktywność na rynku i związane z tym doświadczenia (poszukiwanie pracy, problemy z jej znalezieniem, profil tej pracy) oraz ich przyszłe doświadczenia. Pozostają one oczywiście w fazie deklaratywnej, ale pozwalają nam poznać aspiracje i plany uczniów, którzy w nieodległej przyszłości staną się aktywnymi aktorami na rynku pracy, oferując pracodawcom swoje umiejętności i kwalifikacje. Kluczowe kwestie, które zostały uwzględnione w badaniu zostały zaprezentowane na poniższym rysunku (Rysunek 11).

Rysunek 11.

Kluczowe aspekty analizy aktywności zawodowej uczniów

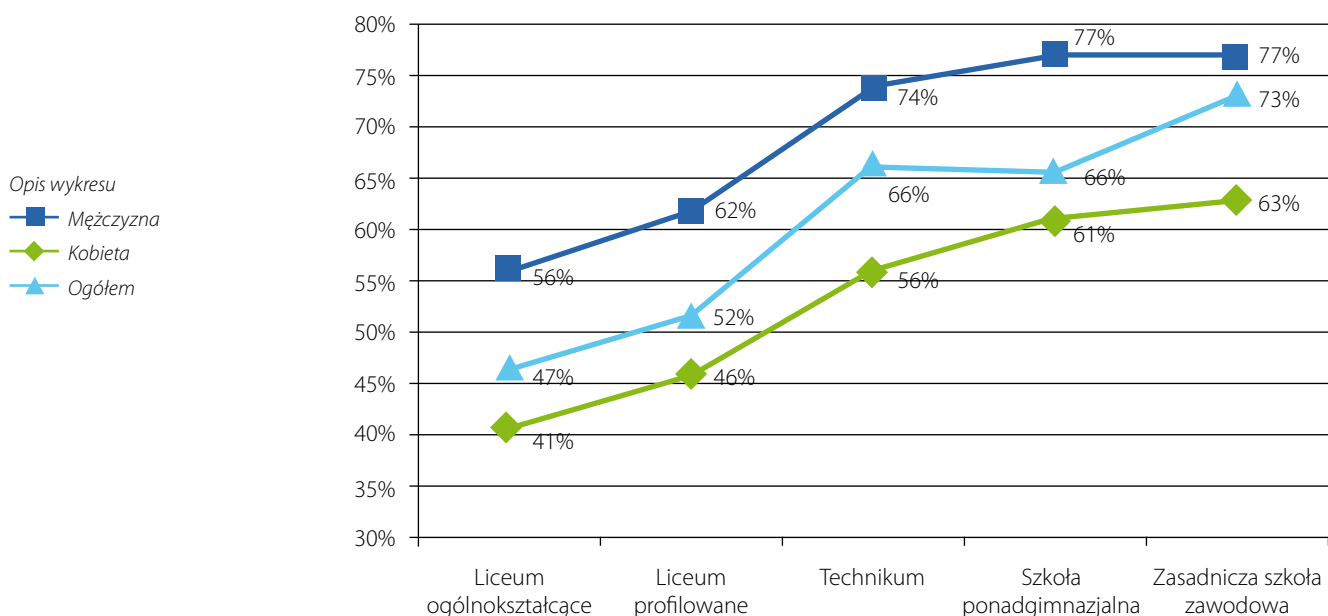

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Uczniowie, niezależnie od swojej podstawowej aktywności, jaką jest nauka, są już w większości aktywnymi uczestnikami rynku pracy – 57% wszystkich uczniów podejmowało różne formy pracy zarobkowej w ostatnim roku poprzedzającym badanie. Łączenie tych dwóch form aktywności – nauki i pracy – zdecydowanie częściej było jednak udziałem mężczyzn (68%) niż kobiet (47%). Tendencja ta jest zachowana także w przypadku jeśli włączymy do analizy typ szkoły – różnica między mężczyznami i kobietami, które pracowały utrzymuje się na kilkunastoprocentowym poziomie, niezależnie od rozpatrywanej szkoły (por. Wykres 18).

Wykres 18.

Odsetki pracujących w ostatnim roku kobiet i mężczyzn z uwzględnieniem typu szkoły

Podejmowanie pracy zarobkowej jest skorelowane z typem szkoły, w której pobierana jest nauka. Można wyróżnić dwie główne grupy:

- szkoły, w których uzyskiwane jest wykształcenie ogólne, czyli licea ogólnokształcące i profilowane, tutaj odsetek pracujących jest znacznie niższy (choć i tak wysoki: odpowiednio 47% i 52%),
- szkoły kształcące zawodowo (ZSZ, technika oraz szkoły policealne), w których udział osób pracujących w całej grupie jest zdecydowanie większy; prym wiodą tutaj uczniowie szkół zawodowych, wśród których blisko ¾ podjęło pracę zarobkową w ostatnim roku (pozostałe typy szkół po 66%).

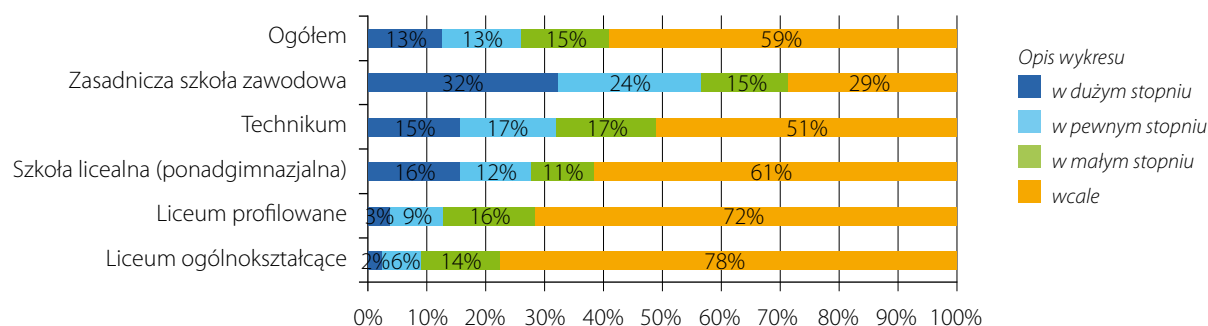
Warto podkreślić także, że udział osób, które się kształcą i jednocześnie podejmowały pracę zarobkową w ostatnim roku wzrasta wraz ze spadkiem klasy wielkości miejscowości szkoły. Dwa skrajne punkty wyznaczają uczniowie ze szkół wiejskich – wśród nich 62% pracowało oraz uczniowie szkół warszawskich, wśród których odsetek wyniósł ten 57%.

Obraz dopełnia porównanie odsetka pracujących w grupach wyróżnionych ze względu na wykształcenie ojca – najczęściej pracę podejmowały dzieci ojców z wykształceniem podstawowym i zawodowym (60 i 59%), odsetek jest niższy dla grupy wyróżnionej ze względu na średnie wykształcenie ojca (57%). Dzieci ojców z wykształceniem wyższym pracowały zarobkowo najrzadziej (49%). Może to wynikać z ich lepszej sytuacji materialnej, której wskaźnikiem może być wykształcenie ojca. Jak zostało powiedziane w części analizującej profile kształcenia uczniów, te osoby najczęściej uczą się w szkołach kształcących ogólnie i najczęściej wiążą swoje plany z dalszą edukacją. W tej sytuacji motywatorem do podejmowania pracy zwykle nie jest zdobywanie doświadczenia w interesującym ich zawodowo obszarze, ponieważ praca zwykle nie jest związana z wykonywanym zawodem (co potwierdzają wyniki przedstawione na wykresie 20).

Dla olbrzymiej większości (78%) uczniów liceów ogólnokształcących praca nie była wcale związana z kierunkiem kształcenia. Niewiele mniejszy odsetek był wśród uczniów liceów profilowanych. Uczniowie szkół zawodowych, jako ci którzy już na obecnym etapie edukacji nabywają umiejętności zawodowe, najczęściej korzystali z nich już na rynku pracy (56% łącznie dla odpowiedzi, praca w stopniu pewnym i dużym związana z kierunkiem kształcenia).

Wykres 19.

W jakim stopniu podjęta praca była zgodna z kierunkiem kształcenia według typów szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Najczęstszym powodem braku aktywności zarobkowej uczniów był fakt nauki w szkole dziennej (por. Tabela 14). Ten powód był dominującym dla uczniów we wszystkich typach szkół, ale największy odsetek wskazań był wśród uczniów szkół policealnych (57%), a najrzadziej wskazywali go uczniowie liceów ogólnokształcących (39%). Drugim z kolei powodem był brak chęci do podejmowania pracy zarobkowej w tym momencie swojego życia. Taką sytuację najczęściej wskazywali uczniowie z liceów ogólnokształcących (32%), a najrzadziej uczniowie szkół policealnych (co piąty). Dla co trzeciego ucznia przeszkodą w podjęciu pracy zarobkowej nie była niechęć, a niemożność znalezienia odpowiedniej pracy. Najrzadziej z tym problemem borykali się uczniowie szkół policealnych.

Tabela 14.

Powód niepodjęcia pracy w podziale na typ szkoły ucznia

Powód niepodjęcia pracy	Typ szkoły				
	Zasadnicza szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)
Nie chciałem{am} jeszcze pracować	29%	32%	28%	27%	21%
Chciałem{am}, ale nie mogłem{am} znaleźć odpowiedniej pracy	27%	29%	30%	31%	22%
Uczę się w szkole dziennej i nie mogę pracować	44%	39%	42%	41%	57%
Ogółem	100%	100%	100%	100%	100%

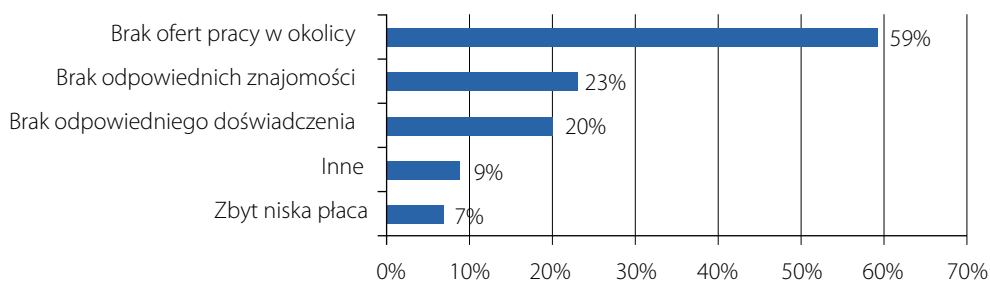
Uwaga: Odsetki nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wskazania kilku odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Przyczyny niemożności znalezienia odpowiedniej pracy, jakie wymieniali uczniowie, którzy chcieli pracować, przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 20.

Przyczyny nieznaalezienia pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Kluczową przyczyną niepodjęcia pracy w sytuacji, kiedy uczeń chciał ją podjąć był, zdaniem uczniów, brak ofert pracy w okolicy (59%). Z tym problemem zetknięto się jednak zdecydowanie mniej mężczyzn niż kobiet (51% w stosunku do 62%) oraz mniej uczniów szkół zawodowych niż innych typów szkół (49% w stosunku do 60%). Był to też znacząco większy problem dla uczniów z województwa podkarpackiego (66%) niż śląskiego i zachodniopomorskiego (po 44%). Odsetek uczniów dla poszczególnych województw wskazujących na brak ofert pracy jako przyczynę braku aktywności na tym polu przedstawiony został na Rysunku 12.

Drugą istotną przyczyną w oczach uczniów był fakt braku odpowiednich znajomości – jest to mniejszy problem zdaniem uczniów szkół zawodowych (17%) niż z tych liceów ogólnokształcących, którzy najczęściej wśród wszystkich wskazywali tę kategorię (25%).

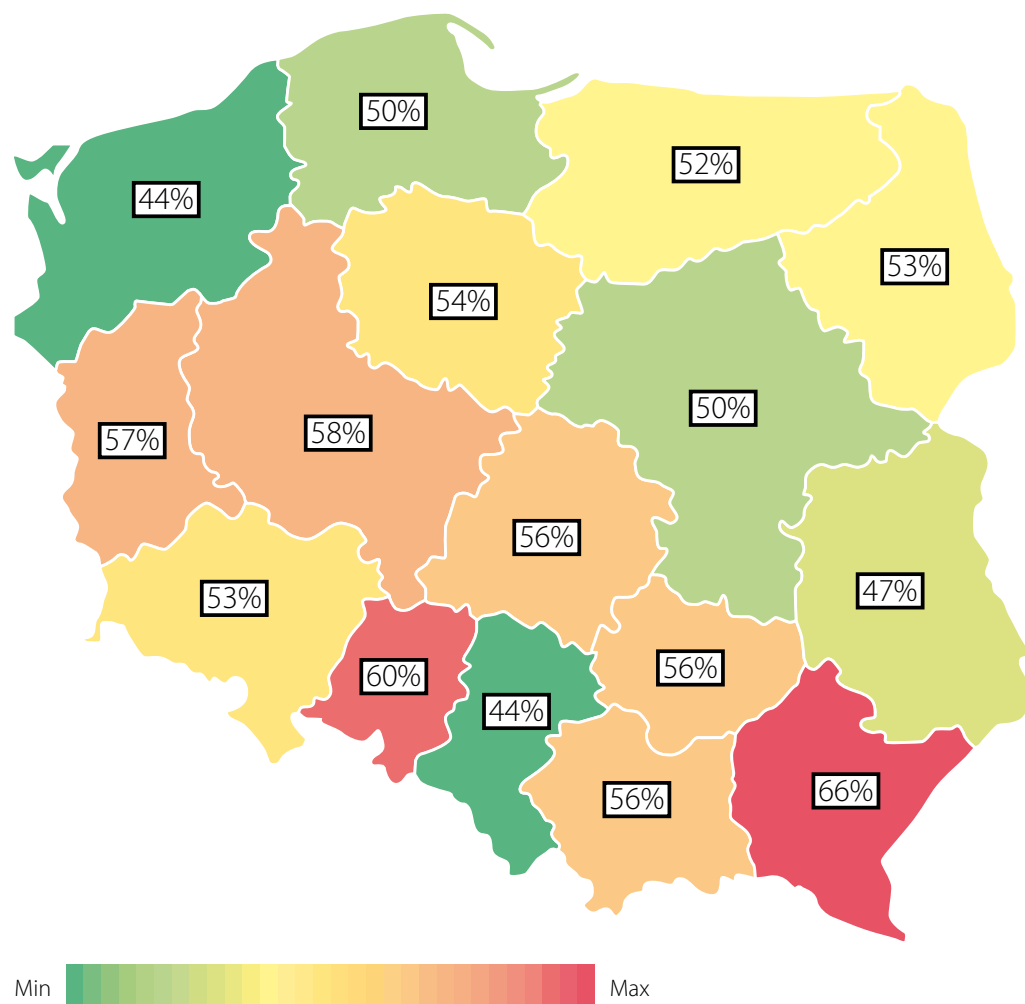
Brak doświadczenia był dla uczniów umiarkowaną przeszkodą na rynku pracy – wskazał na nią co 5 uczeń, który chciał pracować, ale nie podjął jeszcze pracy. Najmniejszy problem mieli z tym uczniowie szkół zawodowych i techników.

Warto podkreślić, że uczniowie nie zgłaszali rozbieżności pomiędzy swoimi aspiracjami płacowymi a oferowanym im przez pracodawców wynagrodzeniem. Płaca nie była częstą przeszkodą dla podjęcia pracy przez uczniów – wskazała na nią jedynie 7% wszystkich uczniów. Niemniej odsetek ten był znacznie wyższy dla uczniów szkół zawodowych (15%), niż z tych liceów ogólnokształcących, którzy najrzadziej zgłaszali ten powód jako przeszkodę (6%). Wyjaśnić to może fakt, że – jak wskazywano wyżej – praca, którą podejmowali uczniowie zawodówek częściej była związana z profilem ich wykształcenia i w większym stopniu traktowali ją jako możliwą pracę docelową, która będzie podstawą ich dochodu. W przypadku uczniów liceów praca dla ogromnej większości nie wpisywała się jeszcze w ich oczekiwania odnośnie wykonywanego zawodu, w związku z tym częściej mogła być traktowana jako czasowa i dorywcza.

Wśród innych powodów pozostawania bez pracy uczniowie wymieniali: brak wymaganych 18 lat, brak czasu (uczniowie liceów ogólnokształcących) i względy zdrowotne.

Rysunek 12.

Brak odpowiednich ofert pracy w okolicy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Jak wspomniano wyżej, większy odsetek osób zgłaszających problem zbyt niskich warunków płacowych wśród uczniów szkół zawodowych może wynikać z faktu, że uczniowie Ci w większym stopniu nastawieni są na poszukiwanie stałej pracy. Na taką przyczynę wskazuje także większy udział tej kategorii uczniów wśród poszukujących właśnie stałej pracy.

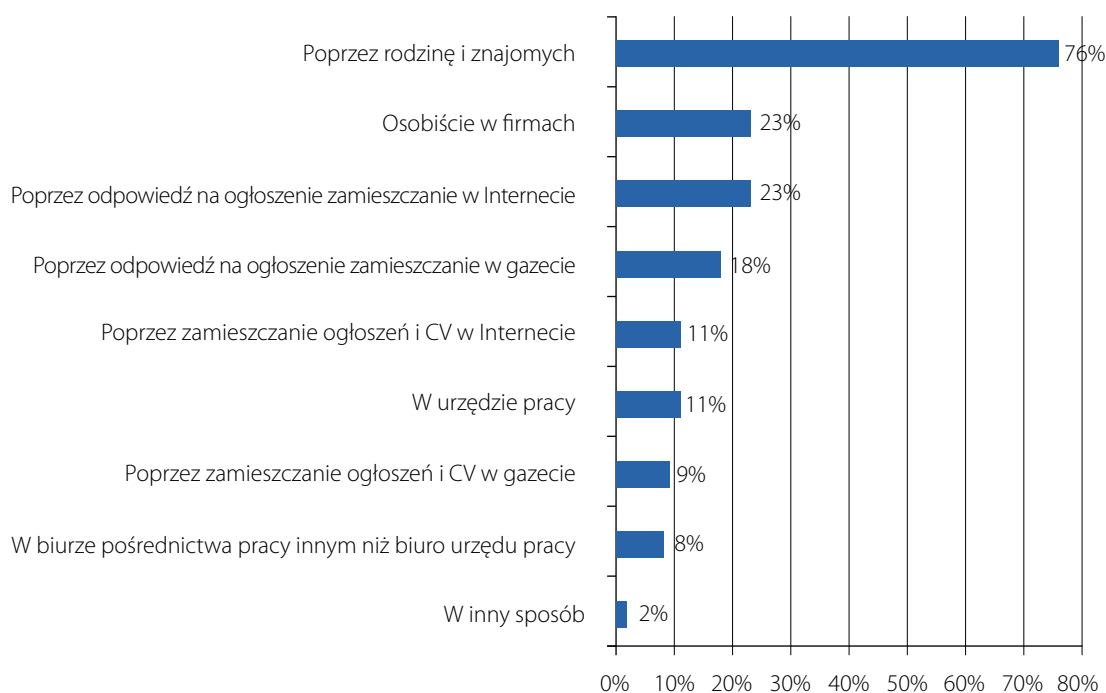
Wśród wszystkich uczniów stałej pracy szuka średnio co trzeci uczeń, natomiast dla szkół zawodowych odsetek ten jest wyższy i wynosi 41%. Najmniej takich osób jest wśród uczniów liceów ogólnokształcących (30%), a w pozostałych szkołach odsetek ten oscyluje on w granicach 36–37%.

Analizując sposoby poszukiwania pracy przez uczniów (por. Wykres 21), na pierwszy plan wysuwają się dwa wnioski:

1. Najlepszym sposobem na znalezienie pracy jest wykorzystywanie kontaktów i znajomości, czyli uruchomienie, nazwijmy to, indywidualnego kapitału społecznego. To rekomendacje są drogą do celu, o czym świadczy tak duża liczba wskazań na tę kategorię (76%).
2. Charakterystyczny jest niski poziom zaufania do skuteczności instytucjonalnych służb rynku pracy – poszukiwanie pracy poprzez urząd pracy wybrało zaledwie 11%, a inne biuro pośrednictwa pracy zaledwie 8%. Są to marginalne odsetki zważywszy na kluczowe znaczenie urzędów pracy w instytucjonalnym otoczeniu rynku pracy.

Wykres 21.

Sposoby poszukiwania pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Pewną alternatywą dla poszukiwania pracy na rynku jest stworzenie sobie samemu takiej możliwości poprzez rozpoczęcie działalności gospodarczej. Taka perspektywa jest wykrystalizowana jednak tylko dla niewielkiego odsetka uczniów – zdecydowanych na taką ścieżkę jest 11% uczniów. Częściej są to uczniowie uzyskujący już po ukończeniu obecnej szkoły uprawnienia zawodowe, czyli ze szkół zawodowych i techników (12–13%) oraz częściej widzą się w takiej formie zatrudnienia mężczyźni niż kobiety (15% do 8%).

Większość uczniów w tym momencie ich życia nie umie się jednak określić: duża część uczniów nie wyklucza takiej możliwości (38% udzieliło odpowiedzi trudno powiedzieć), a co czwarty skłania się ku takiej możliwości (raczej tak).

Uczniowie w ogromnej większości są natomiast zorientowani w ogóle na podjęcie pracy zarobkowej wkrótce (do 3 miesięcy) po ukończeniu obecnej szkoły. Taki zamiar zadeklarowało zdecydowanie najwięcej

kobiet kończących szkołę policealną – aż 3 na 4. Drugą grupą najczęściej deklarującą takie plany są mężczyźni kończący szkoły zawodowe – wśród nich 68%. Uczniowie liceów ogólnokształcących najrzadziej wskazywali na zamiar podjęcia pracy wkrótce po ukończeniu obecnej szkoły.

Tabela 15.

Zamiar podjęcia pracy wkrótce (do 3 miesięcy) po ukończeniu obecnej szkoły

		jeszcze nie wiem	tak	nie	już w tym momencie pracuję	ogółem
Zasadnicza szkoła zawodowa	kobieta	23%	63%	11%	3%	100%
	mężczyzna	18%	68%	10%	4%	100%
	Ogółem	19%	67%	10%	4%	100%
Liceum ogólnokształcące	kobieta	26%	55%	17%	2%	100%
	mężczyzna	25%	48%	25%	2%	100%
	Ogółem	26%	52%	20%	2%	100%
Liceum profilowane	kobieta	24%	64%	11%	1%	100%
	mężczyzna	27%	59%	12%	3%	100%
	Ogółem	25%	62%	11%	2%	100%
Technikum	kobieta	22%	67%	8%	3%	100%
	mężczyzna	21%	63%	12%	4%	100%
	Ogółem	21%	65%	10%	4%	100%
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	kobieta	15%	73%	5%	8%	100%
	mężczyzna	15%	65%	6%	14%	100%
	Ogółem	15%	70%	5%	10%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Wśród osób, które chcą pracować, preferowanym wymiarem czasu pracy jest pełen etat (65%). Ten wybór jest dominujący dla wszystkich kategorii. Niemniej, kobiety częściej niż mężczyźni są skłonne podjąć pracę na część etatu lub dorywczo (10% i 7% w stosunku do 5% dla mężczyzn w obu kategoriach). Wyraźnie rzadziej pełen etat preferują także uczniowie liceów ogólnokształcących (54% w stosunku do średniej 65%), na rzecz większego odsetka zainteresowanych pracą w niepełnym wymiarze godzin i dorywczo – odpowiednio 12% i 10% w stosunku np. do uczniów szkół zawodowych, gdzie odsetki wynoszą 4% na część etatu i 1,5% dorywczo. Prawdopodobnie wynika to z faktu, o czym wspomniano wcześniej, że w przypadku osób z wykształceniem zawodowym i technicznym częściej jest to praca docelowa.

Plany zawodowe uczniów

Uczniowie już w chwili obecnej są uczestnikami rynku pracy (blisko 60% pracowało zarobkowo w ostatnim roku), ale jest to interesująca grupa także z perspektywy długofalowych analiz podaży kwalifikacji na rynku. Dlatego istotne jest przyjrzenie się także planom zawodowym uczniów. Ważne jest ilu spośród nich jest zdecydowanych na podjęcie (obecnie bądź w przyszłości) pracy w zawodzie, którego uczy się w szkole, a ilu chce zmienić swoją profesję? Odpowiedź na to pytanie została przedstawiona poniżej.

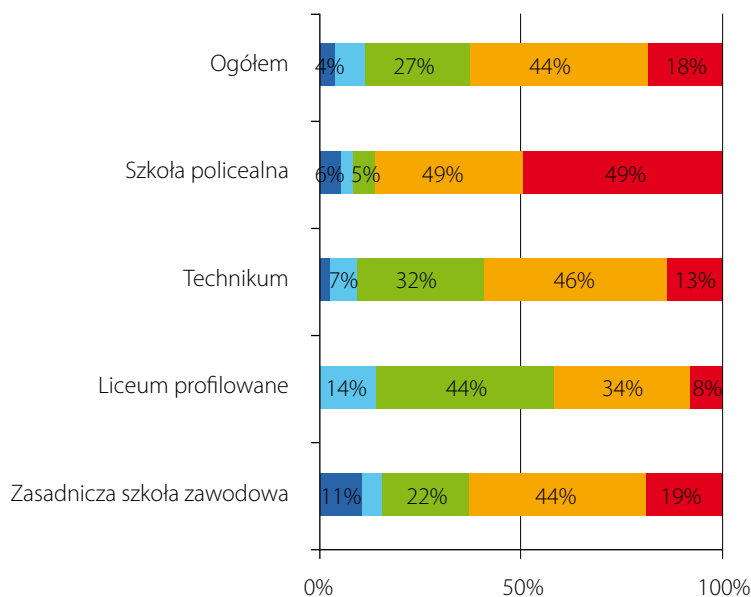
Wśród ogółu wszystkich badanych uczniów, czyli uwzględniając także uczniów liceów, 40% planuje podjąć pracę w zawodzie, którego uczy się w szkole. Odsetek mających odmienne plany jest ponad połowę mniejszy, jednak stanowią oni aż 22% ogółu badanych uczniów, czyli co piąty nie zamierza podjąć pracy w wyuczonym zawodzie. Uczniowie liceów ogólnokształcących, ze względu na ogólny profil ich obecnej nauki (niezależnie od profilowanych klas), w większości nie deklarowali swoich preferencji odnośnie pracy w zawodzie, więc kategoria ta została wyłączona w części dalszych analiz.

Wykres 22.

Czy teraz bądź w przyszłości będziesz stara(a) się podjąć pracę w zawodzie, którego uczysz się w szkole?

Opis wykresu

- Już teraz pracuję w zawodzie, którego uczę się w szkole
- Zdecydowanie nie
- Raczej nie
- Raczej tak
- Zdecydowanie tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Obecnie jeszcze niewielu uczniów wykonuje pracę w zawodzie, którego uczy się w szkole. Odsetek ten jest najwyższy dla uczniów szkół zawodowych – wynosi 11%, dla szkół ponadgimnazjalnych i techników wynosi odpowiednio 6% i 3%. Odsetek ten nieznacznie różni się dla mężczyzn i dla kobiet – odpowiednio 5% i 3%. Najczęściej pracę w zawodzie planują podjąć uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (łącznie 86% zdecydowanych i raczej zdecydowanych). Na drugim miejscu są osoby uczące się w zasadniczych szkołach zawodowych (61%) i technicach (59%), czyli w szkołach bezpośrednio przygotowujących do pracy w zawodzie. Warto natomiast zwrócić uwagę na duży odsetek wśród uczniów liceów profilowanych, którzy już teraz deklarują, że nie zdecydują się na pracę w zawodzie – częściej niż co drugi wskazał na taką odpowiedź (58% łącznie dla odpowiedzi „zdecydowanie” i „raczej nie”).

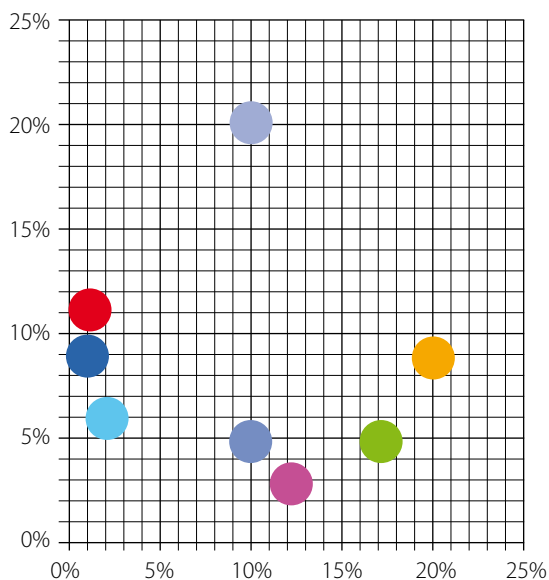
Zawody, w których uczniowie planują podjąć pracę

Trzon kierunków „kobięcych” stanowią dwie grupy zawodów: pierwsza to zawody humanistyczne (prawo, społeczne, kultura), a druga – związane ze zdrowiem. Relatywnie duży udział w wyborach kobiet stanowiły także grupy zawodów: specjaliści do spraw nauczania, z obszaru ekonomii i zarządzania oraz specjaliści nauk technicznych. Z kolei „męskie” wybory to w szczególności zawody techniczne, zarówno w grupie specjalistów, jak i średniego personelu.

Wśród wachlarza preferowanych przyszłych wyborów zawodowych warto wskazać na te najczęstsze: specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury to zdecydowanie częściej wybór kobiet – co piąta uczennica chce podjąć pracę w zawodzie z tej grupy, ale rzadziej niż co dziesiąty mężczyzna. Kobiety zdecydowanie częściej preferowały także zawody specjalistów z dziedziny zdrowia (17% w stosunku do 5% u mężczyzn) oraz specjalistów nauczania i wychowania (10% w stosunku do 3%). Z kolei aż dwa razy więcej mężczyzn niż kobiet planuje zasilić grono specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych (20% w stosunku do 10% kobiet) i jest to grupa zawodów dystansująca w liczbie wyborów pozostałe kierunki w przypadku mężczyzn. Dwie z trzech grup „średniego wyboru”, czyli oscylujących w okolicach 10% są również techniczne, a mianowicie: średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (11%) oraz specjaliści ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych (9%).

Wykres 23.

Planowane zawody, w których podejmą pracę w zróżnicowaniu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Analizując planowane wybory zawodowe w podziale na płeć, można wyciągnąć cztery najważniejsze wnioski:

1. Wybór zawodu jest wyraźnie skorelowany z płcią tzn. możemy wskazać grupy zawodów, które zdecydowanie chętniej są wybierane przez kobiety i takie, które są zdecydowanie bardziej popularne wśród mężczyzn. Wybory dokonywane przez grupy określone przez płeć raczej są komplementarne względem siebie niż podobne.
2. Wśród planowanych przez mężczyzn zawodów wyraźnie rysuje się profil techniczny. Istnieje jedna wyraźnie dominująca grupa – specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych, a uzupełniają go grupy: specjalistów ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz średniego personelu nauk fizycznych, chemicznych i technicznych.
3. Kobiety orientują swoje wybory zawodowe na kilka tradycyjnie już sfeminizowanych grup zawodów, ale na podstawie grupy dominującej profil możemy określić jako humanistyczny.
4. Wybory kobiet rozkładają się jednak na większą liczbę porównywalnych procentowo grup. W przedziale 10-20% znalazły się 4 grupy zawodów – do najczęściej wskazywanych należą specjaliści: prawa, dziedzin społecznych i kultury, zdrowia, nauczania i wychowania oraz ekonomicznych i zarządzania.

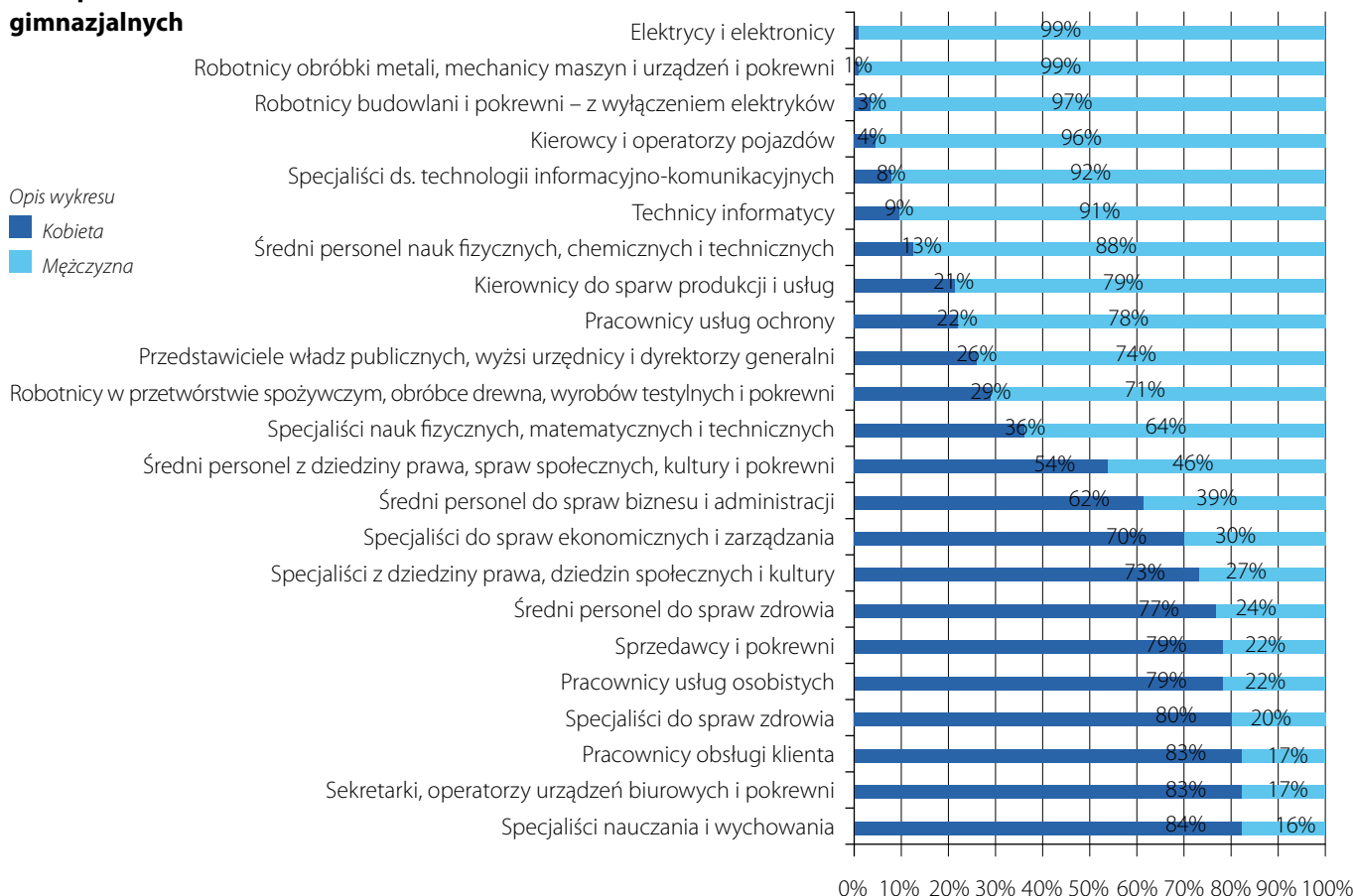
Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

- Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni
- Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
- Specjaliści do spraw zdrowia
- Specjaliści nauczania i wychowania
- Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania
- Specjaliści do spraw informacyjno-komunikacyjnych
- Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury
- Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych

Analiza podaży kompetencji w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Wykres 24.

Udział kobiet i mężczyzn w zawodach, w których chcą pracować

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKLe – badanie uczniów, 2010.

Na zależność między wybieranym zawodem i płcią można spojrzeć także z innej perspektywy – udziału osób obu płci w grupie wszystkich wybierających dany kierunek/zawód (por. Wykres 24). Dzięki temu możemy dostrzec, że istnieją zawody silnie sfeminizowane, np. sekretarki (83% kobiet), specjaliści do spraw zdrowia (80%), specjaliści nauczania (84%) czy specjaliści obsługi klienta (83%). Udział kobiet jest więc większy niż mężczyzn w kategorii specjalistów w ogóle, ale jednocześnie wynika to z ich zdecydowanej dominacji w kilku konkretnych grupach zawodów. Istnieją grupy specjalistów zmaskulinizowane w sposób ewidentny, np. specjaliści do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych (93% mężczyzn) oraz w stopniu umiarkowanym, jak specjaliści nauk technicznych, gdzie wśród zdecydowanych na ten zawód jest 59% mężczyzn i 41% kobiet.

Poza wspomnianymi specjalistami, istnieją także inne grupy zawodów zdominowane przez mężczyzn – taki charakter mają zawody w grupie robotników wykwalifikowanych (dla całej grupy odsetek mężczyzn wynosi 93%), monterów i operatorów maszyn (95%), czy robotników niewykwalifikowanych. Zawody w grupie robotników tradycyjnie są zdominowane przez mężczyzn, a jedną z kilku przyczyn na pewno są predyspozycje fizyczne, które często muszą posiadać osoby wykonujące prace w tych zawodach. Typowo męskimi zawodami są także zawody techniczne (technicy informatycy, elektrycy i elektronicy) oraz opierające się na naukach ścisłych (średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych).

To co nie powinno umknąć uwadze to fakt, że grupę, która wybrała najwyższą kategorię z klasyfikacji, czyli przedstawicieli władz publicznych, wyższych urzędników i dyrektorów generalnych w 74% stanowią mężczyźni. W przypadku uczniów trudno jest jednak wnioskować na tej podstawie o tym, czy faktycznie taka proporcja znajdzie odzwierciedlenie w ich przyszłej aktywności zawodowej. Niemniej już teraz warto to zauważyć, ponieważ świadczy to o ich aspiracjach i kształtowanych dla siebie rolach na rynku pracy.

Spis rysunków

Rysunek 1.	Cele główne i szczegółowe (obszary) badania uczniów szkół ponadgimnazjalnych	13
Rysunek 2.	Najrzadsze kierunki kształcenia (poniżej 100 absolwentów na rok)	20
Rysunek 3.	Aktywność edukacyjna uczniów szkół ponadgimnazjalnych – schemat kluczowych zagadnień	25
Rysunek 4.	Uczestnictwo w dodatkowych szkoleniach w podziale na województwa	28
Rysunek 5.	Procent uczniów deklarujących chęć dalszego kształcenia się bezpośrednio po ukończeniu obecnej szkoły	33
Rysunek 6.	Schemat analizy obszaru	40
Rysunek 7.	Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji (ze względu na płeć)	43
Rysunek 8.	Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji (ze względu na typ szkoły)	46
Rysunek 9.	Ocena posiadanych kompetencji a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tej kompetencji (ze względu na charakter szkoły – publiczna/niepubliczna)	51
Rysunek 10.	Procent wskazujących na potrzebę dodatkowych szkoleń przed rozpoczęciem pracy	55
Rysunek 11.	Kluczowe aspekty analizy aktywności zawodowej uczniów	60
Rysunek 12.	Brak odpowiednich ofert pracy w okolicy	61

Spis wykresów

Wykres 1.	Największe wzrosty procentowe liczby absolwentów poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych (rok 2009 do 2008)	21
Wykres 2.	Największe spadki procentowe liczby absolwentów poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych (rok 2009 do 2008)	22
Wykres 3.	Odsetek uczniów uczestniczących w dodatkowych szkoleniach ze względu na wielkość miejscowości, w której znajduje się szkoła (N=35712)	26
Wykres 4.	Odsetek uczniów uczestniczących w dodatkowych zajęciach względem wykształcenia rodziców (N=35712)	26
Wykres 5.	Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych w podziale na typ szkoły (%)	27
Wykres 6.	Odsetek uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych w podziale na typ szkoły i wykształcenie ojca.	27
Wykres 7.	Odsetek uczniów, którzy uczestniczyli w zajęciach dodatkowych ze względu na tematykę zajęć i typ szkoły	31
Wykres 8.	Odsetek uczniów deklarujących chęć dalszego kształcenia się względem typu szkoły (N=35712)	34
Wykres 9.	Odsetek uczniów deklarujących chęć dalszego kształcenia się względem wykształcenia ojca (N=35712)	31
Wykres 10.	Zawód, w którym uczeń zamierza kontynuować naukę w podziale na płeć	39
Wykres 11.	Potrzeba uzupełnienia kompetencji przed podjęciem pracy w podziale na typ szkoły	53
Wykres 12.	Tematyka szkoleń, których potrzebują uczniowie w podziale na płeć	54
Wykres 13.	Znajomość języków obcych. Odsetek respondentów wskazujących na znajomość danego języka w zróżnicowaniu ze względu na płeć (N=33160)	56
Wykres 14.	Średnie oceny dla 4 wymiarów znajomości najczęściej wskazywanych języków	56
Wykres 15.	Średnia znajomość języka angielskiego i niemieckiego w 4 wymiarach w podziale na typ szkoły	57 69

Spis ilustracji

Wykres 16.	Posiadanie prawa jazdy (N=35598) i innych certyfikatów (N=35613). Odsetki w podziale na płeć	58
Wykres 17.	Posiadanie prawa jazdy (N=35697). Odsetki w podziale na typ szkoły	59
Wykres 18.	Odsetki pracujących w ostatnim roku kobiet i mężczyzn z uwzględnieniem typu szkoły	60
Wykres 19.	W jakim stopniu podjęta praca była zgodna z kierunkiem kształcenia według typów szkół	61
Wykres 20.	Przyczyny nie znalezienia pracy	62
Wykres 21.	Sposoby szukania pracy	64
Wykres 22.	Czy teraz bądź w przyszłości będziesz starał(a) się podjąć pracę w zawodzie, którego uczysz się w szkole?	66
Wykres 23.	Planowane zawody, w których podejmą pracę w zróżnicowaniu na płeć	67
Wykres 24.	Udział kobiet i mężczyzn w zawodach, w których są pracować	68

Spis tabel

Tabela 1.	Liczba zbadanych szkół, oddziałów i liczba zrealizowanych ankiet w poszczególnych województwach	14
Tabela 2.	Charakterystyka próby	15
Tabela 3.	Liczba przebadanych uczniów w ramach każdego z typów szkół	15
Tabela 4.	Współczynniki skolaryzacji w szkołach ponadgimnazjalnych	18
Tabela 5.	Zawody, w jakich najczęściej kształci się w szkołach ponadgimnazjalnych	19
Tabela 6.	Zawody, w których kształci się największy odsetek kobiet i mężczyzn	20
Tabela 7.	Struktura wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym w poszczególnych regionach.	24
Tabela 8.	Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych ze względu na tematykę zajęć i płeć	30
Tabela 9.	Gdzie uczeń zamierza kontynuować naukę – podział ze względu na wykształcenie ojca	35
Tabela 10.	Gdzie uczeń zamierza kontynuować naukę – ze względu na typ szkoły i płeć	37
Tabela 11.	Planowany kierunek dalszego kształcenia w podziale na typ szkoły (N=17479)	38
Tabela 12.	Średnia ocena kompetencji i chęci wykonywania pracy w podziale na płeć	44
Tabela 13.	Ocena poziomu kompetencji i skłonności do ich wykorzystywania w praktyce w podziale na typ szkoły	50
Tabela 14.	Powód niepodejmowania pracy w podziale na typ szkoły ucznia	62
Tabela 15.	Zamiar podjęcia pracy wkrótce (do 3 miesięcy) po ukończeniu obecnej szkoły	65

Aneks

Tabela A1.

Zmiana liczby absolwentów szkół ponadgimnazjalnych posiadających określone kwalifikacje zawodowe ¹³

Zawód	Bieżący rok	Przeszły rok	Zmiana bezwzględna	Zmiana procentowa
Technik usług pocztowych i finansowych	101	58	43	74%
Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	113	66	47	71%
Technik archiwista	139	84	55	65%
Technik elektroradiolog	731	496	235	47%
Technik księgarstwa	113	78	35	45%
Dietetyk	189	137	52	38%
Opiekunka dziecięca	628	458	170	37%
Technik bezpieczeństwa i higieny pracy	16436	12176	4260	35%
Terapeuta zajęciowy	1024	777	247	32%
Opiekunka środowiskowa	277	214	63	29%
Technik organizacji reklamy	5886	4610	1276	28%
Technik prac biurowych	3470	2745	725	26%
Technik ochrony fizycznej osób i mienia	7086	5659	1427	25%
Technik rachunkowości	4935	3950	985	25%
Górnik eksploatacji podziemnej	1341	1077	264	25%
Technik masażysta	6273	5077	1196	24%
Technik administracji	30232	24516	5716	23%
Fototechnik	2798	2277	521	23%
Fotograf	371	302	69	23%
Ratownik medyczny	5791	4734	1057	22%
Technik pożarnictwa	533	439	94	21%
Opiekun medyczny	2931	2417	514	21%
Technik eksploatacji portów i terminali	210	176	34	19%
Betoniarz-zbrojarz	434	364	70	19%
Higienistka stomatologiczna	669	571	98	17%
Asystent operatora dźwięku	435	373	62	17%
Technik usług kosmetycznych	20469	17742	2727	15%
Technik farmaceutyczny	9701	8450	1251	15%
Protetyk słuchu	294	258	36	14%
Animator kultury	597	526	71	13%
Aktor scen muzycznych	741	657	84	13%
Technik obsługi turystycznej	11566	10310	1256	12%
Technik nawigator morski	727	651	76	12%
Technik urządzeń sanitarnych	2200	1982	218	11%
Technik spedytor	3103	2802	301	11%
Lakiernik	2012	1826	186	10%
Technik cyfrowych procesów graficznych	1104	1006	98	10%
Technik technologii chemicznej	621	568	53	9%

¹³ W tabeli zostały uwzględnione jedynie te zawody, których w roku bieżącym uczy się ponad 100 osób.

Zawód	Bieżący rok	Przeszły rok	Zmiana bezwzględna	Zmiana procentowa
Technik geodeta	6567	6012	555	9%
Technik logistyk	22685	20812	1873	9%
Technik wiertnik	244	224	20	9%
Technik żeglugi śródlądowej	261	240	21	9%
Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej	680	630	50	8%
Technik dentystyczny	1392	1291	101	8%
Technik budownictwa	35938	33349	2589	8%
Technik górnictwa podziemnego	4733	4406	327	7%
Nauczanie początkowe z wychowaniem przedszkolnym	374	349	25	7%
Technik usług fryzjerskich	18618	17416	1202	7%
Monter mechatronik	772	724	48	7%
Technik pojazdów samochodowych	16027	15056	971	6%
Technik górnictwa otworowego	201	189	12	6%
Malarz-tapeciarz	2164	2036	128	6%
Technik elektryk	12519	11806	713	6%
Kucharz	15479	14616	863	6%
Fryzjer	23915	22603	1312	6%
Asystent osoby niepełnosprawnej	500	474	26	5%
Mechanik pojazdów samochodowych	38087	36181	1906	5%
Kucharz małej gastronomii	27244	25975	1269	5%
Technik górnictwa odkrywkowego	130	125	5	4%
Pracownik socjalny	1513	1455	58	4%
Elektromechanik pojazdów samochodowych	6218	5981	237	4%
Technik drogownictwa	2960	2848	112	4%
Drukarz	190	183	7	4%
Muzyk	44125	42631	1494	4%
Plastyk	8765	8478	287	3%
Technik informatyk	75323	72945	2378	3%
Technik weterynarii	2063	2000	63	3%
Błacharz samochodowy	2577	2509	68	3%
Technik architektury krajobrazu	15813	15430	383	2%
Technik pszczelarz	129	126	3	2%
Technik analityk	1842	1809	33	2%
Dekarz	174	171	3	2%
Technik ortopeda	306	301	5	2%
Cukiernik	7682	7559	123	2%
Technik hodowca koni	1181	1163	18	2%
Technik handlowiec	19795	19533	262	1%
Monter izolacji budowlanych	170	168	2	1%
Sprzedawca	19751	19562	189	1%
Florysta	213	211	2	1%
Opiekun w domu pomocy społecznej	1375	1364	11	1%
Elektroniczny	133	132	1	1%
Mechanik-monter maszyn i urządzeń	2588	2571	17	1%
Piekarz	3888	3867	21	1%
Ogrodnik	1347	1340	7	1%
Kelner	4670	4647	23	0%
Technik organizacji usług gastronomicznych	16063	15997	66	0%
Introligator	275	275	0	0%

Zawód	Bieżący rok	Przeszły rok	Zmiana bezwzględna	Zmiana procentowa
Mechatronicy	145	145	0	0%
Technik geolog	140	140	0	0%
Monter-elektronik	1598	1602	-4	0%
Elektryk	5656	5674	-18	0%
Technik mechanik	38122	38283	-161	0%
Elektromechanik	2478	2489	-11	0%
Technik mechanizacji rolnictwa	5588	5650	-62	-1%
Technik rolnik	13210	13357	-147	-1%
Technik mechatronik	12534	12679	-145	-1%
Tancerz	875	886	-11	-1%
Asystentka stomatologiczna	1063	1082	-19	-2%
Technik teleinformatyk	5394	5493	-99	-2%
Technik mechanik lotniczy	694	707	-13	-2%
Technik technologii odzieży	2502	2554	-52	-2%
Technik awionik	283	289	-6	-2%
Posadzkarz	1653	1696	-43	-3%
Technik technologii żywności	5964	6120	-156	-3%
Technik agrobiznesu	9816	10087	-271	-3%
Technik dróg i mostów kolejowych	100	103	-3	-3%
Technik technologii drewna	2164	2230	-66	-3%
Stolarz	7660	7904	-244	-3%
Monter instalacji i urządzeń sanitarnych	4486	4629	-143	-3%
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	30157	31189	-1032	-3%
Technik hotelarstwa	41275	42806	-1531	-4%
Błacharz	106	110	-4	-4%
Technik budownictwa okrętowego	126	132	-6	-5%
Technik ekonomista	61746	65039	-3293	-5%
Rolnik	2093	2206	-113	-5%
Technik leśnik	3621	3828	-207	-5%
Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	3462	3686	-224	-6%
Technik ochrony środowiska	5748	6132	-384	-6%
Ślusarz	7117	7615	-498	-7%
Technik inżynierii środowiska i melioracji	628	672	-44	-7%
Krawiec	727	779	-52	-7%
Rzeźnik-wędliniarz	669	720	-51	-7%
Technik optyk	514	556	-42	-8%
Technik elektronik	18476	20015	-1539	-8%
Technik ogrodnik	1643	1790	-147	-8%
Murarz	8403	9294	-891	-10%
Cieśla	199	221	-22	-10%
Technik telekomunikacji	1266	1406	-140	-10%
Tapicer	1086	1210	-124	-10%
Operator obrabiarek skrawających	2232	2505	-273	-11%
Technik usług pocztowych i telekomunikacyjnych	271	305	-34	-11%
Technik poligraf	1385	1566	-181	-12%
Monter kadłubów okrętowych	158	187	-29	-16%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Tabela A2.

Gdzie będzie kontynuowana nauka a typ obecnej szkoły

Gdzie będzie się starać kontynuować naukę	Typ obecnej szkoły					
	Zasadnicza szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	Ogółem
Jeszcze nie wiem	35%	10%	23%	32%	43%	21%
Technikum	41%	0%	0%	1%	0%	5%
Liceum ogólnokształcące	12%	0%	0%	0%	0%	2%
Liceum profilowane	2%	0%	1%	0%	0%	0%
Szkoła policealna	2%	3%	12%	2%	3%	3%
Studia dzienne	3%	75%	32%	31%	20%	50%
Studia wieczorowe	1%	1%	2%	2%	3%	2%
Studia zaoczne (weekendowe)	7%	13%	36%	35%	32%	20%

Tabela A3.

Odsetek kobiet i mężczyzn w zawodach planowanych przez uczniów (ISCO 40)

		Płeć		
		kobieta	mężczyzna	Ogółem
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni	Liczebność w próbie	69	304	373
	% z zawodu	18,5%	81,5%	100,0%
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	Liczebność w próbie	1361	1952	3313
	% z zawodu	41,1%	58,9%	100,0%
Specjaliści do spraw zdrowia	Liczebność w próbie	1921	487	2408
	% z zawodu	79,8%	20,2%	100,0%
Specjaliści nauczania i wychowania	Liczebność w próbie	991	196	1187
	% z zawodu	83,5%	16,5%	100,0%
Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania	Liczebność w próbie	1596	702	2298
	% z zawodu	69,5%	30,5%	100,0%
Specjaliści do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych	Liczebność w próbie	54	677	731
	% z zawodu	7,4%	92,6%	100,0%
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury	Liczebność w próbie	2275	795	3070
	% z zawodu	74,1%	25,9%	100,0%
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	Liczebność w próbie	64	712	776
	% z zawodu	8,2%	91,8%	100,0%
Średni personel do spraw zdrowia	Liczebność w próbie	291	128	419
	% z zawodu	69,5%	30,5%	100,0%
Średni personel do spraw biznesu i administracji	Liczebność w próbie	351	215	566
	% z zawodu	62,0%	38,0%	100,0%
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	Liczebność w próbie	187	140	327
	% z zawodu	57,2%	42,8%	100,0%
Technicy informatycy	Liczebność w próbie	8	86	94
	% z zawodu	8,5%	91,5%	100,0%
Sekretarki, operatorzy urzędzeń biurowych i pokrewni	Liczebność w próbie	42	6	48
	% z zawodu	87,5%	12,5%	100,0%
Pracownicy obsługi klienta	Liczebność w próbie	46	13	59
	% z zawodu	78,0%	22,0%	100,0%
Pracownicy usług osobistych	Liczebność w próbie	624	173	797
	% z zawodu	78,3%	21,7%	100,0%
Sprzedawcy i pokrewni	Liczebność w próbie	107	14	121
	% z zawodu	88,4%	11,6%	100,0%
Pracownicy usług ochrony	Liczebność w próbie	32	134	166
	% z zawodu	19,3%	80,7%	100,0%
Robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków	Liczebność w próbie	4	127	131
	% z zawodu	3,1%	96,9%	100,0%
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	Liczebność w próbie	4	241	245
	% z zawodu	1,6%	98,4%	100,0%
Elektrycy i elektronicy	Liczebność w próbie	0	35	35
	% z zawodu	,0%	100,0%	100,0%
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	Liczebność w próbie	30	90	120
	% z zawodu	25,0%	75,0%	100,0%
Kierowcy i operatorzy pojazdów	Liczebność w próbie	3	46	49
	% z zawodu	6,1%	93,9%	100,0%

Uwaga: grupy zawodów, dla których liczebność wskazań nie przekraczała 20, zostały pominięte w tabeli.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Oświatowej (SIO).

Tabela A4.

Odsetek planujących dalszą edukację w podziale na jej formy i województwo

Województwo	Gdzie będzie starać się kontynuować naukę?							
	studia dzienne	jeszcze nie wiem	studia zaoczne (weekendowe)	technikum	szkoła policjalna	liceum ogólno- kształcące	studia wieczorowe	liceum profilowane
Dolnośląskie	50%	19%	21%	6%	3%	2%	1%	0%
Kujawsko-pomorskie	47%	20%	19%	9%	4%	3%	1%	0%
Lubelskie	57%	21%	17%	2%	3%	1%	2%	0%
Lubuskie	51%	24%	14%	7%	3%	2%	1%	1%
Łódzkie	54%	18%	21%	4%	2%	0%	2%	0%
Małopolskie	45%	24%	25%	3%	2%	1%	2%	0%
Mazowieckie	50%	17%	26%	5%	2%	1%	2%	0%
Opolskie	51%	23%	17%	5%	3%	2%	1%	0%
Podkarpackie	49%	27%	18%	4%	4%	1%	2%	0%
Podlaskie	56%	19%	19%	5%	2%	1%	1%	0%
Pomorskie	46%	20%	22%	8%	3%	2%	2%	1%
Śląskie	48%	23%	19%	6%	4%	1%	2%	0%
Świętokrzyskie	51%	19%	22%	5%	2%	1%	1%	0%
Warmińsko-mazurskie	52%	19%	18%	7%	3%	3%	2%	1%
Wielkopolskie	43%	21%	27%	7%	3%	2%	1%	0%
Zachodniopomorskie	53%	20%	16%	4%	2%	4%	2%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A5.

Ocena poziomu kompetencji w podziale na płeć

	M1. Płeć					
	kobieta		mężczyzna		Ogółem	
	Średnia	Odchylenie standardowe	Średnia	Odchylenie standardowe	Średnia	Odchylenie standardowe
1. wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków	3,40	,799	3,43	,875	3,41	,835
1.1. szybkie streszczanie dużej ilości tekstu	3,08	,926	2,93	,985	3,01	,957
1.2. logiczne myślenie, analiza faktów	3,49	,872	3,69	,899	3,58	,890
1.3. ciągle uczenie się nowych rzeczy	3,56	,882	3,56	,916	3,56	,898
2. obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych	1,97	1,024	3,26	1,154	2,57	1,262
3. wykonywanie obliczeń	3,03	1,143	3,14	1,135	3,08	1,141
3.1. wykonywanie prostych rachunków	3,68	1,086	3,74	1,079	3,71	1,083
3.2. wykonywanie zaawansowanych obliczeń matematycznych	2,38	1,149	2,56	1,200	2,47	1,176
4. obsługa komputera i wykorzystanie internetu	3,97	,908	4,24	,880	4,09	,905
4.1. podstawowa znajomość pakietu typu MS Office	3,51	1,120	3,80	1,080	3,64	1,111
4.2. znajomość specjalistycznych programów, umiejętność pisania programów czy tworzenia stron internetowych	2,17	1,095	2,59	1,221	2,37	1,174
4.3. wykorzystanie internetu: przeszukiwanie stron internetowych, obsługa poczty elektronicznej	4,31	,896	4,31	,932	4,31	,913
5. zdolności artystyczne i twórcze	3,28	1,223	2,80	1,268	3,06	1,267
6. sprawność fizyczna	3,57	1,065	4,02	1,018	3,78	1,067
7. samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy (rozplanowanie i terminowa realizacja działań, skuteczność w dążeniu do celu)	3,73	,931	3,61	,955	3,68	,944
7.1. samodzielne podejmowanie decyzji	3,95	,851	3,93	,839	3,94	,846
7.2. przedsiębiorczość i przejawianie inicjatywy	3,39	,949	3,42	,966	3,41	,957
7.3. kreatywność (bycie innowacyjnym, wymyślanie nowych rozwiązań)	3,62	,955	3,62	,970	3,62	,962
7.4. odporność na stres	3,09	1,117	3,55	1,065	3,30	1,117
7.5. terminowa realizacja zaplanowanych działań	3,72	,949	3,61	,984	3,67	,967
8. kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania	4,12	,807	3,94	,874	4,03	,844
8.1. współpraca w grupie	4,07	,820	3,94	,865	4,01	,844
8.2. łatwe nawiązywanie kontaktów	4,07	,914	3,88	,965	3,98	,943
8.3. bycie komunikatywnym i jasne przekazywanie myśli	3,87	,875	3,70	,918	3,79	,899
8.4. rozwiązywanie konfliktów pomiędzy ludźmi	3,73	,915	3,49	1,001	3,62	,963
9. organizowanie i prowadzenie prac biurowych	3,28	1,005	3,02	1,032	3,15	1,026

	M1. Płeć					
	kobieta		mężczyzna		Ogółem	
	Średnia	Odchylenie standardowe	Średnia	Odchylenie standardowe	Średnia	Odchylenie standardowe
10. zdolności kierownicze i organizacja pracy innych	3,46	1,053	3,51	1,046	3,48	1,050
10.1 przydzielanie zadań innym osobom	3,62	1,022	3,67	1,015	3,64	1,019
10.2. koordynowanie pracy innych osób	3,50	1,015	3,55	1,019	3,52	1,017
10.3. dyscyplinowanie innych osób – przywoływanie ich do porządku.	3,46	1,085	3,50	1,078	3,48	1,082
11. dyspozycyjność	3,82	,907	3,80	,948	3,81	,926
11.1. częste wyjazdy	3,70	1,114	3,84	1,095	3,77	1,107
11.2. elastyczny czas pracy (bez stałych godzin pracy)	3,36	1,196	3,65	1,167	3,50	1,191

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A6.

Ocena poziomu klas kompetencji w podziale na wielkość miejscowości, w której jest szkoła

Klasa wielkości miejscowości	Średnia ocena kompetencji										
	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych	Wykonywanie obliczeń	Obsługa komputera i wykorzystanie internetu	Zdolności artystyczne i twórcze	Sprawność fizyczna	Samorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, (rozplanowanie i terminowa realizacja działań, skuteczność w dążeniu do celu)	Kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych	Zdolności kierownicze i organizacja pracy innych	Dyspozycyjność
Wieś	3,25	2,60	2,82	3,97	2,99	3,82	3,59	3,99	3,07	3,40	3,77
Miasta do 10 tys.	3,34	2,58	2,96	4,01	3,04	3,83	3,67	4,04	3,08	3,42	3,76
Miasta 10-19 tys.	3,34	2,62	3,12	4,07	3,02	3,77	3,61	4,01	3,17	3,45	3,77
Miasta 20-49 tys.	3,40	2,57	3,11	4,09	3,02	3,78	3,67	4,05	3,16	3,47	3,83
Miasta 50-99 tys.	3,42	2,50	3,03	4,12	3,06	3,80	3,68	4,06	3,17	3,50	3,84
Miasta 100-199 tys.	3,42	2,58	3,07	4,11	3,08	3,78	3,70	4,01	3,13	3,48	3,81
Miasta 200-499 tys.	3,47	2,61	3,13	4,11	3,08	3,77	3,71	4,04	3,17	3,54	3,84
Miasta ponad 500 tys.	3,56	2,60	3,20	4,14	3,12	3,77	3,73	4,02	3,19	3,53	3,75
Warszawa	3,52	2,32	3,12	4,08	3,24	3,66	3,68	4,01	3,14	3,52	3,78
Ogółem	3,41	2,58	3,08	4,09	3,05	3,78	3,67	4,03	3,15	3,48	3,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A7.

Ocena poziomu klas kompetencji w podziale na województwa

Województwo	Średnia ocena kompetencji										
	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych	Wykonywanie obliczeń	Obsługa komputera i wykorzystanie internetu	Zdolności artystyczne i twórcze	Sprawność fizyczna	Samorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, (rozplanowanie i terminowa realizacja działań, skuteczność w dążeniu do celu)	Kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych	Zdolności kierownicze i organizacja pracy innych	Dyspozycyjność
Dolnośląskie	3,5	2,56	3,08	4,17	3,1	3,82	3,74	4,06	3,12	3,47	3,85
Kujawsko-pomorskie	3,43	2,52	3,02	4,08	3,14	3,73	3,69	4,03	3,22	3,53	3,83
Lubelskie	3,42	2,5	2,99	4,03	3	3,79	3,66	4,04	3,1	3,43	3,79
Lubuskie	3,45	2,55	3,05	4,13	3,08	3,74	3,7	4,08	3,14	3,48	3,82
Łódzkie	3,41	2,56	3,08	4,08	3,04	3,75	3,66	3,99	3,19	3,46	3,72
Małopolskie	3,41	2,6	3,14	4,07	3,09	3,84	3,7	4,06	3,14	3,5	3,8
Mazowieckie	3,45	2,53	3,12	4,11	3,05	3,74	3,69	4,03	3,16	3,53	3,81
Opolskie	3,36	2,58	3,05	4,07	3,07	3,74	3,64	4	3,11	3,44	3,77
Podkarpackie	3,37	2,55	2,99	4,01	2,98	3,84	3,6	4,01	3,09	3,42	3,79
Podlaskie	3,42	2,62	3,12	4,15	3,04	3,84	3,66	4,05	3,15	3,5	3,83
Pomorskie	3,37	2,69	3,12	4,05	3,06	3,78	3,64	4	3,13	3,47	3,79
Śląskie	3,37	2,53	3,05	4,15	3,08	3,78	3,67	4,02	3,2	3,47	3,82
Świętokrzyskie	3,44	2,62	3,16	4,13	3,02	3,88	3,7	4,06	3,23	3,55	3,85
Warmińsko-mazurskie	3,37	2,55	3,13	4,07	3,01	3,73	3,68	4,03	3,15	3,52	3,8
Wielkopolskie	3,38	2,54	2,99	4,11	3,05	3,73	3,67	4,01	3,15	3,46	3,83
Zachodniopomorskie	3,46	2,71	3,24	4,07	3,1	3,73	3,71	4,03	3,19	3,55	3,82
Ogółem	3,41	2,58	3,08	4,09	3,05	3,78	3,67	4,03	3,15	3,48	3,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A8.

Ocena poziomu klas kompetencji ze względu na wykształcenie ojca

Poziom wykształcenia ojca	Średnia ocena kompetencji										
	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych	Wykonywanie obliczeń	Obsługa komputera i wykorzystanie internetu	Zdolności artystyczne i twórcze	Sprawność fizyczna	Samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, (rozplanowanie i terminowa realizacja działań, skuteczność w dążeniu do celu)	Kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych	Zdolności kierownicze i organizacja pracy innych	Dyspozycyjność
Podstawowe	3,23	2,4	2,96	3,84	2,88	3,71	3,55	3,93	3,07	3,27	3,74
Zawodowe	3,32	2,54	3,02	4,05	2,99	3,76	3,63	4,02	3,11	3,42	3,8
Średnie	3,46	2,64	3,1	4,16	3,06	3,81	3,72	4,06	3,21	3,54	3,84
Wyższe	3,65	2,61	3,29	4,17	3,25	3,79	3,8	4,07	3,24	3,66	3,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela 9A.

Ocena kompetencji w układzie szczegółowym w podziale na typy szkół

	Średnia ocena kompetencji						
	Typ szkoły						
	Zasadnicza szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	Ogółem	
1_wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków	3,14	3,53	3,32	3,33	3,53	3,41	
szybkie streszczanie dużej ilości tekstu	2,78	3,13	2,92	2,91	3,21	3,01	
logiczne myślenie, analiza faktów	3,32	3,70	3,38	3,52	3,66	3,58	
ciągłe uczenie się nowych rzeczy	3,53	3,59	3,40	3,52	3,69	3,56	
2_obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych	3,11	2,31	2,35	2,81	2,47	2,58	
3_wykonywanie obliczeń	2,86	3,19	2,83	3,03	3,04	3,08	
wykonywanie prostych rachunków	3,31	3,87	3,45	3,64	3,66	3,71	
wykonywanie zaawansowanych obliczeń matematycznych	2,37	2,56	2,24	2,38	2,35	2,47	
4_obsługa komputera i wykorzystanie internetu	4,01	4,06	4,15	4,18	4,00	4,09	
podstawowa znajomość pakietu typu MS Office	3,24	3,70	3,59	3,74	3,59	3,64	
znajomość specjalistycznych programów, umiejętność pisania programów czy tworzenia stron internetowych	2,58	2,26	2,53	2,47	2,15	2,37	
wykorzystanie internetu: przeszukiwanie stron internetowych, obsługa poczty elektronicznej	3,94	4,41	4,34	4,31	4,19	4,31	
5_zdolności artystyczne i twórcze	2,93	3,14	3,06	2,96	3,11	3,05	
6_sprawność fizyczna	3,95	3,69	3,80	3,86	3,81	3,78	
7_samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, (rozplanowanie i terminowa realizacja działań, skuteczność w dążeniu do celu)	3,44	3,75	3,57	3,65	3,78	3,67	
samodzielne podejmowanie decyzji	3,84	3,96	3,95	3,93	3,93	3,94	
przedsiębiorczość i przejawianie inicjatywy	3,14	3,49	3,32	3,38	3,46	3,40	
kreatywność (bycie innowacyjnym, wymyślanie nowych rozwiązań)	3,34	3,73	3,55	3,56	3,59	3,62	
odporność na stres	3,38	3,27	3,23	3,33	3,45	3,30	
terminowa realizacja zaplanowanych działań	3,53	3,68	3,57	3,70	3,83	3,67	
8_kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania	3,93	4,06	4,05	4,03	4,08	4,03	
współpraca w grupie	3,96	4,00	4,06	4,04	4,08	4,01	
łatwe nawiązywanie kontaktów	3,94	3,98	4,09	3,98	4,03	3,98	
bycie komunikatywnym i jasne przekazywanie myśli	3,60	3,85	3,83	3,76	3,84	3,79	
rozwiązywanie konfliktów pomiędzy ludźmi	3,47	3,68	3,63	3,58	3,60	3,62	
9_organizowanie i prowadzenie prac biurowych	2,79	3,22	3,17	3,20	3,16	3,15	
10_zdolności kierownicze i organizacja pracy innych	3,26	3,56	3,40	3,48	3,36	3,48	
przydzielanie zadań innym osobom	3,49	3,70	3,57	3,63	3,52	3,64	
koordynowanie pracy innych osób	3,35	3,59	3,46	3,50	3,43	3,52	
dyscyplinowanie innych osób – przywoływanie ich do porządku	3,41	3,51	3,47	3,47	3,40	3,48	
11_dyspozycyjność	3,59	3,81	3,78	3,88	3,97	3,81	
częste wyjazdy	3,80	3,74	3,83	3,80	3,60	3,77	
elastyczny czas pracy (bez stałych godzin pracy)	3,54	3,49	3,46	3,50	3,41	3,50	

Tabela 10A.

Ocena poziomu klas kompetencji w podziale na zawody/specjalizacje (ISCO) z wybranych typów szkół (bez liceów)

Zawód/specjalizacja	Średnia ocena kompetencji										
	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń technicznych	Wykonywanie obliczeń	Obsługa komputera i wykorzystanie internetu	Zdolności artystyczne i twórcze	Sprawność fizyczna	Samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, (rozplanowanie i terminowa realizacja działań, skuteczność w dążeniu do celu)	Kontakty z innymi ludźmi, z którymi wspólnie wykonuje się zadania	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych	Zdolności kierownicze i organizacja pracy innych	Dyspozycyjność
Specjaliści	3,35	3,59	3,09	4,31	2,91	4,33	4,09	4,19	3,09	3,81	3,94
Technicy i inny średni personel	3,46	2,49	3,13	4,11	3,07	3,75	3,71	4,05	3,22	3,52	3,84
Pracownicy biurowi	3,25	2	3,23	3,96	2,87	3,44	3,45	3,85	3,34	3,4	3,6
Pracownicy usług i sprzedawcy	3,19	2,31	2,77	3,98	3,16	3,77	3,46	4,07	2,85	3,24	3,62
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	2,73	2,36	2,27	3,09	2,18	3,2	3	2,82	2,36	2,4	2,82
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	3,12	3,47	2,84	4,05	2,8	4,05	3,48	3,9	2,72	3,29	3,64
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	3,1	3,05	3	4,11	3,25	4,1	3,35	4,1	3,05	3,2	3,6

Uwaga: w zestawieniu pominięto kategorię „Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy” ze względu na niewielką liczebność.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela 11A.

Ocena poziomu klas kompetencji w podziale na planowane zawody/specjalizacje (ISCO)
z wybranych typów szkół (bez liceów)

Zawód/specjalizacja	Średnia ocena kompetencji								
	Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	Specjaliści	Technicy i inny średni personel	Pracownicy biurowi	Pracownicy usług i sprzedawcy	Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	Pracownicy przy pracach prostych
Wyszukiwanie i analiza informacji	3,6	3,6	3,4	3,4	3,2	3,3	3,2	3,4	3,8
Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń	3	2,4	2,9	2	2,4	3,4	3,5	3,4	2,8
Wykonywanie obliczeń	3,2	3,2	2,9	2,9	2,7	3,4	2,9	2,6	2,6
Komputer i internet	4,3	4,2	4,2	4	4	3,7	4	4,2	3,8
Zdolności artystyczne i twórcze	2,9	3,2	3,1	3,1	3,3	2,3	2,9	2,7	3
Sprawność fizyczna	4,4	3,7	4,1	3,6	3,9	4,1	4,1	4,1	4
Samorganizacja pracy i inicjatywa	3,9	3,9	3,8	3,7	3,5	3,7	3,6	3,6	3,6
Kontakty z innymi ludźmi	4,2	4,1	4,1	4,2	4,1	3,7	4	3,9	4
Prace biurowe	3	3,3	3,1	3,4	2,9	3	2,7	3	3,5
Kierowanie i organizacja prac	3,8	3,6	3,5	3,5	3,3	3,5	3,4	3,5	4
Dyspozycyjność	4,1	3,9	3,9	4	3,7	3,5	3,7	3,6	3,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A12.

Sredni poziom znajomości języka angielskiego i niemieckiego w podziale na typ szkoły

Znajomość języków obcych	Typ szkoły	czytanie	pisanie	mówienie	rozumienie ze słuchu
Angielski	Zasadnicza szkoła zawodowa	3,53	3,24	3,34	3,30
	Liceum ogólnokształcące	4,32	3,87	3,84	3,83
	Liceum profilowane	3,93	3,50	3,48	3,34
	Technikum	3,89	3,50	3,47	3,43
	Szkoła ponadgimnazjalna	4,07	3,65	3,64	3,71
	Ogółem	4,09	3,69	3,66	3,64
Niemiecki	Zasadnicza szkoła zawodowa	3,28	3,04	3,06	2,91
	Liceum ogólnokształcące	3,22	2,86	2,78	2,63
	Liceum profilowane	3,11	2,86	2,81	2,51
	Technikum	3,15	2,84	2,77	2,53
	Szkoła ponadgimnazjalna	3,42	3,05	3,01	2,87
	Ogółem	3,21	2,87	2,80	2,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A13.

Znajomość języków obcych w podziale na województwa

Województwo	angielski	niemiecki	francuski	rosyjski	włoski	hiszpański
	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu
Dolnośląskie	94%	74%	9%	6%	1%	3%
Kujawsko-pomorskie	97%	59%	15%	18%	1%	2%
Lubelskie	97%	48%	7%	35%	2%	6%
Lubuskie	89%	80%	9%	5%	1%	2%
Łódzkie	94%	65%	11%	14%	1%	4%
Małopolskie	98%	70%	10%	8%	4%	3%
Mazowieckie	97%	53%	17%	27%	4%	3%
Opolskie	96%	78%	8%	5%	1%	2%
Podkarpackie	97%	71%	9%	12%	1%	3%
Podlaskie	97%	52%	6%	37%	1%	2%
Pomorskie	97%	64%	8%	12%	1%	3%
Śląskie	97%	63%	17%	9%	3%	3%
Świętokrzyskie	97%	61%	7%	23%	3%	5%
Warmińsko-mazurskie	94%	68%	5%	17%	2%	2%
Wielkopolskie	91%	79%	9%	8%	2%	2%
Zachodniopomorskie	93%	75%	5%	5%	1%	2%

Procenty nie sumują się do 100%, ponieważ możliwe było wskazanie wielu języków.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A14.

Tematyka szkoleń uznawanych za potrzebne przed rozpoczęciem pracy w podziale na płeć uczniów

Tematyka szkoleń	kobieta	mężczyzna	Ogółem
	% z N w kolumnie	% z N w kolumnie	% z N w kolumnie
Językowe	34%	14%	24%
Informatyczne	12%	9%	11%
Budownictwo i przemysł	1%	32%	16%
Prawo jazdy, obsługa i naprawa pojazdów	2%	29%	15%
Inne	13%	13%	13%
Inne specjalistyczne zawodowe	11%	11%	11%
Informatyczne	12%	9%	11%
Związane z usługami	17%	3%	10%
Gastronomia, turystyka, hotelarstwo, rekreacja, czas wolny	9%	5%	7%
Rozwój osobisty, kompetencje ogólne	5%	5%	5%
Handel, sprzedaż i obsługa klienta	7%	1%	4%
Księgowość i rachunkowość	4%	1%	2%
Medyczne, praca socjalna, psychologia	4%	2%	3%
BHP, pierwsza pomoc, PPoż	2%	2%	2%
Szkolnictwo, edukacja, pedagogika	2%	1%	2%
Kultura, sztuka, artystyczne	3%	2%	2%
Zarządzanie finansami, kontroling, kosztorysowanie	1%	1%	1%
Administracyjno-biurowe	2%	0%	1%
Zarządzanie przedsiębiorstwem	1%	1%	1%
Marketing	1%	1%	1%
Usługi finansowe, nieruchomości	1%	0%	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A15.

Planowany zawód według płci

		Płeć		
		kobieta	mężczyzna	Ogółem
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	% z N w wierszu	28%	72%	100%
	% z N w kolumnie	2%	7%	4%
Specjaliści	% z N w wierszu	61%	39%	100%
	% z N w kolumnie	64%	48%	57%
Technicy i inny średni personel	% z N w wierszu	48%	52%	100%
	% z N w kolumnie	18%	23%	21%
Pracownicy biurowi	% z N w wierszu	80%	20%	100%
	% z N w kolumnie	5%	1%	3%
Pracownicy usług i sprzedawcy	% z N w wierszu	70%	30%	100%
	% z N w kolumnie	17%	8%	13%
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	% z N w wierszu	18%	82%	100%
	% z N w kolumnie	0%	1%	0%
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	% z N w wierszu	7%	93%	100%
	% z N w kolumnie	1%	14%	7%
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	% z N w wierszu	4%	96%	100%
	% z N w kolumnie	0%	5%	2%
Pracownicy przy pracach prostych	% z N w wierszu	30%	70%	100%
	% z N w kolumnie	0%	1%	0%
Ogółem	% z N w wierszu	54%	46%	100%
	% z N w kolumnie	100%	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A16.

Klasa wielkości miejscowości a fakt wykonywania pracy zarobkowej w ostatnim roku

	Czy w ciągu ostatniego roku pracowałeś(-aś) zarobkowo?		
	tak	nie	Ogółem
Wieś	62,0%	38,0%	100,0%
Miasta do 10 tys.	59,4%	40,6%	100,0%
Miasta 10-19 tys.	57,3%	42,7%	100,0%
Miasta 20-49 tys.	54,5%	45,5%	100,0%
Miasta 50-99 tys.	56,2%	43,8%	100,0%
Miasta 100-199 tys.	57,2%	42,8%	100,0%
Miasta 200-499 tys.	57,6%	42,4%	100,0%
Miasta ponad 500 tys.	56,0%	44,0%	100,0%
Warszawa	55,9%	44,1%	100,0%
Ogółem	56,8%	43,2%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A17.

Wykształcenie ojca a fakt wykonywania pracy zarobkowej w ostatnim roku

	Czy w ciągu ostatniego roku pracowałeś(-aś) zarobkowo?		Ogółem
	tak	nie	100,0%
Podstawowe	60,0%	40,0%	100,0%
Zawodowe	59,2%	40,8%	100,0%
Średnie	57,0%	43,0%	100,0%
Wyższe	48,6%	51,4%	100,0%
Ogółem	56,8%	43,2%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A18.

Fakt pracy zarobkowej w ostatnim roku w podziale na województwo

	Czy w ciągu ostatniego roku pracowałeś(-aś) zarobkowo?		
	tak	nie	Ogółem
	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu
Dolnośląskie	57%	43%	100%
Kujawsko-pomorskie	57%	43%	100%
Lubelskie	56%	44%	100%
Lubuskie	59%	41%	100%
Łódzkie	52%	48%	100%
Małopolskie	55%	45%	100%
Mazowieckie	57%	43%	100%
Opolskie	58%	42%	100%
Podkarpackie	53%	47%	100%
Podlaskie	55%	45%	100%
Pomorskie	63%	37%	100%
Śląskie	55%	45%	100%
Świętokrzyskie	54%	46%	100%
Warmińsko-mazurskie	56%	44%	100%
Wielkopolskie	62%	38%	100%
Zachodniopomorskie	60%	40%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A19.

Przyczyny niemożności podjęcia pracy w podziale na typ szkoły

Przyczyny niemożności podjęcia pracy		Typ szkoły					
		Zasadnicza szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	Ogółem
Oferowano zbyt niską płacę	% z N w kolumnie	15%	6%	8%	8%	12%	7%
Ze względu na brak odpowiedniego doświadczenia	% z N w kolumnie	19%	22%	21%	17%	19%	20%
Brakowało ofert pracy w okolicy	% z N w kolumnie	49%	59%	61%	61%	59%	59%
Ze względu na brak odpowiednich znajomości, kontaktów	% z N w kolumnie	17%	25%	20%	22%	21%	23%
Z innych powodów	% z N w kolumnie	9%	11%	7%	5%	1%	9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Tabela A20.

Zamiar założenia swojej własnej działalności w podziale na typ szkoły

Czy w przyszłości zamierzasz założyć swoją własną działalność?	Typ szkoły					
	Zasadnicza szkoła zawodowa	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	Ogółem
Trudno powiedzieć	35,1%	39,0%	38,7%	38,1%	38,2%	38,2%
Zdecydowanie nie	5,2%	3,8%	6,2%	3,8%	5,8%	4,1%
Raczej nie	20,8%	24,2%	28,1%	21,7%	22,8%	23,0%
Raczej tak	26,3%	22,8%	18,3%	24,2%	21,8%	23,5%
Zdecydowanie tak	12,5%	10,2%	8,7%	12,2%	11,4%	11,1%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BKL – badanie uczniów, 2010.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) jest agencją rządową podlegającą Ministrowi właściwemu ds. gospodarki. Powstała na mocy ustawy z 9 listopada 2000 r. Zadaniem Agencji jest zarządzanie funduszami z budżetu państwa i Unii Europejskiej, przeznaczonymi na wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz rozwój zasobów ludzkich.

Od ponad dekady PARP wspiera przedsiębiorców w realizacji konkurencyjnych i innowacyjnych przedsięwzięć. Celem działania Agencji jest realizacja programów wspierających działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), rozwój regionalny, wzrost eksportu, rozwój zasobów ludzkich oraz wykorzystywanie nowych technologii.

Misją PARP jest tworzenie korzystnych warunków dla zrównoważonego rozwoju polskiej gospodarki poprzez wspieranie innowacyjności i aktywności międzynarodowej przedsiębiorstw oraz promocja przyjaznych środowisku form produkcji i konsumpcji.

W perspektywie finansowej obejmującej lata 2007-2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie działań w ramach trzech programów operacyjnych – Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki i Rozwój Polski Wschodniej.

Jednym z priorytetów Agencji jest promowanie postaw innowacyjnych oraz zachęcanie przedsiębiorców do stosowania nowoczesnych technologii w swoich firmach. W tym celu Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości prowadzi portal internetowy poświęcony tematyce innowacyjnej – www.pi.gov.pl, a także corocznie organizuje konkurs Polski Produkt Przyszłości. Przedstawiciele MSP mogą w ramach Klubu Innowacyjnych Przedsiębiorstw uczestniczyć w cyklicznych spotkaniach. Celem portalu edukacyjnego Akademia PARP (www.akademiaparp.gov.pl) jest upowszechnienie wśród mikro, małych i średnich firm dostępu do wiedzy biznesowej w formie e-learningu. Za pośrednictwem strony internetowej web.gov.pl PARP wspiera rozwój e-biznesu. W Agencji działa ośrodek sieci Enterprise Europe Network, który oferuje przedsiębiorcom informacje z zakresu prawa Unii Europejskiej oraz zasad prowadzenia działalności gospodarczej na Wspólnym Rynku.

PARP jest inicjatorem utworzenia Krajowego Systemu Usług (KSU), który pomaga w zakładaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej. W ponad 150 ośrodkach KSU (w tym: Punktach Konsultacyjnych KSU, Krajowej Sieci Innowacji KSU, funduszach pożyczkowych i poręczeniowych współpracujących w ramach KSU) na terenie całej Polski przedsiębiorcy i osoby rozpoczynające działalność gospodarczą mogą uzyskać informacje, porady i szkolenia z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, a także uzyskać pożyczkę lub poręczenie. PARP prowadzi również portal KSU: www.ksu.parp.gov.pl. Partnerami regionalnymi PARP we wdrażaniu wybranych działań są Regionalne Instytucje Finansujące (RIF).